

ULOGA ANTE GOTOVINE U VOJNOJ-REDARSTVENOJ OPERACIJI "OLUJA"

Ćićerić, Tomislav

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:542968>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

**ULOGA ANTE GOTOVINE U VOJNO-
REDARSTVENOJ OPERACIJI „OLUJA“**

TOMISLAV ĆIĆERIĆ

SPLIT, 2020.

Odsjek za povijest

Diplomski

ULOGA ANTE GOTOVINE U VOJNO- REDARSTVENOJ OPERACIJI „OLUJA“

Student:

Tomislav Ćićerić

Mentor:

prof. dr. sc.

Aleksandar Jakir

Split, lipanj 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	2
2. SLUŽBA U LEGIJI STRANACA.....	3
3. POVRATAK U DOMOVINU.....	5
4. ZAPOVJEDNIK ZBORNOG PODRUČJA.....	8
5. STANJE U RSK.....	23
6. MEĐUNARODNI POLOŽAJ RH ZA VRIJEME VOJNIH OPERACIJA 1995.	26
7. OPERACIJA „OLUJA“	34
8. POSEBNI OBLICI RATOVANJA.....	47
9. MEĐUNARODNE REAKCIJE.....	50
10. PROVEDBA OPERACIJE.....	54
11. OPTUŽNICA IZ HAAGA.....	59
12. BIJEG, UHIĆENJE I SUĐENJE.....	68
13. ZAKLJUČAK.....	84
14. SAŽETAK.....	86
15. SUMMARY	87
16. POPIS LITERATURE.....	88
17. PRILOZI.....	91

UVOD

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada je djelovanje hrvatskog generala Ante Gotovine u Domovinskom ratu, sa glavnim usmjerenjem na vojno-redarstvenu operaciju Oluja. Kroz njegovo djelovanje u operaciji kao i ranijim operacijama koje je nužno spomenuti kako bi se dobila potpunija slika Gotovine kao profesionalnog vojnika i stratega, iznijeti će se sve karakteristike koje su krasile njegov utjecaj u vojnim operacijama.

Cilj istraživanja djelovanja generala Ante Gotovine u operaciji Oluja je taj kako bi se pobliže iznijele činjenice koje su dio operacije, a u svrhu pokazivanja generalove vojne karijere i njegovog doprinosa pobjedi Hrvatske vojske u oslobodilačkom ratu kojeg je Republika Hrvatska vodila protiv velikosrpske politike.

Metode istraživanja će biti: *indukcija* – zaključivanje kojim se na temelju analize pojedinačnih činjenica i opažanja dolazi do općih zaključaka, *analiza* – postupak istraživanja raščlanjivanjem složenih pojmova na jednostavnije, *sinteza* – povezivanje jednostavnijih pojmova u složenije, *kompilacija* – preuzimanje tuđih opažanja kako bi se usporedilo s našim opažanjima.

U početku rada biti će prikazana Gotovinina služba u Legiji stranaca, te operacije u kojima je sudjelovao nakon obuke. Nadalje, govoriti će se o Gotovininoj ulozi u Domovinskom ratu, odnosno nakon njegovog povratka u domovinu, o prijavi u Zbor narodne garde (u daljnjem tekstu ZNG), ratnom putu koji je ostvario do operacije „Oluja“ i o njegovoj ulozi u samoj operaciji i operacijama koje su važne a koje su joj prethodile (Zima '94., Skok 1, Skok 2, Ljeto '95.). Naposljetku, u samom završetku rada prikazati će se ukratko generalov život nakon Domovinskog rata, uhićenje i pritvor u Haagu, do oslobađajuće Haaške presude i povratka u domovinu.

SLUŽBA U LEGIJI STRANACA

Ante Gotovina rođen je u Tkonu na otoku Pašmanu 12. listopada 1955. godine. Njegova majka Ana je poginula štiteći ga od eksplozije kada je imao samo četiri godine. U mjestu se, u blizini kuće njegovih roditelja, gradila cisterna za vodu, radnici su minirali stijene, a kada je on otrčao put gradilišta, majka ga je uspjela zaštititi te je tako zadobila ozljede od kojih je na koncu preminula.¹ Gotovina kao mladić odlazi iz Jugoslavije. Prvo je bio mornar na brodu *Jela Topić*, a zatim se odlučio prijaviti u Legiju stranaca.²

Nakon nekoliko mjeseci i Gotovininog dolaska u Marseille gdje je pristupni centar Legije stranaca, potpisuje ugovor o pristupu Legiji. Gotovina dobija novi identitet, pa je od tada poznat kao Andrija Grabovac, rođen u Grabovcu u Jugoslaviji.³ Ubrzo biva premješten u najelitniji puk Legije stranaca, odnosno u 2. R.E.P (*Régiment étranger de parachutiste*). To je bio padobransko-diverzantski puk, udarna snaga francuske 11. padobranske divizije.⁴

Legija stranaca je bila dio kopnene vojske, a bila je podijeljena na regimente ili pukove. Brojila je oko osam tisuća vojnika, a najčešće je baš ona prva bila slana u akcije.⁵ Gotovina je kao pripadnik 2. R.E.P.-a bio još bolje obučen za specijalno ratovanje no što je to bio završivši temeljnu obuku Legije stranaca. Gotovina je od tada bio stacioniran u bazi padobransko-diverzantskog puka na zapadnoj obali Korzike u Calviju.⁶ Nakon padobranske obuke Gotovina je postao punopravni pripadnik 2. R.E.P.-a.

Oko Uskrsa 1974. godine u Djibouti su stigli pripadnici Legije stranaca. Legionari koji su stigli su došli kao pojačanje 13. DIBLE, polubrigadi Legije stranaca, stacioniranoj u zemlji koja se zvala *Teritorie Affars et Issas*, a koja je nakon nekog vremena ime dobila po glavnom gradu. Nalazila se između država Eritreje i Somalije, a nasuprot Jemena i Saudijske Arabije. Djibouti se prema tome nalazio na strateški izuzetno važnom položaju, na samom izlazu iz

¹ IVANKOVIĆ N.: *Ratnik, pustolov i general*, HONOS, Zagreb, 2001., str. 2

² Isto, str. 17

³ Isto, str. 27

⁴ Isto, str. 37

⁵ <http://www.opex360.com/2017/04/28/en-2018-la-legion-etrangere-aura-retrouve-ses-effectifs-dil-y-20-ans/> pristupljeno 28. listopada 2019.

⁶ IVANKOVIĆ N.: *Ratnik, pustolov i general*, HONOS, Zagreb, 2001., str. 37

Crvenog mora u Indijski ocean. Tu je Gotovina sudjelovao u operacijama koje je Legija izvršavala.⁷

U francuskoj vojsci vrhunac profesionalne karijere bio je doći u E.T.A.P. (*École de troupes aéroportées*) te postati *komandos za obavještajne i diverzantske akcije*. Škola E.T.A.P. nalazila se u sastavu 11. padobranske divizije. Ta divizija tvorila je kopnene snage F.A.R.-a (*Snaga za brzo djelovanje*), te je prva išla u akcije i obavljala najteže zadaće. U sklopu 11. padobranske divizije nalazio se i 2. R.E.P.⁸

Tada je na razini cijele francuske vojske aktivnih komandosa, što su prošli kroz E.T.A.P., bilo samo oko tri stotine. Oni koji bi obuku prošli bili bi vraćeni u svoje pukove i njihove vodove, spremni da u svakom trenutku budu ubačeni u neprijateljsku pozadinu, da napadnu zapovjedne centre, te da na licu mjesta navode zrakoplovne udare na postrojbe ili objekte.⁹ U toj školi za specijalnu obuku u gradiću Pau u Pirinejima Gotovina je prošao obuku. Gotovina je uspješno završivši obuku postao komandos, pripadnik najelitnijih snaga francuske oružane sile.¹⁰

Krajem 1977. godine Legija intervenira u Čadu¹¹, a nakon toga vrše operacije u Kolweziju, gradiću u pokrajini Shaba (Katanga) u tadašnjem Zairu, danas Demokratskoj Republici Kongo. Bilo je to u svibnju 1978. godine. Tu je također Gotovina bio uključen.¹² Kada je Legija ponovno intervenirala u Čadu, u jednoj akciji Gotovina je bio ranjen u glavu. Prvi put je operiran u francuskoj vojnoj bolnici u N'Djameni, a drugi put, nakon nekoliko dana, u Parizu.¹³ Oporavak je trajao nekoliko mjeseci. Liječnici su na kraju zaključili kako neće moći natrag u vojne akcije, jer bi mu nagle promjene tlaka, pri skokovima s velikih visina ili kod ronjenja na veće dubine, mogle škoditi.

Zbog prirode posla kojim se Gotovina bavio, a to je da je bio profesionalni vojnik u francuskoj Legiji stranaca, poslije njegova ranjavanja nije nam poznato kakva je bila daljnja situacija. Legija stranaca je postrojba koja strogo čuva podatke o svojim pripadnicima. Iz tog razloga ne možemo govoriti o daljnjem angažmanu Ante Gotovine u Legiji stranaca.

⁷ IVANKOVIĆ N.: *Ratnik, pustolov i general*, HONOS, Zagreb, 2001., str. 41, 42

⁸ [https://en.wikipedia.org/wiki/School_of_Airborne_Troops_\(France\)](https://en.wikipedia.org/wiki/School_of_Airborne_Troops_(France)), pristupljeno 28. listopada 2019.

⁹ IVANKOVIĆ N.: *Ratnik, pustolov i general*, HONOS, Zagreb, 2001., str. 54

¹⁰ Isto, str. 54

¹¹ Isto, str. 62, 63

¹² Isto, str. 66

¹³ Isto, str. 89

POVRATAK U DOMOVINU

Gotovina se u ljeto 1991. godine vraća u Hrvatsku. U mjesecu srpnju 1991. godine dolazi u Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) u Zagrebu gdje se prijavljuje kao dragovoljac. Bio je poslan u Prvu brigadu ZNG-a, koja će kasnije dobiti naziv „Tigrovi“. Brigadi je pristupio 20. srpnja 1991. godine.¹⁴ Vršio je dužnost pomoćnika načelnika stožera brigade za Operativno-nastavne poslove (ONP) od 20. srpnja 1991. do 1. siječnja 1992.¹⁵ Zanimljivo je da Gotovina nije bio poslan u postrojbu Zrinski ili Frankopan jer su gotovo svi dragovoljci koji su služili u stranoj vojsci, među njima i u Legiji stranaca, bili slani u te dvije postrojbe.

Pošto se Prva brigada tek bila formirala na Sljemenu, Gotovina je bivajući imenovan pomoćnikom načelnika za ONP u njenom sklopu trebao stvoriti jednu izvidničko-diverzantsku postrojbu, jačine satnije.

Zapovjednik Banjalučkog korpusa Jugoslavenske narodne armije, general Milan Uzelac, imao je namjeru izvesti napad duž komunikacije Stara Gradiška – Okučani, kako bi presjekao autoput Zagreb – Lipovac te se spojio s dijelovima oklopnih snaga Bjelovarskog garnizona, kojima je zapovijedao pukovnik Milan Čeleketić, a koje su zauzele položaje u području Pakraca i Okučana. Time bi se stvorile pretpostavke za prodor u pravcu Virovitice i presijecanje Hrvatske na dva dijela. Tako je planirano u Beogradu, a posao je trebala olakšati i činjenica da je lokalno srpsko pučanstvo, tijekom povlačenja Jugoslavenske narodne armije (JNA) iz Slovenije, bilo dosta dobro naoružano i spremno za borbu.¹⁶

Krajem kolovoza 1991. godine, Prva brigada dobiva zapovijed da se prebaci u to krizno područje, kako bi se ojačala obrana lokalnih hrvatskih snaga i policije te osujetio planirani udar Banjalučkog korpusa. Nakon izviđanja terena, ljudstvo i oprema prebačeni su u Novu Gradišku. Tu se smjestila većina snaga, čekajući uvođenje na položaje, što je trebalo učiniti uz sve mjere opreza. Prva brigada se nakon nekoliko dana pod okriljem noći, uspješno

¹⁴ 1. Gardijska brigada Hrvatske vojske *TIGROVI*, Edicija monografija vojno-redarstvenih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske iz Domovinskog rata 1991.-1996., glavni urednik: general zbora mr. sc. Josip Lucić, str. 474

¹⁵ Isto, str. 474

¹⁶ IVANKOVIĆ N.: *Ratnik, pustolov i general*, HONOS, Zagreb, 2001., str. 126

razmjestila na položaje duž linije Nova Gradiška – naplatne kućice Nova Varoš, te na crti Bogićevci – šuma Prašnik – Nova Varoš.¹⁷

Petnaestog rujna započeo je napad iz smjera Stare Gradiške. Topovi su cijelu noć pucali po crti hrvatske obrane, koja se nalazila na pravcu Nova Gradiška – Bogićevci – Pivare – Prašnik – Nova Varoš – Gređani – Čovac. Bilo je ranjenih i mrtvih, a najgore je bilo što se nije imalo čime uzvratiti. S leđa su potom hrvatske snage napale jedinice pukovnika Čeleketića, udarajući iz pravca Okučana. Prva brigada, zajedno s lokalnim postrojbama, našla se u poluokruženju. Jedini izlaz vojnicima bila je šuma Prašnik, pa odatle u Novu Gradišku. Zapovjednik neprijateljskih snaga general Uzelac uočava taj manevar i tamo šalje srpske specijalce iz Niša. Tu se zbila bliska borba. Za čitavo vrijeme borbe se odvija i akcija izvlačenja hrvatskih ranjenih i mrtvih. U kasnim večernjim satima šumu Prašnik su napustili i posljednji hrvatski borci. Snage generala Uzelca i pukovnika Čeleketića su se uspjele spojiti i presjekle su autoput Zagreb – Lipovac na pravcu Stara Gradiška – Okučani.¹⁸

Nakon što su JNA i lokalni Srbi presjekli autoput kod Nove Gradiške, udari na Novsku bili su svakim danom sve jači. Dijelovi Prve brigade ZNG-a, s tamošnjim lokalnim snagama, branili su taj grad, udaljen samo stotinjak kilometara od Zagreba. Cilj agresora bio je da se Novska zauzme pod svaku cijenu, čime bi se otvorio put prema Kutini, a zauzimanjem Kutine imali bi Zagreb na dometu dalekometne artiljerije. Shvaćajući prema tome značaj predstojeće borbe, u Novsku je došao i sam predsjednik Tuđman. U ratnoj odori, sa svojim zapovjednicima i članovima vlade, kako bi braniteljima digao moral.¹⁹

Krajem listopada 1991., Ante Gotovina s dijelovima Prve brigade odlazi u Novsku. Zadaća mu je bila da preuzme zapovjedništvo u zoni odgovornosti od samog grada do sela Bročica i Jasenovca.²⁰

Dijelovi Prve brigade, što su s ostalim postrojbama držali bojišnicu od Novske do Bročica, sve su više prelazili iz obrane u napad. Cilj brigade je bio da se ovlada Kričkim brdom, visokim oko šesto metara. Hrvatske postrojbe brzo su ovladale tom uzvisinom i time stekle znatnu taktičku prednost. Aktivnost hrvatskih snaga bivala je svakim danom sve veća, prepadi na neprijateljsku logistiku sve uspješniji. Snage Prve brigade udaraju u pravcu Donjih i Gornjih Rajića prema Okučanima i Pakracu i do početka prosinca oslobađaju sela Bair,

¹⁷ IVANKOVIĆ N.: *Ratnik, pustolov i general*, HONOS, Zagreb, 2001., str. 126, 127

¹⁸ Isto, str. 130

¹⁹ Isto, str. 135

²⁰ Isto, str. 136

Popovac, Donje i Gornje Kričke, Livađane, Brezovec i Korita. Time je stvorena jedinstvena crta obrane Novska-Pakrac. Težište hrvatske ofenzive sada se prenosi u pravcu sela Bijele Stijene, nedaleko Okučana.²¹

Dana 11. prosinca 1991., iz smjera Kučerina i Kričkog brda u akciju za oslobađanje Rajčića kreću dijelovi Prve gardijske brigade, i to: Druga, Četvrta i Šesta bojna te Specijalna grupa. Budući da su Rajčići bili vrlo jako uporište dobro utvrđenog neprijatelja, akcija oslobađanja mjesta nije uspjela, a naše su snage odbijene. U napadu na Rajčiće pripadnici Druge bojne predvođeni Božom Kožulom i Tomom Medvedom te pripadnici Četvrte bojne pod zapovjedništvom Damira Tomljanovića Gavrana i Specijalne grupe pod zapovijedanjem Ante Gotovine uspješno su blokirali neprijatelja i počeli oslobađanje koje je uspješno provedeno u dijelu sela. Ostatak sela nije bio oslobođen zbog snažnog neprijateljskog otpora.²² Na tom su pravcu djelovanja naše snage imale pet mrtvih i deset ranjenih gardista; između ostalih, ranjen je i Ante Gotovina, zapovjednik Specijalne grupe.²³

Bitno je istaknuti da je 10. prosinca grupa inženjeraca koju je vodio Dejan Petrović izvela diverziju na most kod Rajčića, blizu neprijateljskih topničkih položaja, i srušila ga. Diverzija je izvedena u suradnji sa Specijalnom grupom Prve brigade, a cijelu je akciju vodio Ante Gotovina.²⁴

Na Novsko-pakračkoj bojišnici, poslije njegova ranjavanja, intenzitet bojnih djelovanja se smanjio, pa su na tim položajima početkom 1992. dočekanе snage UN-a (Ujedinjenih naroda).²⁵

U Sarajevu je 2. siječnja 1992. potpisano primirje, a sljedećeg dana, 3. siječnja, stupa na snagu dogovor o prekidu vatre.²⁶

²¹ IVANKOVIĆ N.: *Ratnik, pustolov i general*, HONOS, Zagreb, 2001., str. 144

²² 1. *Gardajska brigada Hrvatske vojske TIGROVI*, Edicija monografija vojno-redarstvenih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske iz Domovinskog rata 1991.-1996., glavni urednik: general zbora mr. sc. Josip Lucić, str. 202

²³ Isto, str. 204

²⁴ Isto, str. 207

²⁵ IVANKOVIĆ N.: *Ratnik, pustolov i general*, HONOS, Zagreb, 2001., str. 151

²⁶ 1. *Gardajska brigada Hrvatske vojske TIGROVI*, Edicija monografija vojno-redarstvenih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske iz Domovinskog rata 1991.-1996., glavni urednik: general zbora mr. sc. Josip Lucić, str. 207

Od veljače do svibnja 1992. godine Gotovina obnaša dužnost zamjenika zapovjednika posebne postrojbe Glavnog stožera Hrvatske vojske. Nakon toga, bio je zadužen za obranu Livna te je od svibnja do listopada 1992. godine bio zapovjednik Hrvatskog vijeća obrane (HVO) na tom području.²⁷

ZAPOVJEDNIK ZBORNOG PODRUČJA

Ante Gotovina imenovan je načelnikom Zbornog područja (ZP) Split, te je tu dužnost vršio od 9. listopada 1992. do 12. ožujka 1996.²⁸ Pod njegovim zapovjedništvom bile su postrojbe koje su u operaciji „Oluja“ imale cilj oslobađanja Knina, a to su bile Četvrta i Sedma gardijska brigada.

Važno je istaknuti Antu Gotovinu kao jednog od zapovjednika u operaciji „Gusar“ (Maslenica), direktno podređenog generalu Janku Bobetku koji nije dvojio o njegovoj važnosti u operaciji, pa tako imamo u djelu „Sve moje bitke“ koja je biografija generala Janka Bobetka, dio u kojem Bobetko kaže: „General Ante Gotovina imao je zadatak prikupiti sve te snage, i njegov osnovni zadatak bio je ovladati Zemunikom, Škabrnjom i bočno osigurati taj pravac, ovladati aerodromom Donji Zemunik i kontrolirati osnovni pravac djelovanja i držanje bokova Četvrte brigade. Bio je odgovoran čovjek, iako je imao dosta neujednačene snage.“²⁹

Izuzetan značaj pobjede u operaciji Maslenica vidjeli su kako zapovjedni kadar Hrvatske vojske, tako i vojnici, međutim ono što nije bilo kako treba tokom hrvatskog defenzivnog dijela operacije bila je loša povezanost prosljeđivanja naredbi i izvršavanja istih na liniji od časnika do vojnika na terenu. Radilo se o lošoj strukturi dočasničkog kadra. Brzo se pristupilo boljoj obuci dočasničkog kadra koje je izuzetno važno za kvalitetno provođenje vojnih operacija. Upravo tu je general Ante Gotovina odigrao važnu ulogu jer je predložio stvaranje središta za obuku dočasničkog kadra po uzoru na vojske Sjevernoatlantske (NATO)

²⁷ https://hr.wikipedia.org/wiki/Ante_Gotovina, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1995_07_46_930.html, pristupljeno 2. prosinca 2019.

²⁸ https://hr.wikipedia.org/wiki/Ante_Gotovina, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1995_07_46_930.html, pristupljeno 2. prosinca 2019.

²⁹ BOBETKO J.: *Sve moje bitke*, Vlastita naklada, Zagreb, 1996. str. 369

koalicije.³⁰³¹ To obučno središte je nazvano po Damiru Tomljanoviću Gavranu, hrvatskom branitelju, zapovjedniku bojne u Prvoj gardijskoj brigadi, koji je dva mjeseca prije osnivanja središta poginuo na Velebitu. Obučno središte se nalazilo u vojarni u Šepurinama. Gardijsko središte za specijalističku obuku dočasnika Damir Tomljanović – Gavran osnovano je 17. travnja 1994. godine. Središte je i službeno otvorio prvi hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman 26. srpnja 1994. godine.³²³³

Razdoblje nakon operacije Medački džep (9. - 11. rujna 1993.), tj. kraj 1993. i većinu 1994. godine Hrvatska vojska provodi u obučavanju i popunjavanju svojih redova, te nema većih operacija ni sa hrvatske ni sa srpske strane.

Zajedničkim naporima hrvatskih snaga i Armije Bosne i Hercegovine (ABiH), 3. studenoga 1994. oslobođen je Kupres i veći dio kupreške visoravni, a samim time otvorena je nova mogućnost za intervenciju Hrvatske vojske. Zborno područje Split pod zapovjedništvom Ante Gotovine započelo je pripreme za djelovanje na planini Dinari i Livanjskom polju.³⁴ Prva operacija ZP Split na ovom području bila je „Zima '94“. Zadaća ZP Split bila je da razbije srpske snage na dijelu od Livanjskog polja do državne granice na Dinari, odbaci ih što dalje od prometnice Rujani – Sinj i nakon toga bude spremno za daljnja djelovanja. Glavne snage bile su na pravcu Razdolje – Troglav, a pomoćne na pravcu Rujani – Sajković. Na istočnom dijelu Livanjskog polja planirano je razbijanje srpskih snaga i odbacivanje sa zapadnih padina planine Staretina, a potom dubok prodor u pravcu sela Bastasi kako bi se u konačnici postigao nadzor većeg dijela Livanjskog polja i osiguranje glavnih snaga u napadu. Za napad su bile angažirane snage iz sastava 126. domobranske pukovnije i 114. brigade HV-a.³⁵

Operacija „Zima '94“ je počela 29. studenog 1994. i trajala je punih 27 dana na teškom terenu, u vrlo teškim vremenskim uvjetima, na snijegu i niskim temperaturama. Nakon početnog uspjeha domobranskih i pričuvnih snaga u boj su uvedene snage Četvrte i Sedme gardijske brigade koje su uspjeh trebale produbiti i proširiti.³⁶

³⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=sKxqv4WNUUc>, pristupljeno 4. prosinca 2019.

³¹ <https://www.youtube.com/watch?v=geDFW8eG0U4>, pristupljeno 4. prosinca 2019.

³² https://hr.wikipedia.org/wiki/Sredi%C5%A1te_gardijsko_za_specijalisti%C4%8Dku_obuku_do%C4%8Dasnika_Damir_Tomljanovi%C4%87_-_Gavran, pristupljeno 4. prosinca 2019.

³³ <https://www.youtube.com/watch?v=sKxqv4WNUUc>, pristupljeno 4. prosinca 2019.

³⁴ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 46

³⁵ Isto, str. 46

³⁶ Isto, str. 46

Hrvatske snage su uspjeh postignule i na istočnoj strani Livanjskog polja. Operacija je završena sa oslobođenim područjem dubine 20, a širine 10 kilometara. Hrvatski napad ugrozio je srpske pobunjenike u Kninu s do tada sigurnog područja Republike Srpske. Nedugo nakon toga, već u prvim danima operacije Glavni štab Srpske vojske krajine (SVK) pokušao je manjim snagama Sjevernodalmatinskog korpusa pomoći obranu 9. lake pješačke brigade Vojske republike srpske (VRS) s ciljem odbacivanja hrvatskih snaga na crtu prije napada.³⁷ Svoj plan nisu uspjeli realizirati. Daljnji prodor hrvatskih snaga, napose zauzimanje dijela sela Pržine 23. prosinca 1994. i odbacivanje srpskih snaga na crtu Nuglašice – Grkovci doveo je do odluke o premještanju snaga VRS s drugih bojišta, pa tako i bihaćkog, prema Bosanskom Grahovu i Glamoču. Uz obilne zimske padaline do kraja prosinca na grahovsko-glamočko područje bile su dovedene dvije brigade i dva bataljuna, VRS iz 1. krajiškog, Hercegovačkog i Istočnobosanskog korpusa. Nakon prikupljanja snaga pokušali su i protunapad s ciljem odbacivanja hrvatskih snaga iz sela Sajković i Čelebić. Iako razmjerno česti, ovi napadi bili su slabog intenziteta i nisu postigli značajan uspjeh.³⁸

Povijesna događanja vezana uz takozvanu Prvu bihaćku krizu i njenu povezanost s operacijom „Zima '94“ Hrvatske vojske gotovo su nepoznata široj javnosti. Može se kazati da je Hrvatska vojska tom operacijom neizravno spriječila pad Bihaća i tragediju civilnog stanovništva, poput onog u Srebrenici. Još u zimi 1994. godine. Srbi su znali da bi osvajanjem Bihaća u gotovo bezizglednu vojnu i političku situaciju doveli Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu.³⁹ U međunarodnoj zajednici prevladavalo je mišljenje da je pad Bihaća samo pitanje dana. No, operacijom „Zima '94“ tijekom rata je preokrenut u korist Hrvatske vojske, kako u Hrvatskoj, tako i u Bosni i Hercegovini. Operacijom je otvoren put preko Crnog Luga, prema Grahovu i Kninu, a Bihać je bio spašen. Događaji koji su nakon toga slijedili u ljeto 1995., bili su slični događajima s kraja 1994., jer je i Druga bihaćka kriza u ljeto 1995. bila isto tako povezana s operacijama Hrvatske vojske „Ljeto '95.“ i „Olujom“.⁴⁰

Krajem studenog 1994. godine ratna kriza na prostoru Bosne i Hercegovine (BiH) je kulminirala. Organizirana i koordinirana opsada Bihaća od strane srpskih snaga iz BiH i privremeno okupiranih dijelova Hrvatske, uz logističku potporu Jugoslavenske armije imala je za cilj konačno zauzimanje Bihaća, te nakon toga i preuzimanje kontrole nad gotovo cijelim

³⁷ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 46, 47

³⁸ Isto, str. 47

³⁹ Isto, str. 233

⁴⁰ Isto, str. 233

područjem BiH. Srpski napadi na Bihać – UN-ovu zaštićenu zonu – dostižu svoj vrhunac 29. studenoga 1994. godine. Očekivao se skori pad grada Bihaća, koji je mjesecima bio u potpunom okruženju, uz mnogo poginulih i ranjenih, te iscrpljenih branitelja i građana. Međunarodna zajednica ograničavala se na pripreme za prihvat izbjeglica i osiguranje humanitarne pomoći preživjelima. U nastaloj situaciji koristeći vojne snage Ujedinjenih naroda (UNPROFOR) i sporazum o primirju u Hrvatskoj, vođa pobunjenih Srba u Hrvatskoj Milan Martić mobilizirao je i pokrenuo pobunjene hrvatske Srbe koji su preko hrvatske državne granice prelazili u susjednu BiH, gdje su zajedno sa Srbima iz BiH te Miloševićem, Šešeljem i Arkanovim dobrovoljcima iz Srbije, sudjelovali u napadima na Bihać.⁴¹

Bilo je jasno da će se te snage nakon pada Bihaća pregrupirati i usmjeriti na okupirana hrvatska područja, posebno na karlovačku crtu razdvajanja. Kada bi se to dogodilo, mnoge vitalne prometnice prema hrvatskom jugu bile bi na dometu minobacačke vatre pobunjenih Srba. Hrvatska bi time bila dovedena u najtežu poziciju od početka Domovinskog rata. Hrvatska vojska zasigurno nije mogla mirno promatrati srpsku agresiju na Bihać i takav razvoj događaja. Bila je prisiljena reagirati kako bi spriječila pad Bihaća, a nakon toga vojno i političko povezivanje privremeno okupiranih teritorija RH i BiH u jedinstvenu državnu cjelinu pobunjenih Srba.⁴² Pobunjeni Srbi su znali da područje bihaćko-cazinske krajine, koje se mjesecima nalazilo u njihovom potpunom okruženju, a koje je uz velike žrtve branio 5. korpus Armije BiH i 101. pukovnija Hrvatskog vijeća obrane (HVO), predstavlja glavnu prepreku za potpuno vojno, političko i ekonomsko povezivanje Republike Srpske Krajine (RSK) i Republike Srpske (RS). Zbog toga je konačno uništenje 5. korpusa ABiH bio glavni vojni i politički cilj pobunjenih Srba s obje strane granice.⁴³ U studenom 1994. u nastaloj situaciji Bihać postaje ključna točka koja je određivala ishod rata, kako u RH, tako i u BiH. Postaje ključan za obje strane. Padom Bihaća Republika Hrvatska našla bi se u potpuno izgubljenoj vojničkoj poziciji, a pregovori na razini Kontaktne skupine jednostavno više ne bi imali smisla. Dakako, ne treba posebno naglašavati da bez uspješnog okončanja Prve bihaćke krize i sprječavanja pada Bihaća krajem 1994. godine, ne bi bilo ni operacija „Bljesak“ ni „Oluja“ 1995. godine.

⁴¹ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 233

⁴² Isto, str. 234

⁴³ Isto, str. 234

Operacija „Zima '94.“ zbog svega toga bila je vrlo važna operacija, a operacije koje su slijedile, njezin logični završetak. Hrvatska vojska operaciju je započela 29. studenog 1994. u izuzetno teškim vremenskim uvjetima zime na planini Dinari.⁴⁴

Poznato je da je planinski masiv Dinare iznimno težak prostor za izvođenje bilo kakvih borbenih aktivnosti, a posebno u složenim zimskim uvjetima koji su vladali tijekom operacije. Neprocjenjiva uloga za uspjeh operacije bila je ona inženjerije i logistike Četvrte i Sedme gardijske brigade. U rekordnom roku bila je probijena cesta koja je značila opstanak u vrlo teškim uvjetima.⁴⁵

Također, važno je spomenuti činjenicu da je Hrvatska vojska uspjela dovesti tenkove na položaje na Dinari, što je jedan od rijetkih takvih slučajeva u povijesti ratovanja, da se na tako visok planinski masiv dovode oklopna vozila. Poslije će to imati ogroman psihološki efekt na neprijatelja u operaciji „Oluja“.⁴⁶ Na planini Dinari je vladala velika hladnoća (-20°C), a snijeg je na mjestima bio visok i do dva metra.⁴⁷ Uz maglu i snijeg, orijentacija i kretanje bili su uvelike otežani. Sve to bilo je dovoljno da se bilo koja postrojba na terenu brzo iscrpi, pa se tako zbilo i sa Četvrtom brigadom. Njezine položaje je preuzimala Sedma gardijska brigada koja je također dovedena na Dinaru. S vremenom se razvio pozitivan natjecateljski duh između dviju brigada, tj. ni jedna postrojba nije htjela predati isti borbeni položaj koji je prethodno dobila. Čitavom operacijom je zapovijedao Ante Gotovina koji je i sam odlazio na preglede borbenih položaja i podizao moral svojim vojnicima.⁴⁸

Nakon hrvatskih uspjeha u operaciji „Zima '94.“, na livanjskom bojištu je do proljeća 1995. vladao razmjern mir. Hrvatske snage počinju primjenom djelatne obrane uz plansku zamjenu snaga iz sastava ZP Split i HVO-a. Tijekom ovog razdoblja učinjeni su manji taktički pomaci na crti bojišta. Približavanjem proljeća rasla je mogućnost da Srbi ugroze hrvatske položaje na Dinari, zbog čega se ZP Split na čelu sa zapovjednikom Antom Gotovinom odlučilo za provedbu taktičke operacije „Skok 1“.

⁴⁴ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007. str. 234

⁴⁵ 4. *Gardijska brigada Hrvatske vojske PAUCI*, Monografije vojno-redarstvenih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske iz Domovinskog rata 1991.-1996., glavni urednik: general zbora mr. sc. Josip Lucić, str.313

⁴⁶ TV Dokumentarni film, 4. *Gardijska brigada – PAUCI*, Urednik: Darko Dovranić, Hrvatska radiotelevizija, Zagreb, 2011.

⁴⁷ 4. *Gardijska brigada Hrvatske vojske PAUCI*, Monografije vojno-redarstvenih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske iz Domovinskog rata 1991.-1996., glavni urednik: general zbora mr. sc. Josip Lucić, str. 310

⁴⁸ TV Dokumentarni film, 4. *Gardijska brigada – PAUCI*, Urednik: Darko Dovranić, Hrvatska radiotelevizija, Zagreb, 2011.

Cilj operacije bilo je potiskivanje srpskih snaga s dominantnih uzvišenja Dinare i stavljanje snaga SVK u dolini Cetine pod vatreni nadzor.⁴⁹

Operacija „Skok 1“ bila je jednodnevna akcija hrvatskih snaga provedena 7. travnja 1995. godine. U potpunosti je obavila Sedma gardijska brigada uz pomoć 126. domobranske pukovnije. Osvojeno je područje planine Dinare dubine 5 i širine 15 kilometara. Došlo se nadomak sela Uništa. Crta hrvatskih snaga na Livanjskom polju i Dinari dobila je potrebnu stabilnost pa na istočnom dijelu Livanjskog polja više nije bilo značajnijih djelovanja srpskih snaga.⁵⁰

Daljnji cilj hrvatskih snaga bio je nastaviti napredovanje na pravcu Livno – Bosansko Grahovo kroz operaciju „Skok 2“. Kroz operaciju bi se ostvarilo daljnje razbijanje srpskih snaga, prodor na Šator planinu, a na Dinari ovladavanje grebenom Crvene zemlje radi stavljanja pod kontrolu Bosanskog Grahova i prometnice Bosansko Grahovo – Glamoč. U napadu su bile angažirane Četvrta gardijska brigada kao glavna snaga, te Treća gardijska brigada HVO-a, 126. domobranska pukovnija, Prvi hrvatski gardijski zdrug, dio Prve gardijske brigade HV-a i snage specijalne policije Herceg-Bosne.⁵¹ Operacije na Dinari nisu odgovarale krugovima međunarodne zajednice. Na sastanku generala Ante Gotovine i zapovjednika snaga UN-a za sektor „Jug“ generala Rastislava Kotila održanom 20. ožujka 1995., general „plavih kaciga“ tražio je od generala Gotovine da iskoristi svoj utjecaj da se postrojbe HVO-a povuku iz sjevernog dijela Livanjskog polja.⁵² Nakon što su hrvatske snage operacijom „Skok 2“ ovladale grebenom Crvene zemlje i stavile pod vatreni nadzor Bosansko Grahovo i prometnicu Bosansko Grahovo – Glamoč, UN je ponovio zahtjev od 20. ožujka. Na sastanku koji je održan 12. lipnja 1995. general Kotil je predložio generalu Gotovini da se HVO povuče s položaja na Dinari, a da će zauzvrat krajinski Srbi povući naoružanje u skladišta na temelju odredbi Zagrebačkog sporazuma od 29. ožujka 1994. godine.⁵³

Iz ratnog dnevnika generala Ante Gotovine „Napadni bojevi i operacije HV i HVO“ navodi se dio koji nam pokazuje da operacije „Zima '94.“, „Skok 1“, „Skok 2“ i „Ljeto '95.“ treba sagledati kao povezane vojne akcije koje su stvarale preduvjete za borbena djelovanja u operaciji „Oluja“. General Gotovina navodi: „Tri napadajna boja pod nazivom Zima 94, Skok

⁴⁹ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 47

⁵⁰ Isto, str. 48

⁵¹ Isto, str. 48, 49

⁵² Isto, str. 49

⁵³ Isto, str. 49

1 i Skok 2 jesu tri odvojene akcije HV i HVO, tako isplanirane i provedene, ali one u biti čine jedinstvenu djelatbenu cjelinu. Svaka za sebe ima taktičko značenje, ali sve tri skupa imaju golemu djelatbeno-stratešku vrijednost, što će se slijedom daljnjih događanja i pokazati. Borbe su trajale šest i pol mjeseci, a od toga su se postrojbe nalazile u napadaju 36 dana. Ali, i onaj drugi dio, u djelatnoj obrani, bila je borba s neprijateljem ponekad teža i od samog napadaja.⁵⁴

Operacija „Ljeto '95.“, kojom su oslobođeni gradovi Bosansko Grahovo i Glamoč te njihova šira područja, bila je nastavak akcija „Zima '94.“, „Skok 1“ i „Skok 2“ u kojima su Hrvatske snage ovladale istaknutim pozicijama na planinama Dinara i Staretina. Situacija u Bihaću se dodatno pogoršavala jer srpski napadi nisu popuštali. S te strane nešto je trebalo poduzeti jer bi u slučaju pada bihačke enklave došlo do spajanja teritorija pod kontrolom SVK i VRS. S druge strane pregovori s pobunjenim Srbima iz Hrvatske postali su bespredmetni jer pobunjenici nisu prihvaćali niti jedan uvjet hrvatske države u vezi mirnog povratka okupiranih područja u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske.⁵⁵

Zaključeno je kako bi se zauzimanjem Bosanskog Grahova i Glamoča stvorili preduvjeti za oslobađanje područja RH pod nadzorom pobunjenih Srba. Splitskim sporazumom od 22. srpnja 1995. nazočnost Hrvatske vojske u Bosni i Hercegovini dobilo je svoju opravdanost.⁵⁶ U Splitu su predsjednici država Franjo Tuđman i Alija Izetbegović potpisali Deklaraciju o provedbi Sporazuma iz Washingtona. Najvažniji dio sastanka bio je onaj o vojnoj suradnji.⁵⁷ Na temelju dogovora dvaju političara hrvatske snage su na pravcima Livno – Bosansko Grahovo i Livno – Glamoč poduzele konkretne mjere za pružanje pomoći okruženom Bihaću.

Cilj operacije „Ljeto '95.“ bio je razbijanje snaga VRS na istočnom i sjeveroistočnom dijelu Livanjskog polja, te osvajanje Bosanskog Grahova i Glamoča. U plan je isto tako bilo uključeno zaustavljanje srpskih napada na Bihać i stvaranje uvjeta za oslobađanje grada Knina i sjeverne Dalmacije. Operacija je trajala od 25. do 30. srpnja 1995. godine.⁵⁸ Hrvatske snage ušle su u Glamoč i Bosansko Grahovo i presjekle vitalnu prometnicu za RSK, Knin –

⁵⁴ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 50

⁵⁵ Isto, str. 57

⁵⁶ Isto, str. 58

⁵⁷ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 54

⁵⁸ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 57

Drvar.⁵⁹ Svršetkom te operacije stvoreni su mnogo bolji uvjeti za provedbu operacije koja je slijedila, a to je bila operacija „Oluja“.

U poslanici kojom se obratio javnosti 3. svibnja 1995., nakon što je okončana operacija „Bljesak“ u zapadnoj Slavoniji, predsjednik Republike Hrvatske Franjo Tuđman istaknuo je da je: „...ovakvom pobjedom, Hrvatska ... dokazala pobunjenim hrvatskim Srbima, a i međunarodnim čimbenicima, da ima oružanu silu koja je kadra osloboditi sva još okupirana područja, ako se to ne ostvari na miran način u suradnji s međunarodnom zajednicom.“⁶⁰ Uz uspjeh u operaciji „Bljesak“ Hrvatska vojska je i na graničnom području Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine nizala vojne uspjehe stvarajući uvjete za oslobađanje okupiranih područja. Hrvatsko vodstvo nije dvojilo da do mirne reintegracije neće doći, a da mirovanje HV-a oko zapadne Bosne može samo pogoršati opći odnos snaga, koji nikada do tada nije bio tako povoljan. Nakon što je politički vrh dao odobrenje, Hrvatska vojska imala je zadatak daljnjeg oslobađanja okupiranog teritorija Republike Hrvatske. Na sastanku predsjednika RH dr. Franje Tuđmana s visokim časnicima HV-a održanom 31. srpnja 1995. na Brijunima razmatrana je predstojeća operacija i traženje političkog opravdanja za nju. Franjo Tuđman zatražio je da se pobunjenim Srbima u što kraćem roku nanese odlučujući poraz.⁶¹

Na političkom planu posljednji pokušaj mirnog razrješenja krize i povratka okupiranih područja učinjen je 3. kolovoza 1995. na sastanku predstavnika hrvatske vlasti i pobunjenih Srba iz Knina. Sastanak je bio zakazan u 10 sati u vili „Saugy“ u mjestu Genthodu, udaljenom oko 10 kilometara od Ženeve. Hrvatska delegacija, u kojoj su bili Ivić Pašalić (saborski zastupnik), Vesna Škare Ožbolt (pomoćnica predstojnika Ureda predsjednika), Smiljan Reljić (pomoćnik ministra unutrašnjih poslova) i general-pukovnik Petar Stipetić (pomoćnik načelnika Glavnog stožera HV-a), na pregovorima je zatražila: neodgodivu mirnu reintegraciju okupiranih područja, trenutno otvaranje svih komunikacijskih veza preko okupiranih područja – posebice otvaranje željezničke pruge Zagreb-Split preko Knina, otvaranje naftovoda u roku od 24 sata od završetka razgovora – uz kontrolu hrvatskih vlasti nad cijelom trasom naftovoda, neodložna primjena Ustava RH na okupiranim područjima i odredaba Ustavnog zakona o pravima srpske etničke zajednice, kojoj hrvatske vlasti jamče politička, građanska i nacionalna prava, predaju oružja hrvatskim vlastima uz svjedočenje

⁵⁹ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 54

⁶⁰ Isto, str. 55

⁶¹ Isto, str. 55

UNCRO-a u roku od tri do osam dana, uz jamstvo građanske sigurnosti i opće amnestije, osim počiniteljima ratnih zločina.⁶²

Hrvatske vlasti pobunjenim Srbima iz Hrvatske ponudile su održavanje slobodnih izbora za lokalnu samoupravu, odnosno pristupanje ustroju civilne vlasti i civilne policije na temelju nacionalne strukture stanovništva iz 1991., kao i provedbu svih drugih odredbi Ustavnog zakona. Odgovore koje su dobili od izaslanstva pobunjenih Srba, u kojem su bili general Mile Novaković, Milivoj Vojnović, Ilija Prijić i Lazo Macura, hrvatska strana ocijenila je nezadovoljavajućim. Nakon neuspjelih pregovora zadaću reintegracije okupiranih područja dobila je Hrvatska vojska, posebice nakon što je istoga dana oko 18:40 sati u napadu srpskoga topništva iz istočne Hercegovine na šire dubrovačko područje poginulo troje civila, a troje je ranjeno, od toga dvoje teško.⁶³

Operacija „Oluja“ počela se ozbiljnije planirati od prosinca 1994. godine. Nakon značajnih uspjeha Zbornog područja Split na Dinari i Livanjskom polju stvoreni su preduvjeti za tako opsežnu i zahtjevnu operaciju. Odluka načelnika Glavnog stožera HV-a bila je da gotove snage zbornih područja Zagreb, Karlovac, Gospić i Split „uz nužno pregrupiranje i demobilizaciju“ odmah počnu intenzivne pripreme za dovođenje snaga u stanje koje će jamčiti provedbu operacije prema danim zapovjedima.⁶⁴ Ostatak HV-a, snage Južnog bojišta i Zbornog područja Osijek, uz potporu Hrvatske ratne mornarice i Hrvatskog ratnog zrakoplovstva, dobile su zadaću da upornom obranom u slučaju srpskog protunapada osiguraju uspješnu provedbu operacije. Sve su postrojbe trebale biti spremne za izvođenje operacije do 15. srpnja.⁶⁵

Zadaća Zbornog područja Split bila je da u suradnji sa specijalnim snagama MUP-a razbije Sjevernodalmatinski korpus SVK i oslobodi okupirane dijelove Dalmacije. Za provedbu zadaće ZP Split se planiralo ojačati sa 7. gardijskom brigadom Glavnog stožera HV-a, 2. bojnom 9. gardijske brigade ZP Gospić, 145. brigadom ZP Zagreb, bitnicom haubica 203 mm iz sastava ZP Zagreb i postrojbama MUP-a.⁶⁶

Nakon izrade direktive Glavnog stožera HV-a, 30. lipnja 1995. potpisane su prve zapovijedi Glavnog stožera kojima je regulirano operativno podređivanje pridodanih snaga

⁶² MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007, str. 55

⁶³ Isto, str. 55, 56

⁶⁴ Isto, str. 59

⁶⁵ Isto, str. 59

⁶⁶ Isto, str. 60

zapovjedništvima zbornih područja. To je dovršeno do 3. srpnja. Napadima Srba na Bihać i hrvatskom operacijom „Ljeto '95“ započela je realizacija ovih zapovijedi, odnosno dovođenje postrojbi na početne položaje. Godišnji odmori i ostali dopusti svim pripadnicima HV-a prekinuti su 30. srpnja uz zapovijed za hitan povratak na radna mjesta.⁶⁷ Vojna policija dobila je svoje zadaće, kao i obvezu suradnje s civilnom policijom. Zabranjen je „svaki pristup novinarima u područje odgovornosti postrojbi Hrvatske vojske, osim ako nemaju posebno dopuštenje Političke uprave MORH“. Pripadnicima HV-a zabranjeno je davanje „bilo kakvih izjava sredstvima javnog priopćavanja (domaćim i inozemnim), osim u slučaju izričite suglasnosti Političke uprave MORH“.⁶⁸

Dana 3. kolovoza u 21,15 sati načelnik Glavnog stožera HV-a zapovjedio je spremnost za napad snagama zbornih područja Bjelovar, Zagreb, Karlovac, Gospić, Split i Specijalnim postrojbama MUP-a RH, a postrojbama ZP Osijek, Južnog bojišta i HRM-a spremnost za obranu 4. kolovoza u 3 sata. Zakazana spremnost hrvatskih zračnih snaga za napad bila je 4. kolovoza u 5 sati.⁶⁹

General Bobetko je u svojim memoarima naveo da je operacija „Oluja“ jedna od najsloženijih operacija izvedenih na širem prostoru Splitskog zbornog područja. Taj zadatak bio je povjeren generalu Gotovini i njegovu zapovjedništvu. Već u Masleničkoj operaciji neprijatelj je odbačen od Zadra, a brana na Peručkom jezeru također oslobođena. Knin i njegova glavna obrana bila je organizirana prema Zadru, prema tome na tom pravcu bi bilo kakva ofenzivna djelovanja s hrvatske strane bila podložna velikim vojnim žrtvama. Knin je kao centar pobunjenih Srba svakako dominirao i određivao ciljeve i razvoj na ovom dijelu „Krajine“, s jasnom orijentacijom da ona postane država s kojom će Hrvatska morati voditi sve pregovore i na taj joj način dati legitimitet, što im je bio osnovni cilj.⁷⁰ Zapovjednik Zbornog područja Split, general Gotovina, već je ranije dao zadatak 126. brigadi da usmjeri akcije prema Dinari. U izvršavanju toga zadatka pokazao je krajnju inicijativu i snalažljivost, dajući čvrste informacije da je Dinara u cjelini slabo branjena, što znači da zauzimanje jednog takvog strateškog objekta ne bi bio ozbiljan problem. General Gotovina dobio je zadatak i razradio plan za čišćenje lijeve i desne strane Livanjskog polja, čija je dužina 45 km.⁷¹

⁶⁷ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007, str. 62

⁶⁸ Isto, str. 63

⁶⁹ Isto, str. 63

⁷⁰ BOBETKO J.: *Sve moje bitke*, VLASTITA NAKLADA, Zagreb, 1996., str. 492

⁷¹ Isto, str. 493

General Gotovina koristio je Četvrtu brigadu kao cjelinu, uz pomoć Sedme gardijske brigade, kako bi ovladao cijelim prostorom na Dinari, zaključno sa Crnim Lugom, jer to su bili preduvjeti i za zauzimanje samog Glamoča. Uz te dvije brigade koje su bile jako dobro uvježbane i ratno iskusne, bilo je moguće realizirati zadatke koji su bili pred njih postavljeni. To je konkretno značilo ovladati Velikim Batom, Troglavom, Grahovom, Dinarom i na taj način presjeći izravno komunikaciju Grahova i Knina, a preostalu komunikaciju, koja od Knina ide prema Donjem Lapcu, držati pod topničkom kontrolom. Zauzimanjem ostalih položaja, a zauzela ih je 126. domobranska pukovnija, to znači i izbijanjem na Crvenu Gredu, nije više bilo dvojbeno ponovno zauzeti Drniš i ostala mjesta na pravcu Knina. Onog trenutka kada je dat zadatak za kretanje u napad, a spremnost je već određena za 15. srpnja 1995., sva zborna područja, znači i ZP Split, sa svojim glavnim snagama nalazila su se na polaznim položajima.⁷²

General Bobetko također u svojim sjećanjima iznosi da se zauzimanjem Dinare te presijecanjem osnovnih srpskih komunikacija s Bosnom situacija znatno okrenula u korist Hrvatske vojske. Za dio „Oluje“ koji se provodio na Splitskom zbornom području pripremale su se jedinice Hrvatske vojske više od godinu dana, uzevši u obzir uspjehe prethodnih operacija, general Bobetko pohvalio je zapovjedništvo Zbornog područja Split, sa zapovjednikom generalom Gotovinom i pomoćnikom generalom Ademijem na čelu, kazavši kako je savjesno izvršilo sve zadatke primljene direktive Stožera 26. lipnja 1995. godine.⁷³

Od završetka operacije „Ljeto '95.“ pa do početka operacije „Oluja“ prošlo je tek četiri dana, a između operacija nije bilo vremena za odmor. Bilo je to nadovezivanje nove operacije na prethodnu produbljujući tako uspjeh Hrvatske vojske. U operaciji „Oluja“ Zapovjedno područje Split imalo je nekoliko ciljeva, a naveo ih je general Gotovina u svom ratnom dnevniku:

- snažnim udarom glavnih snaga smjerom Bosansko Grahovo – Knin uništiti neprijateljske snage na prvoj crti obrane, potom presjeći komunikaciju Knin – Gračac, te nakon toga osloboditi grad Knin,

- smjerom Jasenice – Muškovci presjeći put Obrovac – Gračac, ovladati područjem Muškovci, te time stvoriti uvjete za nastavak napada smjerom Obrovac – Kaštel Žegarski,

⁷² BOBETKO J.: *Sve moje bitke*, VLASTITA NAKLADA, Zagreb, 1996., str. 493

⁷³ Isto, str. 494

- stvoriti uvjete za prelazak u napad svih snaga između Šibenika i Velebita te što prije ovladati središnjom Bukovicom, također, osloboditi sva naseljena mjesta, i na taj način stvoriti lakše uvjete za nastavak napada prema državnoj granici s republikom Bosnom i Hercegovinom,

- na cjelovitom oslobođenom području provesti vojnopolicijski pretres oslobođenog terena, uspostaviti potpuni vojni nadzor nad tim terenom, a na dostignutoj crti uspostaviti čvrstu i djelatnu obranu.⁷⁴

Temeljna zamisao za napadnu operaciju „Oluja“ bila je utvrđenom dinamikom frontalnih i bočnih udara svih snaga ZP Split, uz jaku topničkoraketnu i zračnu potporu, te ubacivanjem dijela snaga u pozadinu neprijatelja razbiti snage neprijatelja na prvoj crti obrane. Također, energičnim napredovanjem na glavnim smjerovima napada ovladati ključnim zemljišnim, komunikacijskim, vojnopolitičkim i gospodarstvenim objektima u djeladbenoj dubini neprijatelja, čime neprijateljske snage dovesti u bezizlaznu situaciju, te ih time prisiliti na predaju ili uzmak.⁷⁵

Operaciju „Oluja“ ZP Split je dočekalo spremno s ukupno 32 000 ljudi od čega je preko 10 000 bilo novomobiliziranih. Svi oni popunjavali su sljedeće postrojbe:

- dvije gardijske brigade (4. i 7. gardijska brigada)
- dvije gardijske bojne (2./9. gardijske brigade i 81. gardijska bojna)
- dvije pričuvne brigade (112. i 144. brigada)
- jednu ročnu brigadu (113. pješačka brigada)
- jednu brigadu protuzračne obrane (204. topničkoraketna brigada)
- šest domobranskih pukovnija (7., 15., 134., 142., 6. i 126. domobranska pukovnija)
- dva topnička divizijuna za potporu (14. i 20. topnički divizijun)
- jedan divizijun za protuoklopnu borbu (11. protuoklopni topničkoraketni divizijun)
- ostale podstožerne postrojbe i postrojbe logistike

⁷⁴ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 70

⁷⁵ Isto, str. 70, 71

- sve postrojbe Hrvatskog vijeća obrane raspoređene od Grahova do Kupreških vrata.⁷⁶

Dostignuta crta hrvatskih snaga na Dinari kao i crta razdvajanja na ostalom dijelu bojišnice bila je polazište za operaciju s ciljem oslobađanja svekolikog prostora sjeverne Dalmacije, uključujući i grad Knin. Ukupna duljina bojišnice u području odgovornosti ZP Split, uključujući i djelatbeno podređeni dio livanjske bojišnice iznosila je 290 km. U djelatbenoj pričuvi se nalazio Prvi hrvatski gardijski zdrug (1. HGZ), i to u Livanjskom polju.⁷⁷

Težište napada u zoni odgovornosti ZP Split je stavljeno na glavni objekt napada – Knin. Nije bilo odstupanja od dobivene zapovijedi ni u planu, a niti u provedbi operacije. Operacija je počela istodobno na cijeloj fronti napada. U operaciji „Oluja“ je kao i u prethodnim hrvatskim oslobađajućim operacijama bio pozitivan omjer snaga u hrvatsku korist, u „Oluji“ je to nastavljeno sa najpozitivnijim omjerom do tada:

- u ljudstvu 2,1:1

- u oklopništvu 1,1:1

- u topništvu 1,3:1.⁷⁸

Za razliku od ostalih zbornih područja, ZP Split je operaciju „Oluja“ provelo pod tajnim imenom „Kozjak '95“. Nije potpuno sigurno zašto je to učinjeno, međutim to nije bio prvi put da se na lokalnoj razini mijenja naziv operacije Glavnog stožera HV-a. Primjerice, u siječnju 1993. godine Zapovjedništvo Operativne zone Split izvelo je u zaleđu Zadra oslobodilačku operaciju „Zima '93“ koju je Glavni stožer HV-a vodio pod imenom „Gusar“, a koja je u javnosti popularno nazvana „Maslenica“. ⁷⁹ Međutim, nema nikakve sumnje da je riječ o operaciji „Oluja“ i njenom dijelu provedenom pod zapovijedanjem ZP Split.

Ideja generala Gotovine bila je da uništi srpske snage na širem području sjeverne Dalmacije, presječe prometnice od Knina prema sjeveru, te na koncu okruži i oslobodi grad Knin. Glavni

⁷⁶ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996, str. 72

⁷⁷ Isto, str. 72

⁷⁸ Isto, str. 72

⁷⁹ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 67

cilj operacije bio je Knin i prema njemu su na pravcima Bosansko Grahovo – Knin, Jasenice – Muškovci i Uniški Doci – Uništa – Kijevo bile koncentrirane glavne snage.⁸⁰

Na drugim dijelovima bojišta angažirane su ostale snage čija je zadaća bila da potiskuju srpske snage prema dubini i tako olakšaju zadaću glavnim snagama. Provedba operacije planirana je u dvije do tri faze, u trajanju tri do četiri dana. U prvoj, jednodnevnoj fazi, planirano je razbijanje srpskih snaga na prvoj crti obrane i ovladavanje važnim zemljišnim točkama i prometnicama u taktičkoj dubini protivnika. U drugoj, također jednodnevnoj fazi, planiralo se ispresijecati glavne snage Sjevernodalmatinskog korpusa i stvoriti uvjete za uvođenje u borbu drugog bojnog postroja. U trećoj fazi operacije, u trajanju od dva dana, planirano je uništenje glavnih snaga protivnika, ovladavanje ključnim točkama njegove obrane i dovođenje u situaciju u kojoj se mogao samo predati ili izvući. U pripremi operacije planiran je angažman dijela snaga za udar na pravcu Glamočko polje – Vitorog u svrhu skrivanja glavnog pravca napada i vezivanja operativne pričuve Vojske Republike Srpske. Provedba zadaća povjerena je operativnim grupama: Sjever, Sinj, Šibenik i Zadar.⁸¹

Glavna snaga ZP Split bila je Operativna grupa (OG) „Sjever“. Sastojala se od 4. i 7. gardijske brigade HV-a, 81. gardijske bojne s Prvom taktičkom grupom, 1. hrvatskog gardijskog zdruga, 2. gardijske brigade HVO-a s Trećom taktičkom grupom i 3. gardijske brigade HVO-a s Drugom taktičkom grupom. Za osiguranje napada angažirano je Zborno područje HVO-a Tomislavgrad, čije su snage bile pod zapovijedanjem Izdvojenog zapovjednog mjesta operativne grupe (IZM OG) „Sjever“ u selu Vrba kod Glamoča.⁸²

Zadaća OG „Sjever“ ili bolje rečeno 4. i 7. gardijske brigade bila je da na pravcu Dinara – Knin razbiju srpske snage i ovladaju Kninom. Dotadašnju bojnu crtu 4. gardijske brigade i dio crte 7. gardijske brigade od Mačje grede do Velikog Kika preuzela je 81. gardijska bojna i na njoj prešla u odsudnu obranu. U operativnoj pričuvi za intervenciju na ugroženim pravcima obrane ili za uvođenje u napad bio je 1. hrvatski gardijski zdrug. Snage HVO-a – 2. i 3. gardijska brigada i Zborno područje Tomislavgrad – dobile su zadaću napada na pravcu Glamočko polje – planina Vitorog s ciljem zaposjedanja Vitoroga i prijevoja Mlinište radi stvaranja uvjeta za napredovanje prema Jajcu.⁸³

⁸⁰ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 67

⁸¹ Isto, str. 67

⁸² Isto, str. 67

⁸³ Isto, str. 68

Operativna grupa „Sinj“ imala je zadaću da u napadu na pravcima Dinara – Kijevo i Svilaja – Kozjak okruži i razbije srpske snage u širem području doline Peruče, zaposjedne Kozjak i bude spremna nastaviti prema Kninu. U njezinom sastavu bile su: 6. domobranska pukovnija iz Splita, 126. domobranska pukovnija iz Sinja i 144. brigada HV-a iz Sesveta. Zadaća 126. domobranske pukovnije bila je da snažnim obuhvatom šireg područja Uništa razbije srpsku vojsku na pravcu napada i što prije ovlada područjem Kijevo – Polača te tako olakša i pomogne napad 6. domobranske pukovnije na Kozjak. U toku napada pukovnija je bila dužna štititi lijevi bok 4. i 7. gardijske brigade. Zadaća 144. brigade bila je da na pravcu Vještića gora – Bravčev dolac – Vinalić razbije srpske snage u području Bravčeva Dolca i produži napad prema selu Vinalić radi spajanja sa snagama 126. domobranske pukovnije. Zadaća 6. domobranske pukovnije bila je razbiti srpske snage na pravcu napada, ovladati objektima Ivova glavica, Lisin, Konjska glava i Razvale Otišićke, a potom nastavljanje napada k selu Maovice i zajedno sa 126. domobranskom pukovnijom prema planini Kozjak.⁸⁴

Zadaća operativne grupe „Šibenik“, sastava 142. domobranska pukovnija, 15. domobranska pukovnija i 113. pješačka brigada, bila je napad na pravcima Miljevci – Promina, Skradin – Plastovo – Tomasovića Stanovi i Dragišići – Bribir. Zadaća 142. domobranske pukovnije bila je da na pravcu Miljevci – Promina – Vrbnik razbije srpske snage i ovlada širim područjem sela Žitnić, Trbounje, Oklaj, Promina i Vrbnik. Zadaća 15. domobranske pukovnije bila je da na pravcu napada Skradin – Plastovo – Kistanje razbije srpske snage i ovlada objektima Velika Glava, Sonković, Bratiškovci, Laškovića, a potom nastavi napad uz desnu obalu rijeke Krke do sela Radučić. Zadatak 113. pješačke brigade bio je da na pravcu Dragišići – Bribir razbije srpske snage i ovlada objektima: Ždrapanj, Međare, Žažvić, Vaćani, Bribir i Ervenik.⁸⁵

Zadatak OG „Zadar“, sastava 2. bojna 9. gardijske brigade, 112. brigada, 7. i 134. domobranska pukovnija, bio je potiskivanje srpskih snaga na pravcima: Novigrad – Donji Karin – Kaštel Žegarski; Suhovare – Smiljčić – Benkovac; Prkos – Nadin; Gorica – Raštevčić; Vrana – Miranje; Pristeg – Ceranje Gornje i Bila Vlaka – Vukšić – Mandino Selo. Zadaća 2. bojne 9. gardijske brigade i 2. bojne 134. domobranske pukovnije bila je da presječe prometnicu Gračac – Obrovac i ovlada prostorom Muškovci. Zadaća 112. brigade bila je da ovlada širim područjem na pravcu Karin – Smiljčić – Kaštel Žegarski. Zadaća 7. domobranske pukovnije bila je na pravcu Vrčevo – Vinterinci – Vijenac – Šopot; selo Veljane, Ražovljeva glavica, Nadinski Vijenac i Benkovac. Zadaća 134. domobranske

⁸⁴ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 68

⁸⁵ Isto, str. 68

pukovnije (bez jedne bojne) bila je da zaposjedne Miranje Gornje i Vukšić, te nastavi napad prema selu Parčić.⁸⁶

Napad operativnih grupa „Sjever“, „Šibenik“ i „Zadar“ podržavalo je pet topničko-raketnih, odnosno topničkih skupina sastavljenih od: 10. topničko-raketnog puka HVO-a, 14. topničkog divizijuna, 20. haubičkog divizijuna, dijela mješovitog topničkog divizijuna 5. gardijske brigade HV-a i haubica 112. pješačke brigade HV-a.⁸⁷ Protuoklopni boj bio je obveza svih postrojbi od ustrojbenih sastava. Izuzetak je bio Protuoklopni odred koji je od 11. protuoklopnog topničko-raketnog divizijuna formiran za potrebe OG „Zadar“. Zadaća protuzračnog topništva bila je zaštititi topničko raketne skupine, značajnija industrijska postrojenja, važne prometnice i gradove Šibenik, Zadar i Biograd. Zadatak su provodili ustrojbeni sastavi angažiranih snaga i 204. topničko-raketna brigada Protuzračne obrane (PZO). Što se tiče inženjerije, njezin zadatak bio je osigurati sigurnost operaciji izrađujući prolaze kroz minska polja. Izdvojena zapovjedna mjesta bila su u Zadru i selu Sajković u donjem Livanjskom polju. Čitavom operacijom zajedno sa zapovjedništvom ZP Split rukovodio je general-pukovnik Ante Gotovina.⁸⁸

Lijevo od ZP Split nalazile su se Specijalne postrojbe MUP-a zadužene za provedbu operacije na općem pravcu Velebit – Gračac, sa zadaćom presijecanja prometnica koje su spajale Knin i Obrovac s Gračacem. Zapovjednik skupine bio je general-pukovnik Mladen Markač.⁸⁹

STANJE U RSK

Završetak operacije „Ljeto '95.“ doveo je Republiku Srpsku Krajinu (RSK) u vrlo tešku situaciju, zasigurno najtežu od njezina osnivanja. Grad Knin je bio prometno odsječen od Republike Srpske i Savezne Republike Jugoslavije. Na cjelokupnom području RSK ratno stanje je proglašeno 28. srpnja.⁹⁰ Svim postrojbama SVK zabranjen je odmor po sustavu smjenskog rada. Odmor se mogao koristiti samo na položajima u okviru borbenog

⁸⁶ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 68, 69

⁸⁷ Isto, str. 69

⁸⁸ Isto, str. 69

⁸⁹ Isto, str. 69

⁹⁰ Isto, str. 57

rasporeda.⁹¹ General Ratko Mladić izjavio je 30. srpnja u Kninu da su hrvatske snage osvajanjem Glamoča i Grahova napravile odlučujuću grešku u ratu i da će ih ona mnogo koštati.⁹² Načelnik Glavnog štaba Vojske Republike Srpske, general Milovanović izjavio je istog dana da je od predsjednika Republike Srpske Radovana Karadžića dobio naredbu da zaustavi prodor hrvatskih snaga i prijeđe u protuudar za oslobađanje Grahova i Glamoča: „Ne zna se da li će vojska dobiveni zadatak realizovati za 24 časa ili 24 dana, ali je jasno da će vrlo brzo osloboditi okupirane teritorije“.⁹³ Milan Martić se također 31. srpnja obratio novinarima. Izjavio je da je razgovarao s predsjednikom Republike Srbije Slobodanom Miloševićem i da je od njega dobio obećanje da u slučaju hrvatskog napada na Knin „Srbija ne bi mogla biti ravnodušna“.⁹⁴ U ime Vrhovnog savjeta obrane Republike Srpske i Republike Srpske Krajine koji je 2. kolovoza zasjedao u Drvaru, Radovan Karadžić je zatražio da međunarodna zajednica sankcionira hrvatsko ponašanje. Od Jugoslavije je zatražena pomoć jer, držao je Karadžić, tu se više ne radi o građanskom ratu, već o nastavku Drugog svjetskog rata i pokušaju stvaranja velike Hrvatske.⁹⁵ Sve te medijske izjave imale su za cilj podignuti moral krajinskih Srba, koji je tada bio na niskoj razini. Hrvatska operacija spajanja s 5. korpusom ABiH najavljivana je od početka srpnja.⁹⁶ Zapovjedništvo 39. korpusa je 25. srpnja 1995. obavijestilo podređene sastave da će „gotovo sigurno“ Hrvatska vojska napasti 7. korpus 26. ili 27. srpnja, te vjerojatno u približno vrijeme desantirati specijalne postrojbe na području Bihaća ili Brekovice.⁹⁷ Republički štab Civilne zaštite RSK naredio je 2. kolovoza podređenim štabovima da odmah započnu s pripremama za evakuaciju: materijalnih dobara, arhiva, matičnih knjiga, evidencija i materijala povjerljivog karaktera, pokretnih kulturnih dobara, novčanih sredstava, vrijednosnih popisa i druge odgovarajuće dokumentacije.⁹⁸ Provedba ove naredbe je već ranije pripremljena. Načelnik općinskog štaba Civilne zaštite Drniš izvijestio je 31. srpnja nadređenu upravu u Kninu da su povjerenici upoznati s trenutnim stanjem, mjerama i radnjama „koje su obavezni u skladu s tim izvršiti. Posebno težište stavljeno je na sklanjanje i pripremne radnje vezane za evakuaciju“.⁹⁹

⁹¹ Isto, str. 57

⁹² MARIJAN D.: Oluja, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str.

⁹³ Isto, str. 57

⁹⁴ Isto, str. 57

⁹⁵ Isto, str. 57

⁹⁶ Isto, str. 57

⁹⁷ Isto, str. 57

⁹⁸ Isto, str. 58

⁹⁹ Isto, str. 58

Središnjica elektronskog izviđanja HV-a koja je intenzivno pratila krajinski radio-promet na kraju srpnja je zaključila da „iz svih civilnih razgovora s područja Like proizlazi da među civilnim stanovništvom na ovom području vlada strah, pa skoro bi se moglo reći i panika od napada postrojbi Republike Hrvatske. Shodno tome navodno postoje i pravci za evakuaciju, ali kao i u svim ostalim razgovorima nije moguće ništa saznati o tome što bi bilo od obavještajnog značaja, već se uglavnom radi o pričama. Navodi se da su ljudi fizički i psihički iscrpljeni stalnom psihozom i očekivanjem napada i da su na rubu snaga“.¹⁰⁰ Tijekom noći 28./29. srpnja očekivali su napad HV-a kod Sunje i na Glinu. Tijekom 29. srpnja zabilježeno je da su se autobusima tisuće žena i djece prebacivale iz Knina u pravcu Beograda.¹⁰¹ Nastavljeno je s pripremama za evakuaciju civilnog pučanstva, a primijećeno je da su pripadnici policije RSK počeli sklanjati obitelji u susjednu BiH.¹⁰² Zabilježena je bila vijest da će se preko mostova u Bosnu i Hercegovinu propuštati samo žene i djeca. Ovdje treba istaknuti činjenicu da je zapovjednik dijela srpskih snaga general Mile Novaković, ratni zločinac, čovjek koji je naredio miniranje brane na Perući 1993. godine, naredio tenkovima da pregaze vlastitu kolonu kako bi sa svojom vojnom kolonom uspio doći do prostora BiH.¹⁰³¹⁰⁴

Protivnik Zbornog područja Split bio je Sjevernodalmatinski korpus SVK. Sjedište korpusa bilo je u Kninu. Korpus se sastojao od: 75. i 92. motorizirane brigade, 1. i 4. lake brigade, 2. i 3. pješačke brigade, 7. mješovitog artiljerijskog puka, 7. mješovitog protuoklopnog artiljerijskog puka, 7. lakog artiljerijsko-raketnog puka i 7. pozadinske baze. Zapovjednik korpusa bio je general-major Slobodan Kovačević.¹⁰⁵ Prema ratnom planu, zadaća korpusa bila je da u prvoj etapi operacije spriječi prodor HV-a na pravcima: Zadar – Benkovac – Knin; Šibenik – Drniš – Knin; Sinj – Vrlika – Knin i na planini Velebit. U drugom dijelu operacije korpus je trebao prestrukturirati snage i na odsjeku Šibenik – Biograd na moru izbiti na obalu Jadranskog mora i utvrditi dostignutu crtu. Za potporu je određena 105. zrakoplovna brigada i zrakoplovstvo i protuzračna obrana Vojske Republike Srpske.¹⁰⁶ U odnosu na plan obrane iz veljače 1995., do početka kolovoza stanje se značajno promijenilo. Korpus nije dobio predviđena ojačanja od dvije brigade, a 2. krajiški korpus VRS koji je trebao čuvati lijevi bok bio je razbijen, pa je pravac Knin – Bosansko Grahovo zatvoren formiranjem privremene

¹⁰⁰ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str.58

¹⁰¹ Isto, str. 58

¹⁰² Isto, str. 58

¹⁰³ <https://www.youtube.com/watch?v=UxTTr0OI37s>, pristupljeno 11. siječnja 2020.

¹⁰⁴ NAZOR A.: *Oluja pobjede*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 142

¹⁰⁵ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str.69

¹⁰⁶ Isto, str. 69

taktičke i bojne skupine. Korpus je u tom razdoblju ojačan s divizijunom topova 130 mm i baterijom SVLR „Oganj“. U sastavu korpusa bila je i 2. gardijska brigada Korpusa specijalnih jedinica SVK. Neposredno pred hrvatski napad brigada se povukla s Dinare u Knin. Osim nje, u širem području Knina bio je i bataljun Vojne policije. Knin je bio sjedište i Glavnog štaba SVK i dijela njegovih podstožernih postrojba: 101. obavještajnog centra i 75. pozadinske baze.¹⁰⁷

MEĐUNARODNI POLOŽAJ RH ZA VRIJEME VOJNIH OPERACIJA 1995.

Premda je Europa od početka budnim okom pratila ono što se još od 1990. godine događalo na području bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ), njezini čelnici kroz četiri godine rata su se pokazali apsolutno nedoraslima ulogama koje su im dodijeljene u svrhu okončanja rata. Štoviše, njihovi kratkovidni i besmisleni planovi i prijedlozi za smirivanje situacije često su ostvarivali efekt suprotan od željenog.

Premda je bilo bjelodano tko je u sukobu bio žrtva a tko agresor, Europska Zajednica (EZ) nije imala ili hrabrosti ili interesa jasno prozvati krivca za rat i sukladno tome se ponašati.¹⁰⁸

Početkom rata američka administracija Georgea H. W. Busha zalagala se za neuplitanje u zbivanja na području bivše SFRJ. Zahtijevali su embargo na oružje, ekonomske sankcije za sve strane, itd. Tadašnja američka, kao i europska politika prema ratu u Hrvatskoj može se sažeti u rečenici koju je krajem 1991. izrekao tadašnji državni tajnik Lawrence Eagleburger: „Pustimo ih da iskrvare, a onda će sami sjesti za pregovarački stol!“.¹⁰⁹¹¹⁰

¹⁰⁷ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 69

¹⁰⁸ Marin PELAIĆ, *Međunarodni položaj Republike Hrvatske u kontekstu vojnih operacija 1995. godine*, str. 145-156, *HRVATSKA – PUT PREMA TERITORIJALNOJ CJELOVITOSTI*, (urednici: Aleksandar Jakir, Andrijana Perković Paloš, Marin Sabolović), Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Split, 2018., str. 145

¹⁰⁹ Isto, str. 146

¹¹⁰ TV Dokumentarni film, *RAT PRIJE RATA*, Urednik: Vladimir Brnardić, Hrvatska radiotelevizija, Zagreb, 2018.

Američki pogledi počinju se mijenjati dolaskom Billa Clintona na mjesto predsjednika Sjedinjenih Američkih Država. Događaj koji se može označiti kao prekretnica bio je napad bosanskih Srba na sarajevsku tržnicu Markale 5. veljače 1994. godine, pri čemu je poginulo 69 ljudi, a preko dvjesto je ranjeno. Slike masakra s Markala obišle su svijet i senzibilizirale američku, ali i europsku javnost. Bio je to trenutak kada je SAD odlučio reagirati i diplomatski se uključiti u sukob. Američka administracija prepoznala je Hrvatsku kao ključ za rješavanje problema zvanog Slobodan Milošević.¹¹¹

Nakon krvoprolića na Markalama svijet je bio zaprepašten. Francuzi su tražili energičnije angažiranje NATO-a protiv bosanskih Srba, a priklonio im se i Douglas Hurd, britanski ministar vanjskih poslova.¹¹² Amerikanci su bili svjesni da takav pristup neće donijeti ploda. Potreban je bio savez srpskih neprijatelja pa su inicirali pregovore hrvatske i bošnjačke strane o prekidu sukoba koji se između dvije strane vodio na području BiH.¹¹³ Postignut je dogovor u obliku Washingtonskog ugovora kojim je predviđeno formiranje hrvatsko-bošnjačke federacije. Zajedničkim snagama potisnulo bi se Srbe, a sistem federacije prenio bi se na čitavu BiH. Sva tri naroda imala bi status konstitutivnog naroda. Bio je to temelj za hrvatski diplomatski uzlet.¹¹⁴

Prvi rezultati hrvatsko-američkog diplomatskog saveza vidjeli su se jasno već u siječnju 1995. godine. Naime, Slobodan Milošević očekivao je da će Vijeće sigurnosti (VS) na toj sjednici donijeti odluku o ukidanju sankcija Saveznoj Republici Jugoslaviji (SRJ). No, na sjednici je donesena rezolucija kojom se SRJ ukida tek dio sankcija, i to samo na probni rok od mjesec dana.¹¹⁵ Bila je to velika pobjeda hrvatske diplomacije koja je u tom trenutku imala jasnu podršku SAD-a i Njemačke. Milošević je bio zapanjen. Hrvate je doživljavao kao nenadarene za diplomatske aktivnosti i ova ga je ofenziva svakako dočekala nespremno.

Prve ideje o oslobodilačkoj akciji na području tzv. Srpske Autonomne Oblasti (SAO) Krajine nastaju u prosincu 1994. godine. Ministar obrane Gojko Šušak predložio je ministru vanjskih poslova Mati Graniću da se probije koridor do Bihaća. Hrvatski predsjednik Franjo Tuđman

¹¹¹ Marin PELAIĆ, *Međunarodni položaj Republike Hrvatske u kontekstu vojnih operacija 1995. godine*, str. 145-156, *HRVATSKA – PUT PREMA TERITORIJALNOJ CJELOVITOSTI*, (urednici: Aleksandar Jakir, Andrijana Perković Paloš, Marin Sabolović), Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Split, 2018., str. 146

¹¹² Isto, str. 146

¹¹³ Isto, str. 146

¹¹⁴ Isto, str. 146

¹¹⁵ Isto, str. 146

bio je skeptičan prema toj ideji jer je smatrao da akciju ne bi bilo moguće ograničiti samo na područje oko Bihaća.¹¹⁶

Eventualnoj akciji čvrsto se usprotivio i Clinton. Štoviše, krajem 1994. i u prvoj polovici 1995. godine SAD je još uvijek izričito bio protiv bilo kakve vojne intervencije jer je prevladavalo mišljenje da bi takvo što samo dodatno zakompliciralo stvari.¹¹⁷ Postalo je jasno da je vojna operacija jedini način kojim se može vratiti okupirani teritorij Republike Hrvatske.

Tom mišljenju je doprinijelo i izvješće Hrvoja Šarinića predsjedniku Tuđmanu vezano za njegov sastanak sa Miloševićem u Beogradu. Sastanak se zbio 6. veljače 1995., a na njemu je Milošević jasno dao do znanja da mu odgovara trenutna situacija i da namjerava otežati s bilo kakvim inicijativama koje bi za cilj imale pomaknuti stanje u Krajini s mrtve točke.¹¹⁸

Naime, u to vrijeme postaje aktualno pitanje hrvatskog otkazivanja mandata snagama UN-a i Milošević je vjerovao da će zbog tog poteza Hrvatska biti izložena pritisku međunarodne zajednice, što bi joj otežalo poziciju u pregovorima vezano za Krajinu te bi tako oslabljena i sklona ustupcima morala predložiti da se SRJ ukinu sankcije.¹¹⁹ To je bio glavni i jedini cilj Miloševićeve vanjske politike.

Rusija je zagovarala provedbu Plana Z-4. Riječ je o planu na kojem je od ožujka 1994. radila mini-kontaktna skupina (predstavnici SAD-a Rusije, Europske Zajednice i UN-a), a predstavljen je krajem siječnja 1995. Idejni tvorac plana i njegov najdosljedniji zagovarač bio je američki veleposlanik u Hrvatskoj Peter Galbraith.¹²⁰ Plan je bio kontroverzan, prije svega, u njemu se išlo ispod onog što su određivale rezolucije UN-a i Generalne skupštine te se njime nisu u obzir uzimali dotadašnji rezultati pregovora.¹²¹ Nadalje, Plan Z-4 polazio je od toga da se sukob vodi između dvije ravnopravne strane, premda se radilo o pobuni manjinskog srpskog naroda na teritoriju Republike Hrvatske, koji je potom oružanom pobunom odvojio dio teritorija Hrvatske, koja je bila i međunarodno priznata država. Koautori plana Arhens, Keresteđijanc, Maticota i Gaillarde tvrdili su da se radi o neideološkom planu o čijem se svakom dijelu može pregovarati.¹²² Hrvatska strana imala je,

¹¹⁶ Isto, str. 147

¹¹⁷ Marin PELAIĆ, *Međunarodni položaj Republike Hrvatske u kontekstu vojnih operacija 1995. godine*, str. 145-156, *HRVATSKA – PUT PREMA TERITORIJALNOJ CJELOVITOSTI*, (urednici: Aleksandar Jakir, Andrijana Perković Paloš, Marin Sabolović), Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Split, 2018., str. 147

¹¹⁸ Isto, str. 147

¹¹⁹ Isto, str. 147

¹²⁰ Isto, str. 147

¹²¹ Isto, str. 147

¹²² Isto, str. 148

dakako, brojne primjedbe. Od famoznog plana su postepeno odustajali gotovo svi državnici. Otpisao ga je čak i Slobodan Milošević jer ga je vidio kao prepreku za gospodarski sporazum s Kninom. Vođe pobunjenih Srba u Hrvatskoj Milan Martić i Milan Babić nisu uopće htjeli razmotriti plan, iako je realno govoreći, za njih bio najbolje rješenje.

Jedini čovjek koji nije odustao od plana Z-4 bio je Peter Galbraith, koji ga je spominjao na gotovo svakom sastanku. Razlog zbog kojeg je on bio toliko bitan američkom veleposlaniku bio je taj što bi prihvaćanje tog plana od obje zaraćene strane bio izniman diplomatski uspjeh tvorca tog plana i time bi Galbraithova karijera itekako napredovala.¹²³

Uvertira za operaciju „Oluju“ ne samo u vojnom, već i u diplomatskom smislu, bila je operacija „Bljesak“. Stigla je kao odgovor na divljanje srpskih terorista koji su na autocesti 29. travnja usmrtili četiri putnika, nakon što je na obližnjoj benzinskoj postaji iz osвете ubijen jedan Srbin.¹²⁴ Nakon što je operacija pokrenuta, Mate Granić telefonski je kontaktirao ministre vanjskih poslova najvećih europskih država. Osjećala se doza zabrinutosti, no i podrška SAD-a, Njemačke, Austrije i Mađarske.¹²⁵ UN je bio zapanjen, njihov fokus bio je na Bosni i Hercegovini. Najproblematičnija reakcija bila je ona generala Crabbea, generala vojne komponente UNPROFOR-a (*United Nations Protection Forces*). On je, naime, prvo prijetio sankcijama međunarodne zajednice, zatim je proširio paniku u diplomatskim vojnim predstavništvima, a onda i silom pokušao spriječiti akciju zatraživši da se odgodi za tri dana, čime je pokazao koliko slabo poznaje aktualne političke prilike. Prekid akcije tražio je i specijalni veleposlanik UN-a za Jugoslaviju, Yasushi Akashi.¹²⁶ Vijeće sigurnosti UN-a pripremilo je prilično oštru predsjedničku izjavu kojom je tražilo povlačenje HV-a iz oslobođenih krajeva, no završna verzija teksta ublažena je zahvaljujući naporima hrvatske, američke i češke diplomacije te diplomatskoj pomoći nesvrstanih zemalja. Za kažnjavanje Hrvatske zalagao se Miloševićev kućni prijatelj Lord Owen.¹²⁷ U ime SAD-a oglasio se senator Bob Dole, koji je izjavio: „Svjestan sam prakse UN-a da prebacuje krivnju i muti vodu u nastojanju da budu neutralni između žrtava i agresora“.¹²⁸ Za maksimalan pritisak na

¹²³ Marin PELAIĆ, *Međunarodni položaj Republike Hrvatske u kontekstu vojnih operacija 1995. godine*, str. 145-156, *HRVATSKA – PUT PREMA TERITORIJALNOJ CJELOVITOSTI*, (urednici: Aleksandar Jakir, Andrijana Perković Paloš, Marin Sabolović), Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Split, 2018., str. 148

¹²⁴ Isto, str. 148

¹²⁵ Isto, str. 148

¹²⁶ Isto, str. 148

¹²⁷ Isto, str. 148

¹²⁸ Isto, str. 148, 149

Srbe, koje je nedvosmisleno okarakterizirala kao agresore, zalagala se i židovska organizacija B'nai B'rith.¹²⁹

Ono što je krasilo operacije „Bljesak i „Oluja“, a nije one operacije koje su im prethodile je činjenica da su izvedene brzo, efikasno i bez puno curenja informacija. Za istaknuti je da su pregovori koji su vođeni za vrijeme trajanja operacije „Bljesak“ važni za hrvatsku diplomaciju jer je u njima prvi put Hrvatska bila ta koja je na pregovorima u superiornijem položaju i tu je prednost iskoristila. Što je također važno, pokazalo se da je nakon nekoliko godina rata svijet bio spreman prihvatiti vojne operacije koje će okončati rat što je prije moguće uz što manji broj žrtava. Stanje na bojišnici je bilo takvo da je 1995. godine Hrvatska vojska imala inicijativu i znala ju je iskoristiti. Također, treba imati u vidu, da je europska diplomacija bila troma, te nije bila u stanju slijediti tempo operacija niti pravovremeno reagirati na promjene stanja na terenu.¹³⁰

Predsjednik Tuđman predstavio je početkom srpnja Glavnom tajniku UN-a za bivšu Jugoslaviju Thorvaldu Stoltenbergu te Posebnom izaslaniku EU za bivšu Jugoslaviju Carlu Bildtu stav koji dvojac nije očekivao. Dvojac je tražio da se Hrvatska vojska povuče iz tzv. *zona razdvajanja*, tj. zona iz kojih su se postrojbe UN-a povukle za vrijeme operacije „Bljesak“. Predsjednik Tuđman je zahtjev ocijenio nebuloznim, a Stoltenbergov poziv na pregovore u Ženevi otklonio je odgovorom da ubuduće pregovara samo u Zagrebu s unaprijed određenim dnevnim redom i bez prisutnosti Milana Martića. Na daljnja negodovanja, u prvom redu ona Carla Bildta, Tuđman je odvratio da nema govora o ukidanju sankcija Srbiji dok se prvo ne riješi pitanje okupiranih hrvatskih krajeva.¹³¹ Nemajući izbora, Glavni tajnik UN-a Boutros Boutros-Ghali zatražio je od snaga UN-a na terenu (UNCRO) da se prilagode novoj situaciji.

Nakon operacije „Bljesak“ fokus međunarodne zajednice opet se preselio na Bosnu i Hercegovinu, gdje se situacija drastično pogoršavala.¹³² Nakon susreta dvaju predsjednika, Tuđmana i Izetbegovića u Splitu 22. srpnja 1995., obojica su prihvatili deklaraciju kojom je

¹²⁹ Isto, str. 149

¹³⁰ Marin PELAIĆ, *Međunarodni položaj Republike Hrvatske u kontekstu vojnih operacija 1995. godine*, str. 145-156, *HRVATSKA – PUT PREMA TERITORIJALNOJ CJELOVITOSTI*, (urednici: Aleksandar Jakir, Andrijana Perković Paloš, Marin Sabolović), Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Split, 2018., str. 149

¹³¹ Isto, str. 149

¹³² Isto, str. 149

hrvatska vojska mogla legitimno pomagati Armiji BiH i HVO-u na teritoriju Bosne i Hercegovine.¹³³

Hrvatska je prva koja je počela učinkovito pomagati stanovnicima Bosne i Hercegovine. Predsjednik Alija Izetbegović je shvatio da je bio u krivu kada je izjavio da je birati između Tuđmana i Miloševića kao da bira između leukemije i raka.¹³⁴ Sastanak koji je prethodio operaciji „Oluja“ dogodio se na Brijunima 17. srpnja 1995. godine. Na sastanku hrvatskog vodstva, ministar obrane Gojko Šušak je predlagao da se krene s oslobađanjem hrvatskog Podunavlja, no predsjednik Tuđman nije htio riskirati moguće uplitanje Beograda u otvaranje sukoba na tom području.¹³⁵ Konačnu odluku o pokretanju akcije donio je Tuđman posljednjeg dana istoga mjeseca, na sastanku s generalima HV-a, ministrom obrane Gojkom Šuškom i ministrom unutarnjih poslova Ivanom Jarnjakom.¹³⁶ S obzirom da nije bilo poznato na koji će način na vojno-redarstvenu akciju tog opsega reagirati međunarodna zajednica, na spomenutom sastanku nije donesena odluka o datumu početka akcije. Hrvatska obavještajna služba je došla do informacija da SRJ nije u stanju odgovarajuće odgovoriti na hrvatsku operaciju u vojnom smislu. No sve kad bi Srbija i pokušala intervenirati, Hrvatska je u svakom trenutku mogla blokirati Posavski koridor i spriječiti dotok pomoći Krajini. Prekinute su bile fizičke veze Krajine sa Republikom Srpskom – u srpnju su im bili oduzeti Glamoč i Bosansko Grahovo, čime je prekinuta glavna opskrba ruta Knin-Drvar-Banja Luka. Bili su zauzeti i planinski visovi na Dinari.¹³⁷

Sigurno bi u slučaju hrvatske operacije, koja je na početku kolovoza i uslijedila, reakcija SAD-a kao glavne sile, a potom i Vijeća sigurnosti UN-a, bila blaža nego što je to inače bio slučaj jer je na kocki bilo pitanje pada Bihaćke enklave.¹³⁸ Srbi su počinivši genocid u Srebrenici u srpnju 1995. godine, sebi dodatno otežali situaciju. Klima u međunarodnoj politici se u takvoj situaciji morala mijenjati i time je svakako stvoren još jedan pozitivan preduvjet za operaciju sa hrvatske strane.

Rusija je djelovanje Srba u području Bihaća pravdala djelovanjem Hrvata u Livanjskom polju, naivno previdjevši Splitsku deklaraciju. Na vojnoj i obavještajnoj razini Hrvatska je o akciji

¹³³ Isto, str. 150

¹³⁴ Marin PELAIĆ, *Međunarodni položaj Republike Hrvatske u kontekstu vojnih operacija 1995. godine*, str. 145-156, *HRVATSKA – PUT PREMA TERITORIJALNOJ CJELOVITOSTI*, (urednici: Aleksandar Jakir, Andrijana Perković Paloš, Marin Sabolović), Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Split, 2018., str. 150

¹³⁵ Isto, str. 150

¹³⁶ Isto, str. 150

¹³⁷ Isto, str. 150

¹³⁸ Isto, str. 151

izvijestila SAD; nije zatražena suglasnost, no to nije ni bilo potrebno jer su se potezi Hrvatske uklapali u američku mirovnu inicijativu koja je za cilj imala smanjiti Miloševićev utjecaj.¹³⁹

Rusija je predlagala izravan susret Tuđmana i Miloševića, no Tuđman ga je odbio zbog ruskog prijedloga rezolucije Vijeća sigurnosti koji je bio krajnje antihrvatski nastrojen.¹⁴⁰ Premda se Rusija trudila djelovati kao neutralna sila, ona to nipošto nije bila. Naime, sve ruske inicijative išle su u smjeru ostvarivanja glavnih ciljeva Slobodana Miloševića, a glavni od tih ciljeva u ljeto 1995. godine bio je izvući SRJ iz sankcija međunarodne zajednice.¹⁴¹

Uoči same akcije „Oluja“, Mate Granić je telefonski razgovarao s ministrima vanjskih poslova Mađarske (Laszlo Kovaczem), Slovenije (Zoranom Thalerom), Njemačke (Klausom Kinkelom), Španjolske (Javierom Solanom), kao i drugim ministrima te dužnosnicima međunarodnih organizacija. Istodobno je ministar vanjskih poslova BiH Muhamed Šaćirbej uputio Hrvatskoj poziv za pomoć u vezi s deblokadom Bihaća. Iz Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske poslano je i opširno pismo predstavnicima Vijeća sigurnosti UN-a, OEES-a (Organizacija za europsku sigurnost i suradnju) i EU-a. Nitko od osoba koje su kontaktirane nije se usprotivio odluci Hrvatske da provede akciju oslobađanja, što je bio jasan znak da nema govora o međunarodnoj izolaciji.¹⁴²

Dana 3. kolovoza 1995. hrvatsku delegaciju u Ženevi predvodio je Ivić Pašalić, a cilj je bio minimalizirati važnost pregovora i postići neuspjeh. Ranije dogovorene minimalističke uvjete interpretirao je srpskoj strani, a potom zaključio da je njihovo vodstvo „tvrđe“ nego što je bilo 1990. godine.¹⁴³ Istog je dana Granić na sastanku priopćio predsjedniku Tuđmanu da smatra da će, jednom kad operacija krene, pritisaka na Hrvatsku biti, ali i da će Hrvatska izbjeći sankcije Vijeća sigurnosti UN-a te proći s predsjedničkom izjavom ili izjavama vijeća, dok će reakcije Europske unije ovisiti o ponašanju vojske na terenu.¹⁴⁴

Diplomatske poslove preuzeli su Mate Granić i Hrvoje Šarinić – Šarinić je trebao obavijestiti veleposlanike SAD-a, Velike Britanije, Rusije i Vatikana, kao i generala Janviera,

¹³⁹ Isto, str. 151

¹⁴⁰ Marin PELAIĆ, *Međunarodni položaj Republike Hrvatske u kontekstu vojnih operacija 1995. godine*, str. 145-156, *HRVATSKA – PUT PREMA TERITORIJALNOJ CJELOVITOSTI*, (urednici: Aleksandar Jakir, Andrijana Perković Paloš, Marin Sabolović), Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Split, 2018., str. 151

¹⁴¹ Isto, str. 151

¹⁴² Isto, str. 151

¹⁴³ Isto, str. 151

¹⁴⁴ Isto, str. 151, 152

zapovjednika snaga UN-a, a Granić se u Splitu trebao sastati s Hervom de Charetteom, francuskim ministrom vanjskih poslova.¹⁴⁵

Za to vrijeme, njemački veleposlanik u Hrvatskoj, Horst Weisel, u Zagrebu je upozorio Tuđmana da bi vojska krajiških Srba mogla djelovati preventivno ofenzivno. Tuđman, svjestan nemoći pobunjenih Srba, odbio je takvu mogućnost. Weisel je potom tvrdio da je Granić obećao Kinkelu da neće biti vojne akcije. Tuđman mu je objasnio da je to bilo u drugačijim okolnostima – Hrvatskoj, naime, sada prijeti izbjeglički val kojeg bi činilo 200 000 ljudi iz područja Bihaća, a vojnom akcijom postići će se ono za što međunarodna zajednica nema odlučnosti. Predsjednik Tuđman je naglasio kako Hrvatska po pitanju ove akcije surađuje s NATO-om i SAD-om. Weisel je konačno, suočen s neopravdanošću svojih opaski, zamolio da se njemačka potpora ne naglasi javno.¹⁴⁶ Očito se radilo o bojazni njemačkih političara da bi se njihova podrška Hrvatskoj mogla interpretirati u kontekstu savezništva nacističke Njemačke s ustašama.¹⁴⁷

Hrvoje Šarinić je Petera Galbraitha okarakterizirao kao „vrlo ograničenog, umišljenog, samoljubivog i ambicioznog“, a nazvao ga je i „najvećim diplomatskim promašajem koji je boravio u Zagrebu“.¹⁴⁸ Shvativši da se operacija oslobođenja okupiranog hrvatskog teritorija približava, on je i dalje kod predsjednika Tuđmana ustrajao na svom planu Z-4, rekavši da premijer Republike Srpske Krajine Milan Babić pristaje na njega. Predsjednik Tuđman se nije dao omesti. Jasno je Galbraithu dao do znanja da ako Srbi u Ženevi ne pristanu na hrvatske uvjete, akcija kreće. Srbi su uvjete odbili. Miomir Žužul, hrvatski veleposlanik pri UN-u u Ženevi, javio je da Washington podržava intervenciju u BiH, a što se tiče Krajine, zalažu se za suzdržanost i odgađanje te ih zanima dužina trajanja i žele biti o svemu pravodobno informirani.¹⁴⁹

Britanski veleposlanik Gavin Hewitt na vijest o pokretanju akcije rekao je da mora iznijeti službeni stav, a to je da zatraži nastavak pregovora i da bi u tim pregovorima cijela međunarodna zajednica podržala Hrvatsku. Nakon što je iznio službeni stav, iznio je i osobni, u kojem je podržao Hrvatsku i poželio joj sreću.¹⁵⁰ Weisel je naglasio da će svi budno pratiti

¹⁴⁵ Isto, str. 152

¹⁴⁶ Marin PELAIĆ, *Međunarodni položaj Republike Hrvatske u kontekstu vojnih operacija 1995. godine*, str. 145-156, *HRVATSKA – PUT PREMA TERITORIJALNOJ CJELOVITOSTI*, (urednici: Aleksandar Jakir, Andrijana Perković Paloš, Marin Sabolović), Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Split, 2018., str. 152

¹⁴⁷ Isto, str. 152

¹⁴⁸ Isto, str. 152

¹⁴⁹ Isto, str. 152

¹⁵⁰ Isto, str. 152, 153

kako će Srbi biti tretirani za vrijeme akcije te da svijet od Hrvata po tretmanu neprijatelja očekuje više nego od Srba.¹⁵¹

Hrvatski politički vrh pozitivno je bio iznenađen u smislu reakcije na vijest o akciji od strane zapovjednika UNCRO-a generala Janviera. On je pretpostavio da Hrvatska kreće u akciju na temelju kretanja snaga na terenu. To mu nije bilo po volji, no njegov stav se razlikovao od stava generala Crabbea za vrijeme operacije „Bljesak“, kratko zamolivši za oprez prema vojnicima UN-a koji će ostati na svojim položajima.¹⁵² Dana 5. kolovoza 1995., dakle drugi dan operacije „Oluja“, Tuđman je na sastanak pozvao veleposlanike svih država koje daju svoje ljudstvo u snage UNCRO-a. Obaviješteni su o tijeku akcije. Bio je to mudar potez. Na kraju tog sastanka Šariniću je pristupio ruski veleposlanik Leonid Keresteđijanc i čestitao na oslobađanju Knina, naglasivši pritom da to čini privatno.¹⁵³ S obzirom na prosrpsko djelovanje Rusije, nije potrebno previše naglasiti da je čestitka bila osobna. Naime, Moskva je i nakon „Oluje“ kroz UN-ove rezolucije vršila pritisak na Hrvatsku zbog navodnog kršenja ljudskih prava za vrijeme akcije.¹⁵⁴

OPERACIJA „OLUJA“

Knin je od početka rata bio politički i vojni centar RSK, s druge strane za hrvatske snage vratiti grad natrag pod hrvatsku vlast bilo je neizmjereno važno. Zborno područje Split je naravno na Knin usmjerilo najbolji dio svog bojnog postroja, Četvrtu i Sedmu gardijsku brigadu. Ove dvije brigade su izvršile operaciju gotovo par dana nakon svršetka operacije „Ljeto '95.“. Sigurno je vrijeme operacije diktirala politička situacija, međutim, imajući u vidu nedavne uspjehe i osvajanje Glamoča i Bosanskog Grahova, dio odluke o vremenu započinjanja operacije sigurno pripada i trenutnoj snazi hrvatske vojske i visokom borbenom moralu kojeg su njeni vojnici tada imali.

¹⁵¹ Isto, str. 153

¹⁵² Marin PELAIĆ, *Međunarodni položaj Republike Hrvatske u kontekstu vojnih operacija 1995. godine*, str. 145-156, *HRVATSKA – PUT PREMA TERITORIJALNOJ CJELOVITOSTI*, (urednici: Aleksandar Jakir, Andrijana Perković Paloš, Marin Sabolović), Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Split, 2018., str. 153

¹⁵³ Isto, str. 153

¹⁵⁴ Isto, str. 153

Operacija „Oluja“ je imala ogroman značaj za svakog hrvatskog vojnika, međutim, posebno za pripadnike 4. gardijske brigade čije je domicilno područje Dalmacija, a time i grad Knin. Bilo je to prirodno i primjereno privođenje kraju rata koji je počeo četiri godine ranije upravo obranom dijelova sjeverne Dalmacije od JNA i pobunjenih Srba iz Knina.¹⁵⁵

Operacija je počela u rano jutro 4. kolovoza 1995. godine. Nakon topničke pripreme 7. gardijska brigada krenula je u napad direktno prema Kninu na pravcu Risovac – Golubičko suvo polje – selo Kovačić. Na njezinom pravcu napada bila je Treća borbena grupa (BG-3), privremena skupina sastavljena od raznih dijelova Sjevernodalmatinskog korpusa i postrojbi milicije RSK. Do kraja dana, uz gubitke od jednog poginulog, jednog nestalog i jednog ranjenog vojnika, 7. gardijska brigada ovladala je dominantnim objektima Borova glava, Visibaba, Badanj i Pitomi vrh. Izvršila je dnevnu zadaću čime je omogućila uvođenje 4. gardijske brigade u napad.¹⁵⁶

Snage Operativne grupe „Sinj“ također su zabilježile napredak. Na pravcu Uniški doci – Uništa – Kijevo 126. domobranska pukovnija je ovladala Uništima i stvorila uvjete za napredovanje dolinom Peruče prema Kijevu. Njezin lijevi susjed, 144. brigada spustila se s Vještica gore i ovladala područjem Bravčev Dolac. Na pravcu Svilaja – Kozjak 6. domobranska pukovnija ovladala je objektom Lisina, što je omogućilo uvođenje i razvoj njezinih glavnih snaga. Do kraja dana pukovnija je probila crtu na tri pravca, ovladala Konjskom glavom, zaseocima Strunje i Lunići i selom Gornji Baljci.¹⁵⁷

Snage OG „Šibenik“ imale su pred sobom jednu od jačih postrojbi Sjevernodalmatinskog korpusa SVK, 75. motoriziranu brigadu i dio 2. pješačke brigade. Glavna zadaća Operativne grupe bilo je potiskivanje srpskih snaga, pa su zabilježeni manji pomaci na crti: 142. domobranska pukovnija je tijekom dana probila crtu srpske obrane na dijelu od rijeke Krke do Drniša; 15. domobranska pukovnija probila je crtu u području sela Laškovica, a 113. pješačka brigada zabilježila je najveći uspjeh, probila je crtu u cijelom području napada i na kraju dana dostigla crtu: Morpolacha – Čista Velika – Lađevci – Sveti Bartul.¹⁵⁸

Snage OG „Zadar“ imale su pred sobom najbolju postrojbu Sjevernodalmatinskog korpusa, 92. motoriziranu brigadu i snage 3. pješačke brigade, koje su branile prilaze Benkovcu.¹⁵⁹ Na

¹⁵⁵ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 70

¹⁵⁶ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007, str. 70

¹⁵⁷ Isto, str. 70

¹⁵⁸ Isto, str. 70, 71

¹⁵⁹ Isto, str. 71

pravcu Miranje – Vukšić – Parčić 134. domobranska pukovnija bez jedne bojne nije napravila pomaka.¹⁶⁰ Manje pomake u napadu na područje Zemunika Gornjeg zabilježila je 7. domobranska pukovnija. Pukovnija je ujutro zaposjela crtu koju je držala prije potpisivanja Zagrebačkog sporazuma, a potom je oslobodila zaseoke Goleš i Baniće i došla pred Potkose.¹⁶¹ Na pravcu Paljuv – Smilčić 112. brigada HV-a probila je crtu obrane protivničkih snaga u području sela Pridraga.¹⁶²

Snage na Velebitu, 2. bojna 9. gardijske brigade, ojačana satnijom 7. domobranske pukovnije i 2. bojnomo 134. domobranske pukovnije, napale su na pravcima Gornja Bukva – Modrići i Bukovo pleće – Tulove grede – Bužanjin vrh. Nakon jakog otpora srpskih snaga bojna je zauzela područje Dulibe – Tulove grede, što je omogućilo korištenje prometnice Obrovac – Mali Alan – Sveti Rok.¹⁶³

Tijekom noći 4./5. kolovoza hrvatske snage nisu se dalje kretale prema Kninu, u kojem je tada politički i vojni vrh RSK donosio odluku o branjenju ili povlačenju. Za zaustavljanje hrvatskog napada prema Kninu iz pravca Bosanskog Grahova planiran je angažman jednog bataljuna 75. motorizirane brigade za jutro 5. kolovoza. Na sjednici Vrhovnog savjeta obrane donesena je odluka o evakuaciji stanovništva iz Dalmacije i južne Like. Brzo se pokazalo da je ona značila izvlačenje cjelokupnog stanovništva i vojske RSK, što je vodilo u izravan slom te paradržave. Kasno navečer 4. kolovoza Glavni štab SVK napustio je Knin i premjestio se u područje sela Srb.¹⁶⁴ Sljedećeg dana, 5. kolovoza Sjevernodalmatinski korpus, kao prvi od svih operativnih sastava SVK, prestao je postojati.¹⁶⁵

Prvog dana operacije napadnuti su svi položaji neprijatelja na prvoj crti obrane. Tempo napada i pritisak hrvatskih snaga bio je toliko velik da neprijatelj nije mogao uspostaviti znatniji otpor po dubini. Obrana neprijatelja se pretvorila u niz nepovezanih akcija koje nisu mogle naštetiti operaciji. U tijeku prvog dana napravljen je taktički pomak na bojišnici te su stvoreni uvjeti da se drugog dana provede odlučan napad na Knin.¹⁶⁶ Na bojišnici na Velebitu, dijelu koji je bio pod zapovjedništvom ZP Split, uz određene teškoće u proboju obrane neprijatelja (jaka utvrđenost i težak teren), postignut je uspjeh, a 2. bojna 9. gardijske brigade

¹⁶⁰ Isto, str. 71

¹⁶¹ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007, str. 71

¹⁶² Isto, str. 71

¹⁶³ Isto, str. 71

¹⁶⁴ Isto, str. 71

¹⁶⁵ Isto, str. 71

¹⁶⁶ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 73

je zauzela pogodne položaje i stvorila uvjete za daljnji uspjeh napada. Na ostalom dijelu bojišnice pod ZP Split postrojbe nisu napravile taktički pomak zbog iščekivanja razvoja situacije na glavnim smjerovima napada.¹⁶⁷

Hrvatska vojska je ostavila prostora i vremena vojsci RSK da se povuče kroz koridore koji su ostavljeni s namjerom da se izbjegnu ljudski gubitci sa obje strane, a pogotovo sa srpske strane jer je stanje u kojem se nalazila njihova vojska bilo daleko od onog s početka rata.

Ujutro 5. kolovoza nastavljen je napad Hrvatske vojske. Ponovno je izvršnom suradnjom Četvrte i Sedme gardijske brigade oslobođeno područje na kojem su brigade djelovale. Pravac prema Strmici zatvarala je Treća taktička grupa Sjevernodalmatinskog korpusa SVK koja se počela raspadati prethodne noći. Četvrta gardijska brigada ovladala je Golubićem, Vrpoljem i Kninskim poljem, izbila na Debelo brdo s kojeg je osigurala lijevi bok snaga Sedme gardijske brigade na području Biskupije. Veće borbe brigada je imala u predjelu Golubić, selo Radijevci i selo Očestovo.¹⁶⁸ Na pravcu napada Sedme gardijske brigade nije bilo značajnog otpora i ona je „uz minimalne gubitke“ oko 11 sati ušla u Knin.¹⁶⁹

Oslobađanje Knina kao središta srpske pobune u Republici Hrvatskoj imalo je veliko simboličko značenje, jer je time srpska pobuna u Hrvatskoj bila slomljena. Dolazak predsjednika Tuđmana u Knin, koji je vrlo brzo uslijedio, simbolički je označio politički kraj srpske paradržave u Hrvatskoj i početak uspostavljanja suvereniteta Republike Hrvatske nad područjem oslobođenim u operaciji „Oluja“.¹⁷⁰

Operativna grupa „Sinj“ je sa 126. domobranskom pukovnijom HV-a, 144. brigadom HV-a i 6. domobranskom pukovnijom HV-a ovladala područjem Polače i Kozjaka i tako izvršila zadaću postavljenu u zapovijedi za napad. Skupina je oslobodila poznata hrvatska uporišta iz 1991. godine, sela Kijevo i Vrliku.¹⁷¹ Velikih borbi nije bilo, jer su se u noći 4./5. kolovoza snage srpske 1. lake brigade izvukle u Polaču (Sivo brdo), gdje su se raspale, a ostaci su odstupili prema Kninu i dalje prema Lici.¹⁷²

¹⁶⁷ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 73

¹⁶⁸ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 72

¹⁶⁹ Isto, str. 72

¹⁷⁰ Isto, str. 72

¹⁷¹ Isto, str. 72

¹⁷² Isto, str. 72

Na pravcu napada OG „Šibenik“ ujutro 5. kolovoza počelo je izvlačenje 75. motorizirane brigade SVK pravcem Brljan – Pađene – Srb – Bosanski Petrovac.¹⁷³ Do 20 sati 113. brigada HV-a bila je na crti: Žažvić – Bribirska glavica – Bribirske Mostine sa zadaćom ovladavanja Poličnikom i Đevrskama; 15. domobranska pukovnija bila je na crti Vačani – Bratiškovci i Smrdelji sa zadaćom ovladavanja Kistanjama, a 142. domobranska pukovnija je nakon oslobađanja Drniša s dijelom snaga izbila u selo Siverić i napredovala prema selu Zvjerinac i selu Vrbnik, budući da je ovladala Velikom Prominom. Ostalim snagama pukovnija je iz šireg područja Oklaja napredovala prema Maloj Promini i selu Lukar u cilju spajanja u Vrbniku sa snagama koje napreduju iz Siverića.¹⁷⁴

Na pravcu OG „Zadar“ nije bilo organiziranog otpora. Treća pješačka brigada SVK se u rano jutro 5. kolovoza počela povlačiti prema Srbu. Nakon njezinog izvlačenja ujutro 5. kolovoza počelo je izvlačenje i 92. motorizirane brigade prema Srbu.¹⁷⁵ Snage 7. domobranske pukovnije HV-a oslobodile su Zemunik Gornji, Biljane Donje, Škabrnju, Nadin i navečer su ušle u oslobođeni Benkovac;¹⁷⁶ 112. brigada HV-a oslobodila je selo Smilčić i nastavila napredovanje prema Debelom Brdu,¹⁷⁷ a na kraju dana ušla je u Karin – Debelo Brdo – Biljane Gornje.¹⁷⁸ Druga bojna 9. gardijske brigade HV-a dosegla je crtu Golovro – Pećica, a dio snaga se tijekom noći spustio u Obrovac.¹⁷⁹

Drugog dana operacije, Knin su uspješno oslobodile 4. i 7. gardijska brigada. Nakon operacija „Zima '94“, „Skok 1“, „Skok 2“ i „Ljeto '95.“, koje su pokazale koliko efikasno se 4. i 7. gardijska brigada nadopunjuju na terenu, oslobađanje Knina je bio vrhunac njihove vojne suradnje.

Oslobađanje Knina počinje ujutro u 5 sati i završava već oko 11 sati. To je bez sumnje bio glavni događaj čitave operacije. Oslobađanjem Knina srpski otpor bio je sve slabiji, bilo je sve manje naoružanih skupina koje su bile spremne prihvatiti borbu sa hrvatskim snagama. Svim hrvatskim postrojbama to je bio motiv da se na ostalim dijelovima bojišnice krene u energičan napad. Pokretanjem postrojbi započelo je gonjenje neprijatelja na svim smjerovima napada. U tijeku drugog dana operacije dostignuta je crta koja je označavala više od 70%

¹⁷³ Isto, str. 72

¹⁷⁴ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007, str. 72

¹⁷⁵ Isto, str. 73

¹⁷⁶ Isto, str. 73

¹⁷⁷ Isto, str. 73

¹⁷⁸ Isto, str. 73

¹⁷⁹ Isto, str. 73

oslobođenog područja sjeverne Dalmacije koji je do tada bio pod nadzorom pobunjenih Srba.¹⁸⁰

Dana 5. kolovoza, ubrzan je raspad Sjevernodalmatinskog korpusa koji je započeo prethodnog dana. Gotovo je bio „dokrajčen“, iako su se neki njegovi dijelovi tog dana još uvijek nalazili na teritoriju Republike Hrvatske uz granicu sa Bosnom i Hercegovinom, na dijelu od Donjeg Tiškovca do željezničke stanice Una kod Martin Broda.¹⁸¹

U izvješću o provedbi operacije Glavni stožer HV-a je zamjerio ZP Split da je dva dana bilo u zastoju zbog slavlja.¹⁸² Dio tog je bila istina, pa je i sam general Gotovina, zapovjednik ZP Split kritizirao dio svojih časnika čije su se jedinice „gubile“ u pozadini i time usporavale izvršenje operacije u cijelosti. To je zabilježeno i na video zapisu, na famoznom sastanku generala Gotovine sa svojim časnicima u oslobođenom Kninu.¹⁸³ Međutim, nasuprot tome imamo mišljenje da je spomenuto izvješće rezultat neupućenosti u događaje oko Knina i u samom Kninu, odnosno da je operativna pauza u djelovanju postrojbi ZP Split oko Knina napravljena iz sigurnosnih razloga, zbog priprema za dolazak predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana 6. kolovoza u Knin.¹⁸⁴

U odgovoru stoji da je za većinu postrojbi ZP Split koje su se nalazile oko Obrovca, Benkovca, Kistanja, Drniša i Vrlike 6. kolovoza protekao u „pretresu i čišćenju oslobođenog prostora“, kako bi ga definitivno oslobodile i osigurale od mogućih iznenađenja s druge strane.¹⁸⁵

Hrvatska vojska je doista usporila tempo napredovanja i gonjenja neprijatelja već pred kraj prvog dana napada 4. kolovoza, a onda i drugog dana po ulasku u Knin. Ostavljeni su koridori za povlačenje pobunjenih Srba po kojima HV nije djelovala. Time su definitivno izbjegnute ljudske žrtve, jer je vojska RSK bila u povlačenju prema BiH, te je samo na nekim punktevima bilo otpora. Također valja naglasiti da je vrlo izgledno bilo to da će se povlačenju srpskih civila pridružiti i dio srpske vojske koja se raspala, pa je to bio još jedan razlog da HV pusti one koji žele napustiti Hrvatsku. U fazi iskorištavanja proboja, tj. gonjenja neprijatelja napad glavnih snaga HV-a bio je zaustavljen na 2 dana, te time nije izvršeno pravovremeno

¹⁸⁰ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 74

¹⁸¹ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str.73

¹⁸² Isto, str. 73

¹⁸³ https://www.youtube.com/watch?v=LSQ-zuC4_EQ, pristupljeno 29. siječnja 2020.

¹⁸⁴ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str.73

¹⁸⁵ Isto, str. 73

odsijecanje komunikacija čime su srpske snage uspjele izvući znatan dio borbene tehnike 7. kninskog i 15. ličkog korpusa.¹⁸⁶

Istoga dana, 5. kolovoza, 2. bojna 9. gardijske brigade HV-a je, zajedno s 1. hrvatskim gardijskim zdrugom i Antiterorističkim vodom 72. bojne vojne policije, ovladala Muškovcem i Kaštel Žegarskim.¹⁸⁷

Jednakim tempom napredovanje je nastavljeno i trećeg dana operacije. Napad je započeo u ranojutarnjim satima, a od većih mjesta bili su oslobođeni Benkovac i Kistanje. Na smjeru Obrovac – Kaštel Žegarski uveden je prethodnog dana u borbu i 1.HGZ koji se do tada nalazio u djelatbenoj pričuvi Zapovjedništva ZP Split, u širem području Livanjskog polja. Prevoženje postrojbe do sela Rovanjaska obavljeno je helikopterima Mil Mi-8. Tog dana sve su postrojbe bez većih teškoća uspješno obavile dobivenu zadaću, dostigle planiranu crtu te provele pretres terena i manjih naseljenih mjesta. Zapovjedna mjesta i logističke baze obavile su premještaj i pratile daljnji bojni raspored postrojbi.¹⁸⁸

Nakon odlaska predsjednika Tuđmana iz Knina, zapovjednik ZP Split general Ante Gotovina odredio je postrojbe koje će s komunikacije Otrić-Gračac djelovati u smjeru Srba do granice između RH i BiH. Tijekom 7. kolovoza obavljene su pripreme za izlazak na državnu granicu sa snagama 4. i 7. gardijske brigade, 2. bojne 9. gardijske brigade i 1. hrvatskog gardijskog zdruha.¹⁸⁹ Nakon što su dovedene na početne položaje, postrojbe su izvršile izviđanje i dogovorile međusobno djelovanje, kako bi sljedeći dan mogle uspješno obaviti dobivenu zadaću.¹⁹⁰

Također, provedeno je osiguranje važnijih gospodarskih objekata (hidroelektrane *Obrovac*, vodocrpilišta *Muškovci* te radiotelevizijskog čvorišta *Promina*). Preuzeto je i osigurano 17 vojnih objekata (vojarni, skladišta i poligona) samo na području Knin – Drniš – Benkovac.¹⁹¹ Uz kraći dnevni odmor i popunu postrojbi streljivom i drugim potrošnim sredstvima

¹⁸⁶ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007, str.75

¹⁸⁷ Isto, str.73

¹⁸⁸ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 74

¹⁸⁹ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str.74

¹⁹⁰ Isto, str. 74

¹⁹¹ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 74

obavljeno je dovođenje i raspored gardijskih postrojbi (4. i 7. gbr, 2./9. gbr i 1. HGZ) koje su sljedećeg dana trebale otpočeti završni dio operacije u području odgovornosti ZP Split.¹⁹²

Zapovjednik Gotovina i dio zapovjedništva ZP Split ubrzo su preselili u sjevernu vojarnu u Kninu, odakle su zapovijedali i pratili tijek borbenih djelovanja 8. kolovoza.¹⁹³ Snage koje su bile određene za napad su 8. kolovoza izvršile postavljenu zadaću i postavile obranu na crti: Kuk – Biljeg – Rodića plećina – Lička Kaldrma – Dolovi – Bosanski Osredci – Begluci. U dnevnom izvješću za Glavni stožer HV-a Zapovjedništvo Zbornog Područja Split napisalo je: „Ovim je ZP Split izvršilo u cijelosti (100%) sve dobivene zadaće za napadna bojna djelovanja.“¹⁹⁴

Od svih operativnih sastava HV-a, Zborno područje Split je imalo najviše bojnog iskustva. Ono je tek u drugoj polovici 1993. godine ušlo u razdoblje relativnog mira. Krajem 1994. godine ponovno je angažirano u borbama na Dinari i Livanjskom polju, pa je tako operacija „Oluja“ bila samo jedna u nizu operacija, iako najzahtjevnija i najvažnija. Prema podacima od 15. kolovoza 1995., u operaciji je ZP Split imalo 5 poginulih i 21 ranjenog pripadnika.¹⁹⁵

U svekolikoj operaciji ključni trenutak bio je oslobađanje Knina, kao glavnog objekta napada. To je odredilo daljnji tijek događanja. U većini slučajeva, u ratnim operacijama se ključni ciljevi najteže osvajaju, i to sa velikim žrtvama. Međutim, u ovom primjeru hrvatskog oslobađanja Knina kao ključnog položaja za obje strane, taj primjer se nije potvrdio. Vrlo vjerojatno je upravo brzo osvajanje Knina ubrzalo raspad srpskih postrojbi. Uz to, dodatan razlog nadmoći Hrvatske vojske u operaciji bilo je pravodobno ovladavanje istaknutim objektima oko Knina i primjena obuhvatnog manevra pri samom napadu na Knin, kao i dobro izvedena paljbena priprema i potpora napadu. Treći ključni trenutak bio je dobra psihofizička spremnost postrojbi koje su u teškim zemljišnim uvjetima, kada se išlo iz napada u napad, svaku zadaću postavljenu pred njih odradile gotovo besprijekorno.¹⁹⁶

Za prva četiri dana u operaciji „Oluja“ postrojbe ZP Split oslobodile su gradove Knin, Benkovac, Obrovac, Drniš i Vrliku. Potpuno je poražen 7. krajiški korpus srpskih pobunjenika, čiji su pripadnici nakon početka „Oluje“ u paničnom bijegu potražili spas među

¹⁹² GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 75

¹⁹³ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 74

¹⁹⁴ Isto, str. 74

¹⁹⁵ Isto, str. 75

¹⁹⁶ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 75, 76

civilima koji su išli prema Bosni.¹⁹⁷ Od početka operacije „Oluja“ do početka ulaska u grad Knin prošlo je oko tridesetak sati, a u grad se ušlo sa sjeverne strane, preko Dinare, iza leđa srpskih pobunjenika koji su pokušali na brzinu organizirati obranu na području Strmice i Crvene zemlje. Ne treba posebno naglašavati da je takav pothvat spuštanja na Knin sa sjevera, odnosno Dinare bio do prije par mjeseci iluzija i mnogi nisu vjerovali u njegov uspjeh. Spustivši dvije gardijske brigade sa svojim ljudstvom i oklopništvom Hrvatska vojska je, blago rečeno, iznenadila protivnike. Ne samo što je iznenadila protivnike, već i međunarodnu zajednicu koja nije vjerovala da je Hrvatska sposobna tako složenu operaciju provesti u djelo i osloboditi okupirani teritorij. Koliko je područje Knina bilo sigurno u vrlo kratkom roku pokazuje i činjenica kako je već trećeg dana operacije (6. kolovoza) Zbornu područje Split bilo sposobno osigurati dolazak u Knin Predsjednika Republike i Vrhovnika Oružanih snaga dr. Franje Tuđmana.¹⁹⁸

Operacija „Oluja“ bila je vrhunac svega što se postiglo tijekom prethodnih mjeseci u operacijama „Zima '94“, „Skok 1“, „Skok 2“ i „Ljeto '95“. Hrvatska vojska je osigurala trajni mir ne samo u Hrvatskoj već i u Bosni i Hercegovini. Operacijama „Maestral“ i „Južni potez“ koje su slijedile, taj mir će biti još stabilniji. Osigurala je mir, a ne primirje nakon kojih bi u prijašnjim godinama srpska strana ponovno započinjala sukobe.

Za samo pet dana operacije postrojbe HV-a u napadu od prijevoja Derala na Dinari pa dalje sve do Malog i Velikog Golića na vrhu Velebita uspješno su obavile zadaću i oslobodile čitavo područje sjeverne Dalmacije koje je bilo pod nadzorom pobunjenih Srba.¹⁹⁹ Cijela fronta u napadu bila je duga 80 km zračne linije smjerom istok – zapad, a po dubini je iznosila 50 km zračne linije sjever – jug. Oslobođeno je područje ukupne površine oko 4 000 četvornih kilometara.²⁰⁰

Osim temeljnih postrojbi ZP Split u operaciji „Oluja“ sudjelovali su:

- Gardijsko središte za specijalističku izobrazbu dočasnika „Pukovnik Damir Tomljanović Gavran“ iz Šepurina,
- borbena skupina dragovoljaca iz Zrakoplovnog vojnog učilišta u Zemuniku,

¹⁹⁷ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996, str. 76

¹⁹⁸ Isto, str. 76

¹⁹⁹ Isto, str. 76, 77

²⁰⁰ Isto, str. 77

- zapovjednik, instruktori i polaznici izvidničkog tečaja iz kampa Kozarica,
- odred brodova HRM za prevoženje morem u Velebitskom kanalu na ruti Ražanac – Starigrad.²⁰¹

Po završetku operacije dio glavnih snaga za napad odmah je izvučen iz borbe i upućen na kraći odmor, a crtu bojišnice preuzele su ostale postrojbe ZP Split, prije svega 113. pješačka brigada, 112. brigada, a potom i druge domobranske postrojbe, ovisno o smjeni na crti.²⁰²

Glavna pozornost bila je usmjerena prema snagama koje su vršile napad tijekom operacije, međutim, važno je spomenuti kako su svoj posao uspješno obavile i postrojbe u djelatnoj obrani na području Hrvatske Republike Herceg-Bosne. Primjerice, 81. gardijska bojna nije bila izravno u napadu, ali je držala iznimno važan dio bojišnice u obrani područja između Bosanskog Grahova i Drvara i na taj način spriječila svako moguće djelovanje neprijatelja iz smjera Drvara i udar u leđa 4. i 7. gardijske brigade koje su oslobađale Knin.²⁰³

Istočno od Bosanskog Grahova, duž crte bojišta nalazile su se ostale djelatbeno podređene snage; 1., 2. i 3. gardijska brigada HVO-a, Specijalna policija MUP-a HR Herceg-Bosne i ostale domobranske postrojbe koje su također uspješno u djelatnoj obrani obavile svoj dio zadaće, te u niti jednom trenutku dovele u pitanje liniju dostignutu u operaciji „Ljeto '95“.²⁰⁴

Uslijedili su ograničeni protunapadi srpske strane u kojima su Hrvatske snage imale gubitaka u ljudstvu i bojnoj tehnici. Jedan od takvih protunapada bio je 12. kolovoza 1995. u okrugu Bosanskog Grahova. Srbi su imali početan uspjeh i pri tom zauzeli neke zemljišne objekte oko Bosanskog Grahova koje su držale snage 141. brigade HV-a. Pripadnici 141. brigade su pružili žestok otpor i zadržali neprijatelja dovoljno dugo da uslijedi protunapad Hrvatske vojske kojeg su izvele bojne 4. i 7. gardijske brigade kao i 6. i 126. domobranska pukovnija. Tom prigodom neprijatelj je ponovno bio potisnut iz šireg područja Grahova i sela Resnovci prema Drvaru.²⁰⁵

U razdoblju od dvadesetak dana hrvatske snage su se naizmjenice odmarale i držale dostignutu crtu bojišnice. Bilo je jasno kako se državna granica Republike Hrvatske ne može braniti na dostignutoj liniji. Neprijatelj se u zagraničnom području pod nadzorom vojske tzv. Republike

²⁰¹ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 77

²⁰² Isto, str. 77

²⁰³ Isto, str. 77

²⁰⁴ Isto, str. 77

²⁰⁵ Isto, str. 79

Srpske i dalje organizirao i predstavljao moguću opasnost. Ostati na mjestu značilo je imati nepostojanu granicu s mogućnošću stalnog upada srpskih snaga, pa čak i novog rata. Također, treba napomenuti da je hrvatskim snagama, kao i općenito hrvatskom narodu u BiH i dalje prijetila opasnost od pobunjenih Srba. Zbog toga su nakon „Oluje“ uslijedile još dvije operacije, prvo operacija „Maestral“, pa operacija „Južni potez“.²⁰⁶

Zadaci koje su ostvarile zračne snage tijekom operacija pred „Oluju“ i u samoj „Oluji“ planirane su i organizirane u Zapovjedništvu ZP Split i bile su doista raznovrsne. U tijeku operacija „Zima '94.“, „Skok 1“ i „Skok 2“ u uvjetima ograničene prohodnosti planinskog zemljišta zadaci prevoženja zračnim putem (helikopterima Mil Mi-8) bila je izuzetno važna. Radilo se o prevoženju vojnika, ranjenika, bolesnika, zdravstvenog osoblja, streljiva, kontejnera i montažnih kućica za smještaj ljudstva, kao i svega drugog što je bilo bitno za bojna djelovanja.²⁰⁷

Po posebnom zahtjevu i planu zrakoplovne snage u području bojnih djelovanja ZP Split provodile su elektroničko i termovizijsko izviđanje neprijatelja, a sudjelovale su i u provedbi posebnih oblika djelovanja.²⁰⁸ Zrakoplovi MiG-21 najčešće su rabljeni za zaštitu helikoptera Mil Mi-24 u trenucima izvođenja operacija. No, dva zrakoplova su djelovala po pozivu u operaciji „Ljeto '95.“, kao i u operaciji „Oluja“.²⁰⁹ Brojna su djelovanja po neprijateljskim kolonama i objektima.

Helikopteri Mil Mi-24 su u operacijama „Ljeto '95.“ i „Oluja“ sudjelovali zajedno s oklopništvom i topništvom u probijanju neprijateljske obrane na glavnim smjerovima napada. Brzina izvršenosti operacija pokazuje koliko je dobro uvezeno međudjelovanje zračnih i kopnenih snaga bilo na terenu. Njihovo usmjerivanje na cilj obavljali su časnici za usmjerivanje raspoređeni na promatračnicama zapovjednika gardijskih brigada.²¹⁰

Helikopteri Mil Mi-8 svakodnevno su obavljali prevoženja pri čemu se dio letova izvodio u nepogodnim vremenskim uvjetima i noću. Zbog bržeg djelovanja, helikopteri su bili smješteni u blizini središta upravljanja. Tako su piloti dobijali i preciznije zadaci jer se posada do

²⁰⁶ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 80

²⁰⁷ Isto, str. 149

²⁰⁸ Isto, str. 149

²⁰⁹ Isto, str. 149

²¹⁰ Isto, str. 149

polijetanja nalazila u središtu za upravljanje odakle je pratila situaciju. To je bilo iznimno važno pri prevoženju težih ranjenika.²¹¹

Važno je naglasiti kako je tijekom vojnih djelovanja, situacija u zračnom prostoru u području bojišnice bila dosta složena jer su u isto vrijeme letjeli: zrakoplovi Hrvatskog ratnog zrakoplovstva (HRZ), neprijateljski zrakoplovi, te zrakoplovi NATO-a. U takvoj situaciji bilo je iznimno važno sve postrojbe u području djelovanja, a posebno postrojbe protuzračne obrane uvezati u sustav praćenja situacije u zračnom prostoru radi sprječavanja započinjanja paljbe na vlastite (hrvatske) i NATO zrakoplove. U isto vrijeme trebalo je pravodobno najaviti nalet neprijateljskih zrakoplova i zapovijediti djelovanje po njima. U tome se znatno uspjelo ponajprije zbog sjedinjenog upravljanja sa snagama protuzračne obrane i dodijeljenim zračnim snagama, zbog uspostave sigurnih veza postrojbi sa središtem zračnog motrenja i usmjerivanja i zrakoplovnim uzletištima, kao i zbog precizno određenih koridora leta.²¹²

Jedan od glavnih razloga munjevit brzine prodora hrvatskih postrojbi u „Oluji“, pogotovo Četvrte i Sedme gardijske brigade, koje su se spustile na Knin s Dinare, bilo je djelovanje inženjerije. Inženjerijsko osiguranje operacija koje je planiralo i izvodilo ZP Split tijekom zime 1994/95 i ljeta 1995., odvijalo se na velikom području od Velebita, Dinare, Kupresa i rijeke Ugar do planinskog prijevoja Oštrej i planine M. Manjače.²¹³ Inženjerijski radovi su izvođeni na svim nadmorskim visinama do 1 850 m, a važno je istaknuti kako su se svi veći bojevi vodili upravo na velikim planinama: Velebitu, Svilaji, Dinari, Staretini, Šator planini, Vitorogu, Klekovači, Oštreju i Manjači. Na tim područjima nije bilo ničega što je odgovaralo vojničkim zahtjevima (počevši od smještaja i objekata za zaštitu, do puteva za normalan promet). Na zadaćama inženjerijskog osiguranja bojnih djelovanja sudjelovale su stalno ili povremeno sljedeće inženjerijske postrojbe HV i HVO:

- 40. inženjerijska bojna ZP Split,
- inženjerijska bojna HVO,
- inženjerijska satnija 4. gardijske brigade,
- inženjerijske satnije 112. i 113. brigade,

²¹¹ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 149

²¹² Isto, str. 151

²¹³ Isto, str. 152

- inženjerijski vodovi 5. gbr., 7. gbr., 81. gb., 141. br., 7., 15., 126. i 142. dp.,
- inženjerijski vodovi 1., 2. i 3. gardijske brigade HVO,
- inženjerijski vod 80. domobranske pukovnije HVO, itd.²¹⁴

Izrazito tešku, ali važnu zadaću imale su „putne“ postrojbe na oslobođenom dijelu područja. Bilo je potrebno osigurati prohodnost do svakog položaja duž bojišnice i po dubini oslobođenog područja. Posebice je bilo teško u izgradnji puteva na Dinari, Goliji i Šator planini u zimskim uvjetima, kad je izgrađeno oko 150 km planinskih puteva.²¹⁵

Imajući na umu da je operacija „Zima '94.“ bila prva u nizu operacija koje su vodile ka oslobođenju Knina i teritorija pod kontrolom RSK, treba znati da je temperatura na Dinari sezala i do minus dvadeset celzijevih stupnjeva. Hladan i jak vjetar i visina snijega do dva metra također su znatno otežali uvjete boravka hrvatskih postrojbi na toj planini.²¹⁶²¹⁷

Temeljna djelatnost inženjerskih postrojbi tijekom operacija bilo je:

- izgradnja zaklona za borbena vozila,
- utvrđivanje paljbenih položaja topništva,
- izgradnja betonskih skloništa,
- ukopavanja i premještanja objekata za smještaj ljudi, naoružanja i streljiva,
- izgradnja taborišta za ljudstvo i zapovjedna mjesta,
- izgradnja bunkera.²¹⁸

Uz te zadatke, vrijedno je spomenuti i ostale djelatnosti inženjeraca, a to su na primjer:

- raščišćavanje oslobođenih gradova,

²¹⁴ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 152

²¹⁵ Isto, str. 153

²¹⁶ 4. *Gardijska brigada Hrvatske vojske PAUCI*, Monografije vojno-redarstvenih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske iz Domovinskog rata 1991.-1996., glavni urednik: general zbora mr. sc. Josip Lucić, str.310

²¹⁷ TV Dokumentarni film, *Operacija Zima '94.*, Redatelj: Davor Šarić, Hrvatska radiotelevizija, Zagreb, 2019.

²¹⁸ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 153

- iskopi i uređenja groblja neprijateljskih vojnika,
- obilježavanje minskih polja,
- uništavanje neeksploziviranih ubojnih sredstava,
- pirotehnički pregled objekata (protuminski pregled i deminiranje dalekovoda, telefonskih puteva, vodovodnih izvorišta, itd.),
- prikupljanje i prijevoz u bojnim djelovanjima teško oštećene ratne tehnike.²¹⁹

Važno je spomenuti da se često posao inženjeraca obavlja i nakon završetka ratnih sukoba.

POSEBNI OBLICI RATOVANJA

Posebni oblici djelovanja u napadnim operacijama nisu bile slučajne, već planske, dobro pripremljene i pravodobno provedene djelatnosti. Najčešće su imale taktičko-djeladbeni učinak koji bi postrojbama u napadu olakšao provedbu zadaće, a pred neprijatelja postavio problem koji nije mogao riješiti.²²⁰ Faktor iznenađenja bio je temelj kojim se vodilo kod posebnih oblika djelovanja. U prvom redu taj se faktor ostvarivao zaštitom područja na kojem se priprema izvođenje operacije od medijskog isticanja.²²¹

Zapovjedno područje Split je više puta zavaralo neprijatelja, te prikrilo namjere rabeći sredstva javnog priopćavanja (medije). Na primjer, prije operacije „Ljeto '95.“ u više emisija Hrvatske radiotelevizije obavljala se promidžba turističke sezone, a iznosile su se i prosudbe o mogućoj deviznoj zaradi, te broju stranih turista koji se pripremaju doći na odmor u Republiku Hrvatsku. Istodobno u taj medijski prostor ubacivali su se snimci Četvrte i Sedme gardijske brigade koje su na odmoru u Varaždinu i Splitu, iz čega se moglo shvatiti da je i za njih počela turistička sezona. No, istina je bila drukčija, obje brigade su se već nalazile na polaznim položajima za napad.²²² Prije operacija redovito se „omekšavala“ neprijateljska pozadina. U javnost su bile davane razne krive informacije, koje su kompromitirale vojni vrh

²¹⁹ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 154

²²⁰ Isto, str. 169

²²¹ Isto, str. 169

²²² Isto, str. 169

neprijatelja. Srpska strana je bila kompromitirana i elektroničkim prisluškivanjem i ometanjem sustava veze.²²³

O učinku takvih djelatnosti najbolje govori izjava „samozvanog vlastodršca“ listu „Naša borba“ od 17. kolovoza 1995. u kojoj razlaže zašto je stanovništvo naglo napustilo Knin i okolicu. On kaže, kako nije rečeno narodu da napusti Knin nego da za to najveću krivnju snose Hrvati, jer su bacili promidžbeno tvorivo u formi letaka u kojima se pozivalo stanovništvo na napuštanje područja bojnog djelovanja. Točno je da su letci takvog sadržaja bacani zrakoplovima uoči operacije „Oluja“ i da je to imalo svoj učinak.²²⁴

U tijeku operacije težište posebnih djelovanja bilo je na stvaranju lažnog dojma kod neprijatelja o glavnom smjeru napada i njegovom daljnjem razvoju. Takvi postupci su se provodili u sustavu elektroničkog djelovanja.²²⁵

Na primjer, zahtijevanje pojačane logističke potpore na smjeru koji to i nije bio u stvarnosti, izdavanje lažnih zapovijedi za usmjerivanje napada, komentari prikladni situaciji koje prenose domaći i strani mediji, itd. Pred kraj operacije svrha posebnih oblika djelovanja bila je maksimalna promidžba postignutih rezultata, prikazivanje oslobođenog područja kao i dostignutih položaja. Kada su se slikom i tekstom s bojišta pobijale neprijateljske informacije, to je značilo dodatno nepovjerenje i sumnju unutar postrojbi neprijatelja i kod civilnog stanovništva u njihovo vojno i političko vodstvo.

Zapovijed za napad se izdavala tek kada su bili osigurani svi preduvjeti za što manji broj žrtava za vrijeme bojnog djelovanja. Pobjeda u kojoj bi bilo previše stradalih gubi na vrijednosti, a takva bi pobjeda išla na ruku neprijatelju. Uz ljudske gubitke, gledalo se i to da bude što manje gubitaka ratne tehnike, tako da operacija prođe što „čišće“ u svakom mogućem pogledu.²²⁶

Važna zadaća bila je i očuvanje kulturno-povijesnih spomenika i drugih objekata od razaranja u čemu je suradnja s vojnom policijom i Službom sigurnosti bila iznimno značajna. Politička djelatnost i odjel za posebne oblike djelovanja kao cjelina usklađeno su nastupali prema neprijatelju rabeći javne medije. Takva suradnja ne samo što je važna nego je i neodvojiva. Eventualni propusti u tom smislu imali bi suprotan učinak. Kakvoćom svojeg rada politička

²²³ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 183

²²⁴ Isto, str. 170

²²⁵ Isto, str. 170

²²⁶ Isto, str. 170

djelatnost i odjel za posebne oblike djelovanja znatno su pridonijeli bojnoj spremnosti hrvatskih snaga, ali i razbijanju protivničkih postrojbi na način i sredstvima koja su im bila dostupna, a koja su u pojedinim trenucima bila „ubojitija i od streljiva“.²²⁷

Služba sigurnosti je u svim operacijama dala svoj doprinos, prije svega na planu stručnog preventivnog djelovanja i poduzimanja konkretnih sigurnosnih postupaka na teritoriju i u postrojbama kako u pripremama operacija tako i poslije njihovog svršetka.²²⁸

Rad Službe sigurnosti zasnivao se na razgranatoj mreži Službe u podređenim postrojbama i na drugim mjestima. Težište rada službe temeljeno je na:

- zaštita opće tajnosti svih djelatnosti koje su poduzimane,
- zaštita zapovjednih mjesta, naoružanja i vojne opreme,
- zaštita planiranja i izvođenja bojnog djelovanja, a potom i drugih djelatnosti,
- prikrivanje uvođenja postrojbi na polazne položaje za napad,
- povremena ograničenja privatnih telefonskih razgovora za vrijeme bojnog djelovanja, itd.²²⁹

Djelatnici Službe sigurnosti obavljali su prosudbu u cilju onemogućavanja obavještajnog rada neprijatelja. Prije početka operacije „Zima '94.“ Služba sigurnosti bila je angažirana oko zaštite problematike vezane za prevoženje naoružanja i vojne opreme na Dinaru, te sudjelovanja u određivanju prikrivenih puteva i slično. Pretraga terena predstojećeg bojnog djelovanja pa sve do ograničavanja u kretanju bili su rutinski poslovi koje su djelatnici Službe uspješno obavljali. Pravodobno su bila osigurana prihvatna središta za civile koji su ostali na oslobođenom području, kao i pritvor za ratne zarobljenike.²³⁰

Potrebno je istaknuti kako se poslije operacija, a posebno „Zime '94.“ i „Oluje“, došlo do velikog broja dokumenata koji su se odnosili ponajprije na 1., 2. i 7. KK. Njihova naknadna odradba bila je korisna i dobro je poslužila u planiranju sljedećih vojnih akcija.

²²⁷ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 171

²²⁸ Isto, str. 172

²²⁹ Isto, str. 172

²³⁰ Isto, str. 172

Uvedeno je strogo poštivanje radiošutnje, što je pridonijelo tajnosti same vojne akcije; time je dovođenje postrojbi u područje bojnog djelovanja bilo prikriveno od javnosti i od druge strane. Operacijom „Ljeto '95.“, ni u čemu se nije izmijenio sigurnosni sustav uspostavljen još od operacije „Zima '94.“, što znači da je i dalje bio djelotvoran.²³¹ Poslije operacija „Zima '94.“, „Skok 1“, „Skok 2“ i „Ljeto '95.“ Služba sigurnosti već je imala iza sebe golemo iskustvo koje joj je poslužilo za predstojeću operaciju „Oluja“. Već prije operacije „Oluja“ se na temelju praćenja sigurnosne situacije u području djelovanja hrvatskih snaga raspolagalo temeljnim podatcima o stanju na teritoriju pod nadzorom pobunjenih Srba.

Po završetku operacije „Oluja“ organizirano je prikupljanje civilnog stanovništva zatečenog na oslobođenom teritoriju u sabirna središta. Ratni zarobljenici su smješteni u pritvore i to u Zadru, Šibeniku i Sinju.²³² Poslije informativnih razgovora dobiveni podatci su razmjenjivani s informativnom službom, MUP-om i vojnim sudovima glede daljnjeg procesa i dobijanja što kvalitetnijih informacija o protivniku. Koordinacija djelatnika sigurnosti sa zapovjednicima postrojbi bila je izravna i od značajne koristi za brzo djelovanje i poduzimanje učinkovitih mjera.²³³

MEĐUNARODNE REAKCIJE

Internacionalizacija jugoslavenske krize dovela je do dolaska mirovnih snaga Ujedinjenih naroda u Hrvatsku početkom 1992. godine. Njihovim djelovanjem Republika Hrvatska nije bila zadovoljna, a nisu ni pobunjeni Srbi, iako su ubrzo pronašli nešto pozitivno u njihovom prisustvu u Hrvatskoj. Hrvati su od „plavih kaciga“ očekivali postupnu reintegraciju okupiranih područja, demilitarizaciju srpskih snaga, povratak prognanika i uspostavu ustavnog poretka na cjelokupnom teritoriju Republike Hrvatske. S druge strane, pobunjeni Srbi iz Hrvatske plan su doživljavali kao priznanje suverenosti na teritoriju na kojem su se odmetnuli i koji je za njih osvojila JNA. Za njih su međunarodne snage svojim „tampon“

²³¹ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 172

²³² Isto, str. 173

²³³ Isto, str. 173

zonama trebale odigrati ulogu JNA, odnosno oružane sile koja ih razdvaja od hrvatskih oružanih snaga.²³⁴

Ništa se nije značajno promijenilo ni nakon što je u proljeće 1995. uloga mirovnih snaga bila redefinirana. UNCRO je bio neučinkovit koliko i UNPROFOR. Tako su od druge polovice srpnja 1995. godine pobunjeni Srbi iz Hrvatske svakodnevno očekivali hrvatski napad. Kod njih se ustalilo mišljenje da je UNCRO prohrvatski nastrojen i protiv RSK.²³⁵

Pojedini srpski zapovjednici, kao u slučaju 11. pješačke brigade Kordunaškog korpusa SVK, kao mjeru predostrožnosti zapovjedili su 1. kolovoza 1995. blokadu snaga UN-a, sprječavanje odlaska u RH, razoružanje i držanje kao taoca.²³⁶

Koncentracija hrvatskih snaga za „Oluju“ nije ostala neopažena. Dana 4. kolovoza u 2 sata predstojnik Ureda predsjednika Republike Hrvatske Hrvoje Šarinić osobno je nazvao zapovjednika UNCRO-a, francuskog generala Bernarda Janviera i upoznao ga s predstojećom operacijom.²³⁷ Također, časnici za vezu su sat vremena prije početka operacije izvijestili zapovjednike sektora UNCRO-a o početku bojnih djelovanja Hrvatske vojske. Od njih je traženo i da pismeno potvrde da su primili „pisanu obavijest od Vlade RH o početku napada naših snaga“.²³⁸ Tako je UNCRO dobio obavijesti s dvije različite razine, od svojih nadređenih i od Hrvatske vojske. Treba isto tako reći da su časnici UNCRO-a obavijestili pobunjene Srbe o početku napada.²³⁹

Operacija „Oluja“ je protekla povišenim tonom komuniciranja između predstavnika međunarodne zajednice i Hrvatske vojske. S početkom operacije počele su međusobne pritužbe. Jedna domobranska pukovnija HV-a se žalila da postrojba UN-a, koja je ostala na položajima iza nje, osvjetljava njezine snage, što su iskoristile srpske snage da otvore vatru po hrvatskim snagama.²⁴⁰ Oko 7 i 10 sati 4. kolovoza Glavni stožer HV-a obaviješten je od ZP Split da „UNCRO otvorenom vatrom šalje podatke svojim nadređenima“, na što je general Ante Gotovina tražio ulaganje protesta.²⁴¹ Primjedbe i tvrdnje pripadnika UNCRO-a da hrvatske snage napadaju na njihove promatračke točke bile su česte tih dana. „U povratnim

²³⁴ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str.129

²³⁵ Isto, str. 129

²³⁶ Isto, str. 129

²³⁷ Isto, str. 129

²³⁸ Isto, str. 129

²³⁹ Isto, str. 129

²⁴⁰ Isto, str. 130

²⁴¹ Isto, str. 130

informacijama s bojišnice kao po pravilu radi se o krivim navodima“, zabilježio je predstojnik Ureda MORH-a za UN i EZ u dnevnom izvješću od 6. kolovoza.²⁴² Na dio postrojbi UNCRO Ured MORH-a za UN i EZ se žalio zbog nekorektnog ponašanja, npr. na Češku bojnu, a za dio je imao samo riječi pohvale na korektnom ponašanju. Dio pripadnika UNCRO-a tražio je izvlačenje s bojišnice, što su postrojbe HV-a redovito omogućavale.²⁴³

Puno veću težinu su imale reakcije na „Oluju“ iz svijeta. O početku operacije Vijeće sigurnosti UN-a obaviješteno je 4. kolovoza. Hrvatsko vodstvo je obećalo da će voditi računa o životima civila i sigurnosti osoblja UN-a. Vijeće sigurnosti je istog dana usvojilo predsjedničku izjavu u kojoj je osudilo hrvatsku operaciju i zatražilo prestanak svih vojnih aktivnosti. Protiv operacije je prosvjedovala Rusija i Pokret nesvrstanih. Predsjedništvo EU osudilo je 5. kolovoza hrvatski napad i suspendiralo nekoliko značajnih ugovora s Hrvatskom. Sličnih reakcija bilo je i sljedećih dana. No, svi su oni već od 7. kolovoza postali bespredmetni. SVK je bila razbijena, a njena paradržava gotova prošlost. Vijeće sigurnosti je to priznalo 10. kolovoza s rezolucijom 1009, kojom nije dovelo u pitanje legitimitet „Oluje“. U prvi plan su bili stavljeni zahtjevi za zaštitu ljudskih i manjinskih prava.²⁴⁴

Iz navedenog se da zaključiti da je međunarodna zajednica bila i dalje za *status quo*. Upravo je brzina izvedene operacije bila presudni faktor da Hrvatska ne snosi nikakve sankcije. Upitna je i učinkovitost mirovnih snaga UN-a u Hrvatskoj, koje su više služile srpskoj koristi i svojevrsnoj zaštiti njihovih položaja i interesa. Također, vidno je da zapravo ni SAD, ni ostale zapadne države nisu bile sklone srpskoj strani, njihovoj politici, ni reputaciji koju su stekli tokom nekoliko godina rata. Samo neki od primjera su topnički masakr na Markalama u Sarajevu, napad na Bihaćku enklavu, genocid nad muslimanima u Srebrenici, te uz to daljnja okupacija hrvatskih područja. Da je stanje u međunarodnoj politici zapravo išlo u prilog Hrvatskoj govori i činjenica da se u to vrijeme pa do razriješena rata na Kosovu u napad na srpske položaje uključilo i zrakoplovstvo NATO-a. Iako ono nije pomagalo hrvatske snage u borbi za oslobođenje Hrvatske, pomoglo je svojim prisustvom i napadima na drugim područjima. Ne treba posebno naglašavati koliki je samo pritisak ta činjenica stvorila kod srpske vojske.

²⁴² MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007. str. 130

²⁴³ Isto, str. 130

²⁴⁴ Isto, str. 130

Svi čimbenici su u ljeto 1995. godine bili okrenuti na stranu Hrvatske, a protiv RSK. Ona se pod tako silnim pritiskom raspala u prvim satima napada u operaciji „Oluja“, međutim, njezino postupno propadanje počelo je još ranije. Tome je dakako, sigurno doprinijela i razjedinjenost u strukturama koje su njih vodile, međutim činjenica je da je Hrvatska vojska toliko ojačala u periodu od 1991. do 1995. godine, da su čak i države međunarodne zajednice bile iznenađene efikasnošću i brzinom napredovanja hrvatskih snaga u „Oluji“. Uvidjevši da je Hrvatska postala sposobna samostalno se pobrinuti za svoj teritorij, „Oluja“ se nije dovodila u pitanje i time je mirovna vojska UN-a prestala imati ulogu u Domovinskom ratu, koju ionako nije provodila onako kako je trebala.

Neke od reakcija poznatih političara iz tog vremena vrijedi ovdje spomenuti:

Razumijem hrvatske akcije. Čekali su četiri godine da Ujedinjeni narodi integriraju njihova područja, a Ujedinjeni narodi su podbacili kao i u Bosni. (američki senator Bob Dole, 5. kolovoza 1995.),

Hrvatska akcija za oslobođenje okupiranih teritorija je ponovno uspostavila ravnotežu u Bosni i Hercegovini. (američki predsjednik Bill Clinton, 7. kolovoza 1995.),

Intenzivni naponi kroz više od tri godine za provođenje hrvatskoga suvereniteta na ovom području putem pregovora su propali zbog beskompromisnoga stajališta krajinskih Srba. (glavni tajnik Ministarstva vanjskih poslova Republike Austrije Thomas Klestil),

Hrvatska je ostavila dovoljno vremena međunarodnoj zajednici da sukob razriješi pregovorima. Hrvatska se legalno odlučila za ofenzivu i ne može se uspoređivati s divljim vojskama Radovana Karadžića. (češki predsjednik Vaclav Havel),

Velika ofenziva Hrvatske vojske na području na kojem žive Srbi poništava međunarodne pregovore. (ministar vanjskih poslova Ruske Federacije Andrej Kozirjev).²⁴⁵

²⁴⁵ NAZOR A.: *Oluja pobjede*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007. str. 163

PROVEDBA OPERACIJE

Za operaciju „Oluja“ bila su ustrojena dva izdvojena zapovjedna mjesta ZP Split:

- IZpM „Sajković“
- za zapovijedanje glavnim postrojbama u napadu na Knin (4. i 7. gbr) i sa 81. gb u obrani,
- za zapovijedanje OG „Sinj“ (126. dp, 6. dp i 144. br),
- za zapovijedanje OG „Sjever – Vrba“ (postrojbe HVO u djelatnoj obrani),
- IZpM „Zadar“
- za zapovijedanje postrojbama OG „Zadar“ (2/9. gbr, 112. br, 7. dp i 134. dp) i OG „Šibenik“ (113. pbr, 15. dp i 142. dp).²⁴⁶

Uz dva izdvojena zapovjedna mjesta ZP Split, postojala su i četiri zapovjedništva Operativne grupe.²⁴⁷ Ovakav način izdvojenog zapovijedanja bio je zbog duljine bojišnice svrsishodan. Zapovjedništva izvan ustrojenog karaktera formirana su namjenski za konkretnu zadaću. Važno je istaknuti kako su se djelatnici tih zapovjedništava veoma brzo osposobljavali u timskom radu. Veća je bila djelotvornost provođenja odluka na terenu. Manja zapovjedništva bilo je lakše izmjestiti i pratiti bojni raspored postrojbi u napadu.²⁴⁸

Kod logističke potpore tijekom izvođenja operacija prije „Oluje“, a i tokom same „Oluje“ nije bilo značajnijih nedostataka. Svi elementi logističkog osiguranja djelovali su vrlo dobro, što je osiguravalo uspješnost izvođenja operacija.²⁴⁹

Prema srpskim procjenama, u vojnoj sili odnos je bio 3:1 u korist HV-a. U teškom naoružanju (topništvo, oklop) odnos je bio izjednačen ili je bio u korist SVK.²⁵⁰

²⁴⁶ GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 175

²⁴⁷ Isto, str. 175

²⁴⁸ Isto, str. 175

²⁴⁹ Isto, str. 180

²⁵⁰ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str.

Pod pretpostavkom da SVK pruži žestok i dugotrajan otpor takav je odnos snaga pretpostavljao zahtjevnu zadaću za Hrvatsku vojsku. Upravo dugotrajan otpor je Hrvatska vojska nastojala izbjeći. Zbog zločinačkog ponašanja i reputacije koju je VRS u Bosni i Hercegovini stekla, Hrvatska je mogla računati na prešutnu potporu utjecajnog dijela međunarodne zajednice. Stoga je ključni zahtjev stavljen pred Hrvatsku vojsku bio vrijeme.²⁵¹

Na srpskoj strani sustav zapovijedanja pogoršan je podjelom na dvije grupacije, jednu od Ličkog i Sjevernodalmatinskog korpusa kojom je zapovijedao Glavni štab Srpske vojske krajine, a drugu od ostalih snaga pod zapovijedanjem generala Mile Novakovića.²⁵² Strategija realne prijetnje pokazala se kao potpun promašaj. Na stranu da SVK i nije imala snage za njezinu provedbu. Isti je slučaj bio i s uzdanicom SVK – Korpusom specijalnih jedinica. Ovaj sastav pokazao se najlošijim od svih korpusa SVK koji su sudjelovali u „Oluji“.²⁵³

U početnom dijelu operacije glavna zadaća HV-a je bila razaranje srpskog sustava veza i zapovijedanja, odbacivanje topničko-raketnih sustava od gradova i industrijskih postrojenja, kako bi se spriječilo njihovo razaranje. Zatim je slijedilo ovladavanje prilazima Kninu.²⁵⁴ Prvog dana operacije zbog pritiska duž cijele crte bojišta u „Oluji“, Vrhovni savjet obrane RSK je donio odluku o „skraćivanju“ fronta.²⁵⁵ Nakon te odluke počeo je raspad SVK, koji se proširio iz sjeverne Dalmacije. Na kraju drugog dana operacije Obavještajna uprava Glavnog stožera HV-a je s pravom ocijenila da su svi planirani ciljevi na području Dalmacije i Like realizirani: Sjevernodalmatinski i Lički korpus bili su razbijeni, oslobađanjem Knina onesposobljena je RSK i njena vojska, a što je znatno utjecalo na pad morala civilnog pučanstva i vojnog osoblja. Probijen je koridor prema zapadnoj Bosni i deblokiran 5. korpus Armije Bosne i Hercegovine. Zastoj u ZP Split, koji se već spominjao, omogućio je izvlačenje srpskih snaga iz sjeverne Dalmacije i Like, no na taj način izbjegnute su žrtve među civilima, jer bi došlo do natiskivanja HV-a s njima na prometnici Knin – Gračac – Srb. Tu slobodno možemo kazati, da je zapovjedništvo ZP Split donijelo odluku koja je spasila ogroman broj života.

Spajanjem HV-a i ABiH u Lici, 6. kolovoza, „Oluja“ je ispunila jedan od svojih strateških ciljeva – deblokada Bihaća i 5. korpusa ABiH.²⁵⁶

²⁵¹ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 131

²⁵² Isto, str. 132

²⁵³ Isto, str. 133

²⁵⁴ Isto, str. 133

²⁵⁵ Isto, str. 133

²⁵⁶ Isto, str. 134

Budući da je pobunjenička vlast već bila srušena oslobađanjem Knina, ostala je zadaća oslobađanja cjelokupnog okupiranog područja RH, što su zaposjedanjem državne granice neka zborna područja provela već 7. kolovoza, a nekima je za to trebalo nekoliko dana. No, tu se već ulazi u taktičku razinu događanja koja nije utjecala na stratejsku zadaću.²⁵⁷

Brojni problemi koji su pratili provedbu „Oluje“ potisnuti su u stranu njezinim uspjehom. Uspješne operacije u praksi se analiziraju drukčije od neuspješnih, iako tako ne bi trebalo biti. Najveći problem bilo je nestegovno ponašanje dijela sudionika koje je narušavalo bojnu spremnost postrojbi i bacalo sjenu na opći uspjeh operacije, koji se ne može negirati. Pokazalo se da je to bilo najviše izraženo kod pričuvnih postrojbi.²⁵⁸

Najteži oblici nestegovnog ponašanja bili su incidenti, koji se uza svo isticanje odredbi „Ženevskih konvencija“ uoči napada očito nisu mogli izbjeći, ponajviše radi osвете zbog ponašanja pobunjenih Srba i srpskih paravojnih postrojbi u Hrvatskoj od početka 1990., ali i zbog koristoljublja.²⁵⁹ Tako su, nažalost, pojedini pripadnici hrvatskih snaga ili civili počinili zločin ubojstva nad dijelom preostalih Srba, te zapalili i uništili dio imovine izbjeglih Srba.²⁶⁰

Dakle, ni hrvatske snage nisu bile imune na probleme koji su praktično dio rata. Tako i u vojnim operacijama, posebice prilikom izvođenja „završnih“ operacija. Svaki zločin, a pogotovo oni u ratno vrijeme, kada na ratnom prostoru ne vlada zakon osim onog moralnog koji bi trebao biti u svakom čovjeku, bi trebao biti strogo kažnjen. U ratnim događajima koji su se zbivali tada nekih pedesetak godina od svršetka Drugog svjetskog rata, bilo je svakodnevnih protesta međunarodne zajednice. U Europi se gotovo pedeset godina nije vodio rat tolikog opsega, pa se svaki potez obiju strana gledao pažljivo.

Jednako tako, potrebno je naglasiti da je dio kuća izbjeglih Srba zapaljen prije dolaska hrvatskih snaga na to područje.²⁶¹ I to je pokazatelj, da ni u jednom slučaju ne smijemo biti isključivi, nego trebamo sagledati pojedinačni slučaj onako kako se on zbija.

Tijekom operacije „Oluja“ Vojna policija je u suradnji sa civilnom policijom uspostavila nekoliko desetaka kontrolno-nadzornih punktova na pravcu napada postrojbi Hrvatske vojske, a prateći napredovanje HV-a postavljala je nove punktove na oslobođenom području. Tako je

²⁵⁷ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 134

²⁵⁸ Isto, str. 134

²⁵⁹ Isto, str. 134, 135

²⁶⁰ Isto, str. 135

²⁶¹ Isto, str. 135

zapisano da su snage Vojne policije „organizacijom patrolno-pozorničke službe preuzimale nadzor na novo oslobođenim naseljenim mjestima i gradovima, usmjeravale vojno-cestovni promet, sprječavale paljenje, neorganizirano odvoženje i uzimanje ratnog plijena i osiguravale vitalne objekte na oslobođenom području. Po ulasku Temeljne policije MUP-a RH, osiguranje objekata prepušteno je istima, a provedba patrolno-pozorničke službe nastavljena je u suradnji s djelatnicima MUP-a RH. Odmah po oslobađanju većih naseljenih mjesta uspostavljeni su kontrolno-nadzorni punktovi i isti su bili u funkciji tijekom 3-4 dana, radi sprječavanja ulaska civila i neorganiziranog izvoženja ratnog plijena. Čišćenje – pretres naselja, većih gradova i područja duž glavnih komunikacija na novooslobođenom području vršeno je odmah po prolasku postrojbi HV-a od strane pripadnika Antiterorističkih (AT) postrojbi Vojne policije (VP) i dijelova Opće vojne policije, čime su stvoreni uvjeti za boravak u oslobođenim mjestima, gradovima i sigurnost u prometu na oslobođenom području“.²⁶²

Treba istaknuti da je do rujna 1995. Vojna policija kriminalistički obradila oko tisuću i pol osoba.²⁶³ Na području vraćenom pod ustavni poredak Vojna policija je zbog nestegovnog ponašanja privela oko petsto pripadnika HV-a.²⁶⁴ Više od polovice kršitelja zakona su bili civili, a ostali pripadnici vojske.²⁶⁵

Ni na području odgovornosti ZP Split operacija nije prošla bez propusta i nestegovnog ponašanja pojedinih vojnika, a po dolasku hrvatskih snaga u Knin, dogodio se sastanak zapovjednika generala Gotovine sa svojim zapovjednicima koji je i zabilježen video snimkom. Na sastanku je general Gotovina otvoreno kritizirao propuste koji su se dogodili za vrijeme operacije do tada, te odlučno zapovijedio izričite zadaće koje vojska mora obaviti i svi ogranci vojske.²⁶⁶²⁶⁷

Uzevši u obzir sve karakteristike operacije „Oluja“, ona je u mnogočemu bila klasična operacija kopnene vojske uz sudjelovanje ratnog zrakoplovstva. Bila je to operacija pješačkih postrojbi, podržanih snažnim topništvom. Nakon proboja protivničkih crta pojačana je

²⁶² MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 135

²⁶³ Isto, str. 135

²⁶⁴ Isto, str. 136

²⁶⁵ Isto, str. 135, 136

²⁶⁶ https://www.youtube.com/watch?v=LSQ-zuC4_EQ, pristupljeno 14. veljače 2020.

²⁶⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=5SI73U0TR74>, pristupljeno 14. veljače 2020.

uporaba oklopno-mehaniziranih sastava s kojima je vršeno gonjenje i iskorištavanje postignutog uspjeha.²⁶⁸

Zapovjedništvo zbornog područja Split, je s obzirom na zahtjevnost svih operacija koje su dovele do konačnog oslobađanja okupiranih hrvatskih područja, morale imati žrtve u bojnim djelovanjima. Zalaganjem zapovjednika i vojnika Hrvatske vojske učinjeno je sve da broj žrtava bude što manji, na obje strane.

Tablica 1. Gubitci u ljudstvu HV-a tijekom operacija unutar Zbornog područja Split

NAZIV OPERACIJE	POGINULIH	TEŽE RANJENIH	LAKŠE RANJENIH	NESTALIH
ZIMA '94.	29	19	39	1
SKOK 1	-	-	-	-
SKOK 2	4	15	19	-
LJETO '95.	18	26	129	-
OLUJA	20	47	141	1

Izvor: Izrada autora prema GOTOVINA A.: *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996., str. 187

Kada je počela operacija „Oluja“ hrvatski mediji su objavili poruku koju je predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman ujutro 4. kolovoza uputio hrvatskim građanima srpske nacionalnosti. Pripadnike srpske paravojske pozvao je da predaju oružje, uz jamstvo da će im biti udijeljena amnestija prema hrvatskim zakonima. Svi oni koji nisu počinili ratne zločine u pobuni su pozvani da ostanu kod svojih kuća i bez straha dočekaju hrvatsku vlast.²⁶⁹ Neki drže da ta poruka nije bila iskrena i kao dokaz najčešće navode brijunski transkript.²⁷⁰ No, taj transkript, kao i drugi koji se selektivno objavljuju u javnosti mogu se osporiti s drugim transkriptima, ali takvi nisu pušteni u javnost. Primjerice, u jednom od transkripata, nastalom u studenome 1991., par dana pred pad i okupaciju Vukovara, u teškom i mučnom stanju rata čiji se kraj nije nazirao, a u kojem su zbog nastale psihoze uvjeti itekako bili „pogodni“ za

²⁶⁸MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 136

²⁶⁹ Isto, str. 140

²⁷⁰ Isto, str. 140

osvetu, protjerivanje i razna zlodjela nad Srbima u Hrvatskoj, Franjo Tuđman je na raspravi o ekstremnim ponašanjima u Hrvatskoj rekao da će se suprotstaviti mišljenjima da „ne može niti jedan Srbin ostati u Hrvatskoj“.²⁷¹ Postavlja se pitanje zašto bi takvo mišljenje promijenio kada je bio nadomak ratne pobjede? Uostalom, i raspoloživi izvori pokazuju da hrvatska strana nije planirala i provela protjerivanje pobunjenih Srba.²⁷²

Osim izbjeglica, bilo je ljudi koji su bili ostavljeni ili su odbili otići u Bosnu i Hercegovinu, te su dočekali hrvatsku vlast. Oni su bili zbrinuti od strane osoblja međunarodnog i hrvatskog Crvenog križa.²⁷³

OPTUŽNICA IZ HAAGA

Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju je nakon Domovinskog rata u Den Haagu počeo proces protiv mnogih zapovjednika srpske agresorske vojske, bilo da se radilo o vojsci bivše JNA, Vojske Republike Srpske ili Republike Srpske Krajine. Ujedno, postojala je opasnost izjednačavanja agresora i žrtve pred haaškim tribunalom, odnosno velikosrpskog agresora i hrvatskih branitelja. Ubrzo su i hrvatski generali iz Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine počeli dobijati optužnice iz Haaga.

Među generalima koji su bili optuženi za ratne zločine bio je i general Ante Gotovina, kojeg su teretili da je prekršio nekoliko zakona ratovanja dok je zapovijedao Hrvatskom vojskom za vrijeme operacije „Oluja“.²⁷⁴ U optužnici međunarodnog suda Ante Gotovina je bio optužen za zločine protiv čovječnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja.²⁷⁵ Prije navođenja pojedinosti same optužnice treba spomenuti u kakvom ozračju se stvorila atmosfera progona hrvatskih ratnih zapovjednika, te minorizacije uloge samih hrvatskih branitelja.

²⁷¹ MARIJAN D.: *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007. str. 140

²⁷² Isto, str. 140

²⁷³ LANG S., ČULO B., DOMAZET B.: *Spasimo život, Zbrinjavanje civila nakon operacije „Oluja“*; Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2016., str. 115, 285

²⁷⁴ ZADNJA POŠTA – DEN HAAG, *Dokumenti*; (gl. ur. Anđelko Milardović), Centar za politološka istraživanja Zagreb, Zagreb, 2003., str. 224

²⁷⁵ Isto, str. 224

Nakon operacije „Oluja“, general Gotovina zapovijedao je hrvatskim snagama u još dvije operacije, operacijama „Maestral“ i „Južni potez“ koje su razbile snage Vojske Republike Srpske na području BiH. Hrvatska vojska je zajedno sa Hrvatskim Vijećem Obrane i Armijom BiH odlučno odbacila srpske snage do Banja Luke, te je taj grad bio pod nadzorom dalekometnog topništva na oko 23 kilometra od hrvatskih snaga. Pod pritiskom međunarodne zajednice, a pogotovo SAD-a, hrvatsko napredovanje je zaustavljeno da ne bi došlo do velikog izbjegličkog vala prema Srbiji, kao što je bio onaj iz 1991. godine kada je JNA zajedno sa srpskim paravojnim postrojbama protjerivala i ubijala hrvatsko stanovništvo u istočnoj i zapadnoj Slavoniji, te ostalim okupiranim područjima. Nakon potpisivanja Daytonskog sporazuma i sporazuma o mirnoj reintegraciji istočne Slavonije u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske, vojne zadaće HV-a bile su završene. Dana 12. ožujka 1996. godine predsjednik Tuđman imenuje Antu Gotovinu glavnim inspektorom Inspektorata HV. Dana 29. rujna 2000. godine otpušten je iz oružanih snaga zajedno sa još 12 hrvatskih ratnih zapovjednika odlukom Predsjednika Republike Hrvatske Stipe Mesića.²⁷⁶

Dvanaestorica hrvatskih generala je nakon sve veće kriminalizacije vrijednosti Domovinskoga rata odlučila uputiti otvoreno pismo javnosti u kojem je izrazila svoje nezadovoljstvo zbog politike koju je provodila tadašnja hrvatska vlast. Rezultat tog pisma nazvanog „Pismo 12 generala“ bilo je otpuštanje onih aktivnih iz oružanih snaga, te sve veća diskriminacija hrvatskih branitelja u javnom životu. Zbog povijesne točnosti potrebno je prenijeti sadržaj pisma u potpunosti:

S obzirom na to da se naša imena već mjesecima povlače po medijima u sklopu sve raširenije kampanje kriminalizacije Domovinskoga rata, kao i vrijeđanja i omalovažavanja Hrvatske vojske, te s obzirom na činjenicu da mnogi od onih, od kojih bi se to očekivalo, nisu protiv toga odlučno podignuli glas, mi hrvatski generali i ratni zapovjednici smatramo svojom moralnom obvezom upoznati hrvatsku javnost s našim stajalištima i gledištima. Na to nas obvezuje i povjerenje, a i zadaća, koju nam je hrvatski narod dao u najtežim trenucima obrane zemlje i koju smo obavili, ne samo uspješno, nego i časno. S ogorčenjem konstatiramo da dobar dio medija i političara o Domovinskom ratu govori još samo i jedino kao o nečemu negativnom, problematičnom pa i sramotnom premda je Domovinski rat temelj na kojem su izrasle hrvatska sloboda, suverenost i neovisnost. Držimo nedopustivim i nečasnim da se o braniteljima i invalidima Domovinskoga rata govori samo kroz šačicu onih koji su se stvarno ogriježili o njegovu čistoću ili o pozitivne zakone, a istodobno prešućuje sve ono pozitivno i

²⁷⁶ ZADNJA POŠTA – DEN HAAG, Dokumenti; (gl. ur. Anđelko Milardović), Centar za politološka istraživanja Zagreb, Zagreb, 2003., str. 225

veličanstveno u čemu je sudjelovala golema većina najboljih hrvatskih sinova. Jer to u konačnici, htio to netko priznati ili ne, vodi kriminalizaciji same volje hrvatskog naroda da se brani i obrani od velikosrpske agresije i okupacije. Napokon, treba li danas ikoga uvjeravati da svi oni, a tu ubrajamo i sebe, koji su po cijenu vlastita života branili i obranili hrvatsku slobodu, nisu to činili zbog nekih prizemnih interesa ili povlastica, nego iz najviših ideala jer na bojišnici su jedine povlastice bile smrt i neizvjesnost!? Posebno ističemo, i ovom prigodom naglašavamo, da nismo protiv sankcioniranja pojedinačnih zločina ili kriminalnih djela. Svako tko se zaista ogriješio o čistoću Domovinskog rata, ili je počinio kakvo nečasno i kriminalno djelo treba odgovarati, ali na način koji priliči pravnoj i demokratskoj državi. Policijske akcije, kojih smo nedavno bili svjedoci, međutim, više nalikuju na obračun s terorističkim grupacijama ili mafijaškim skupinama, negoli odgovoru pravne i demokratske države, skladnom našim stvarnim prilikama te dostojanstvu hrvatskih branitelja i časnika Hrvatske vojske. Nepotrebno demonstriranje sile, proglašavanje krivaca prije sudske presude, pa čak i prije provedene istrage, uključujući tu i licitiranje haaškim optužnicama, a u čemu, na žalost, ne sudjeluju samo mediji, svakako ne pridonosi klimi tolerancije i izgradnji demokratske Hrvatske, za koju smo se i mi generali i ratni zapovjednici borili. Štoviše, takvi postupci vode u nepotrebne i opasne rascjepke našeg društva. Zbog toga želimo posebno naglasiti da nikakvi sukobi, a najmanje terorizam, ili bilo kakvo nasilje, o kojima se tako olako u posljednje vrijeme u nas govori, nisu i ne mogu biti u interesu nikog razumnog i odgovornog, a pogotovo ne onih koji su svojom krvlju stvarali ovu državu! Onaj koji je gradio kuću ima najmanje razloga da je dovodi u pitanje ili da se igra s njenom sudbinom! To kažemo ne samo u svoje ime, nego, nadamo se s pravom i u ime Hrvatske vojske i svih hrvatskih branitelja, te svih hrvatskih građana koji su u najtežim danima bili na braniku Domovine. U tom sklopu – a zbog špekulacija, pa i ciljanih dezinformacija u svezi preustroja Hrvatske vojske – želimo iznijeti naš načelan stav: podupiremo sve one nakane da se na zapovjedna mjesta postave školovani i najsposobniji ljudi, a to znači oni koji su se dokazali u Domovinskom ratu. Jer Hrvatska vojska je upravo u Domovinskom ratu izrasla u pobjedničku vojsku, s kadrovima i doktrinom koji su to omogućili, a što je kapital kojeg nitko, kome je stalo do sigurnosti zemlje i hrvatske slobode, ne bi smio olako zanemariti. Na kraju, pozivamo najodgovornije osobe i institucije države, kao i mjerodavne čimbenike civilnog društva, a napose medije, da se odupru negativističkom i povijesno nekorektnom i neistinitom prikazivanju Domovinskoga rata, da zaštite čast i dostojanstvo hrvatskih časnika i vojnika, da ne podliježu klimi olakog optuživanja i blaćenja jer time se štite ne samo temelji na kojima je uspostavljena hrvatska sloboda i državna neovisnost, nego, a u to smo duboko uvjereni, i temelji na kojima jedino može počivati budućnost demokratske i prosperitetne Hrvatske.²⁷⁷

²⁷⁷ https://hr.wikisource.org/wiki/Pismo_12_generala, pristupljeno 17. veljače 2020.

Potpisnici ovog pisma od 28. rujna 2000. godine bili su:

1. stožerni general u mirovini Janko Bobetko,
2. admiral Davor Domazet Lošo,
3. general pukovnik u pričuvi Ivan Čermak,
4. general pukovnik u mirovini Ivan Basarac,
5. general pukovnik Krešimir Ćosić,
6. general pukovnik Ante Gotovina,
7. general bojnik Damir Krstičević,
8. general bojnik Ivan Kapular,
9. general bojnik Mirko Norac,
10. general bojnik Miljenko Filipović,
11. general bojnik u mirovini Ivan Korade,
12. general bojnik u mirovini Nojko Marinović.²⁷⁸

Nakon nekog vremena potvrđena je optužnica iz Den Haaga. Potvrđena je 8. lipnja 2001., a potpisala ju je glavna tužiteljica Carla Del Ponte.²⁷⁹ U optužnici je stajalo da je od 4. kolovoza 1995. do 15. studenog 1995. Hrvatska započela vojnu ofenzivu poznatu kao „Oluja“, s ciljem preuzimanja Krajine, koja je bila pod nadzorom krajiških Srba od 1991. godine.²⁸⁰ Nadalje, navodi da je kao rezultat „Oluje“, između 150 000 do 200 000 krajiških Srba izbjeglo ili su bili primorani na bijeg u Bosnu i Hercegovinu i Srbiju. Neki koji nisu prebjegli zbog bolesti, slabosti ili starosti, bili su sustavno zlostavljani/ili ubijeni. Imovina krajiških Srba bila je opljačkana i/ili uništena.²⁸¹ Još se navodi da su hrvatske snage počinile brojna kršenja međunarodnog humanitarnog zakona, uključujući ubojstva najmanje 150 krajiških Srba i nestanak više stotina drugih. Prema optužnici, Ante Gotovina, zapovjednik splitskog vojnog okruga od 9. listopada 1992. do ožujka 1996. bio je vrhovni operativni zapovjednik tog dijela operacije „Oluja“, koji je tekao u južnom sektoru područja zaštićenog od Ujedinjenih naroda.

²⁷⁸ https://hr.wikisource.org/wiki/Pismo_12_generala, pristupljeno 17. veljače 2020.

²⁷⁹ *ZADNJA POŠTA – DEN HAAG, Dokumenti*; (gl. ur. Anđelko Milardović), Centar za politološka istraživanja Zagreb, Zagreb, 2003., str. 234, 238

²⁸⁰ Isto, str. 238

²⁸¹ Isto, str. 238

Kao takav, Ante Gotovina je *de jure* i *de facto* imao nadzor i zapovjedništvo nad hrvatskim snagama u tom razdoblju.²⁸²

Optužnica je teretila Antu Gotovinu na osnovi individualne krivične odgovornosti (članak 7(1) Statuta Međunarodnog kaznenog suda za Jugoslaviju) i na osnovi zapovjedne krivične odgovornosti (članak 7(3) Statuta MKSJ)²⁸³ za:

- zločine protiv čovječnosti (članak 5 – progon na političkim, rasnim i vjerskim osnovama; ubojstva; deportacije; druga nehumana djela) i
- kršenje zakona i običaja ratovanja (članak 3 – ubojstva; pljačka javnog i privatnog vlasništva; uništavanje gradova, naselja i sela neopravdano vojnom nuždom).²⁸⁴

Optužnica koja je teretila generala Gotovinu bila je sastavljena u osam točaka.²⁸⁵ Optužnica navodeći Gotovininu individualnu kaznenu odgovornost navodi da je general kao zapovjednik ZP Split provodio kontrolu u vojnim stvarima, među ostalim, organiziranjem hrvatskih snaga raspoređenih u Sektoru jug nekadašnjeg područja pod zaštitom UN-a za vrijeme ofenzive „Oluja“, postavljanjem i smjenjivanjem zapovjednika, razmještanjem snaga koje su bile pod njegovim zapovjedništvom, izdavanjem zapovijedi tim snagama, kao i time što je pregovarao i bio nazočan na sastancima s predstavnicima međunarodne zajednice, uključujući i osoblje UN-a.²⁸⁶ Optužnica nadalje navodi da je bilo razloga da zapovjednik Gotovina zna da podređeni pod njegovom kontrolom čine teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Osim toga, navodno su njega o takvim djelima obavještavali predstavnici međunarodnih organizacija. Navodi se da je temeljem svojega položaja i vlasti imao moć, ovlast i odgovornost da spriječi ili kazni teške povrede međunarodnoga humanitarnog prava koja su počinile hrvatske snage za vrijeme i nakon ofenzive „Oluja“. Optužuje se general Ante Gotovina koji je navodno propustio poduzeti nužne i razumne mjere da spriječi takva teška kršenja međunarodnog prava ili da kazni njihove počinitelje.²⁸⁷

U optužbi se još dodaje da je između 17. srpnja 1995. i 15. studenog 1995., Ante Gotovina djelujući sam i/ili u dogovoru s drugima, uključujući predsjednika Franju Tuđmana, planirao,

²⁸² ZADNJA POŠTA – DEN HAAG, *Dokumenti*; (gl. ur. Anđelko Milardović), Centar za politološka istraživanja Zagreb, Zagreb, 2003., str. 238

²⁸³ Isto, str. 238

²⁸⁴ Isto, str. 238

²⁸⁵ Isto, str. 227

²⁸⁶ Isto, str. 225, 226

²⁸⁷ Isto, str. 226

poticao, nalagao, počinjao ili na drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje kaznenih djela koja se terete u nastavku, za vrijeme i nakon ofenzive „Oluja“.²⁸⁸

Po članku 7(1) Statuta Međunarodnoga suda, individualno je bio odgovoran za kaznena djela za koja se tereti u ovoj optužnici. Individualna kaznena odgovornost uključuje planiranje, poticanje, naganje, počinjenje te pomaganje i podržavanje, na drugi način, pri planiranju, pripremi ili izvršenju bilo kojeg od kaznenih djela navedenih u člancima 2 do 5 Statuta.²⁸⁹

Po sadržaju optužnice Gotovina je, dok je bio na položaju na kojem je imao vlast nadređenog kako je navedeno u prethodnim paragrafima, također ili alternativno, kazneno odgovoran kao zapovjednik za djela svojih podređenih u skladu s odredbama članka 7(3) Statuta Međunarodnoga suda prema kojemu je nadređeni odgovoran za djela svojih podređenih ako je znao ili je bilo razloga da zna da se njegovi podređeni spremaju počiniti takva djela ili su ih već počinili, a nadređeni je propustio poduzeti nužne i razumne mjere da spriječi takva djela ili kazni njihove počinitelje.²⁹⁰

Po točkama optužnice navodi se:

TOČKA 1: Između 4. kolovoza 1995. i 15. studenog 1995., velik broj krajinskih Srba prebjegao je ili je bio prisiljen prebjeći u Bosnu i Hercegovinu i Srbiju. Neki od njih, koji nisu prebjegli zbog bolesti, nemoći ili starosti, bili su sustavno šikanirani i/ili protupravno lišeni života. Imovina krajinskih Srba je pljačkana. Zapovjednik Gotovina je, djelujući sam i/ili u dogovoru s drugima, uključujući predsjednika Franju Tuđmana, planirao, poticao, nalagao, počinjao ili na drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje progona srpskog stanovništva u Krajini.²⁹¹

Kazneno djelo progona počinjeno je na sljedeći način: lišavanje života, pljačkanje javne ili privatne imovine, uništavanje imovine, deportacija/prisilno raseljavanje i druga nehumana djela.²⁹² U prvoj točki optužnice general Gotovina je optužen za progon na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi.²⁹³

²⁸⁸ ZADNJA POŠTA – DEN HAAG, *Dokumenti*; (gl. ur. Anđelko Milardović), Centar za politološka istraživanja Zagreb, Zagreb, 2003., str. 226

²⁸⁹ Isto, str. 226, 227

²⁹⁰ Isto, str. 227

²⁹¹ Isto, str. 227

²⁹² Isto, str. 227, 228

²⁹³ Isto, str. 229

TOČKE 2 i 3: Između 4. kolovoza 1995. i 15. studenog 1995., hrvatske snage su protupravno lišile života najmanje 150 krajinskih Srba, strijeljanjem, spaljivanjem i probadanjem. Zapovjednik Gotovina je znao da hrvatske snage pod njegovim zapovjedništvom, vodstvom i/ili kontrolom, odnosno snage koje su mu bile podređene, čine djela prethodno navedena, ili su ih već počinile, kao što su ga obavijestili predstavnici međunarodne zajednice. Propustio je poduzeti nužne i razumne mjere da spriječi takva djela ili kazni njihove počinitelje. Tim djelima i propustima počinio je zločin protiv čovječnosti, odnosno ubojstvo, te kršenje zakona ili običaja ratovanja.²⁹⁴

TOČKA 4: Između 5. kolovoza 1995. i 15. studenog 1995., hrvatske su snage prisilno uklonile imovinu, uključujući stoku, iz kuća, gospodarskih zgrada i staja krajinskih Srba, kako onih koji su pobjegli, tako i onih koji su ostali. Ante Gotovina je, djelujući sam i/ili u dogovoru s drugima, planirao, poticao, nalagao, počinjao ili na drugi način pomagao planiranje, pripremu ili izvršenje tih djela pljačkanja javne ili privatne imovine. Alternativno, Ante Gotovina je znao, ili je bilo razloga da zna, da hrvatske snage pod njegovim zapovjedništvom, vodstvom i/ili kontrolom, odnosno snage koje su mu bile podređene, čine opisana djela, ili su ih već počinile, kao što su ga obavijestili predstavnici međunarodne zajednice. Propustio je poduzeti nužne i razumne mjere da spriječi takva djela ili kazni njihove počinitelje. Tim djelima i propustima počinio je kršenje zakona i običaja ratovanja, odnosno pljačkanje javne ili privatne imovine.²⁹⁵

TOČKA 5: Između 5. kolovoza 1995. i 15. studenog 1995., hrvatske snage su palile i bezobzirno razarale sela, kuće, gospodarske zgrade, staje i stoku krajinskih Srba, kako onih koji su pobjegli, tako i onih koji su ostali. Ante Gotovina je djelujući sam i/ili u dogovoru s drugima, planirao, poticao, nalagao, počinjao ili na drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje tih djela bezobzirnog razaranja gradova, naselja ili sela. Alternativno, Ante Gotovina je znao, ili je bilo razloga da zna, da hrvatske snage pod njegovim zapovjedništvom, vodstvom i/ili kontrolom, odnosno snage koje su mu bile podređene, čine djela prethodno opisana ili su ih već počinile, kao što su ga obavijestili predstavnici međunarodne zajednice. Ante Gotovina je propustio poduzeti nužne i razumne mjere da spriječi takva djela ili kazni njihove počinitelje. Tim djelima i propustima, Ante

²⁹⁴ ZADNJA POŠTA – DEN HAAG, *Dokumenti*; (gl. ur. Anđelko Milardović), Centar za politološka istraživanja Zagreb, Zagreb, 2003., str. 229

²⁹⁵ Isto, str. 229, 230

Gotovina je počinio kršenje zakona i običaja ratovanja, odnosno bezobzirno razaranje gradova, naselja i sela.²⁹⁶

TOČKE 6 i 7: Između 5. kolovoza 1995. i 15. studenog 1995., hrvatske snage su počinile brojna djela ubojstva, paleža, pljačke, šikaniranja, terora i fizičke prijetnje osobama i imovini. Tim djelima, hrvatske snage su zastrašivale krajinske Srbe i natjerale ih da ostave svoja sela, zaseoke i kuće. Ante Gotovina je, djelujući sam i/ili u dogovoru s drugima, uključujući predsjednika Franju Tuđmana, planirao, poticao, nalagao, počinjao ili na drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje deportacije i prisilnog raseljavanja srpskog stanovništva Krajine. Činjenje tih zločina nastavljeno je u širokim razmjerima još barem tri mjeseca nakon što su hrvatske vlasti osigurale to područje, a zločini su uključivali protupravno lišavanje života krajinskih Srba koji nisu pobjegli; spaljivanje i uništavanje srpskih sela i imovine, uključujući kuće, gospodarske zgrade, staje i stoku, te pljačku njihove imovine. Sveukupan učinak tih radnji hrvatskih snaga bilo je raseljavanje krajinskih Srba širokih razmjera u Bosnu i Hercegovinu i Srbiju.²⁹⁷

Alternativno, Ante Gotovina je znao, ili je bilo razloga da zna, da hrvatske snage pod njegovim zapovjedništvom, vodstvom i/ili kontrolom, odnosno snage koje su mu bile podređene, čine djela prethodno opisana, ili su ih već počinile, kao što su ga obavijestili predstavnici međunarodne zajednice. Ante Gotovina je propustio poduzeti nužne i razumne mjere da spriječi takva djela ili kazni njihove počinitelje. Tim djelima i propustima, Ante Gotovina je počinio zločin protiv čovječnosti, odnosno deportaciju i druga nehumana djela.²⁹⁸

TOČKA 8: Između 5. kolovoza 1995. i 15. studenog 1995., hrvatske snage izvrgnule su krajinske Srbe nečovječnim postupcima, ponižavanju i degradiranju premlaćivanjem i fizičkim napadima. Ante Gotovina je znao, ili je bilo razloga da zna, da hrvatske snage pod njegovim zapovjedništvom, vodstvom i/ili kontrolom, odnosno snage koje su mu bile podređene, čine djela prethodno opisana, ili su ih već počinile, kao što su ga obavijestili predstavnici međunarodne zajednice. Ante Gotovina je propustio poduzeti nužne i razumne mjere da spriječi takva djela ili kazni njihove počinitelje. Tim djelima i propustima počinio je zločin protiv čovječnosti, odnosno druga nehumana djela.²⁹⁹

²⁹⁶ ZADNJA POŠTA – DEN HAAG, *Dokumenti*; (gl. ur. Anđelko Milardović), Centar za politološka istraživanja Zagreb, Zagreb, 2003., str. 230, 231

²⁹⁷ Isto, str. 231

²⁹⁸ Isto, str. 231, 232

²⁹⁹ Isto, str. 232

Uz ove točke optužnice još je u dopunama navedeno da su 4. i 5. kolovoza 1995., hrvatske snage izvele siloviti topnički napad na grad Knin, a da je topnička paljba usmjeravana i na ostale civilne ciljeve u gradovima Benkovac, Obrovac, Drniš, Vrginmost, Vojnić, Glina, Petrinja i mnoga sela u regiji Krajina. Ovu optužnicu napisanu u Den Haagu u Nizozemskoj, 21. svibnja 2001. godine potpisala je tužiteljica Carla Del Ponte.³⁰⁰

General pukovnik Ante Gotovina je 29. rujna 2000. godine prestao obnašati dužnost glavnog inspektora HV-a, nakon što ga je predsjednik Stipe Mesić umirovio zajedno s još šestoricom visokih časnika HV-a. Svih tih sedam časnika potpisali su pismo u kojem su se suprotstavili kriminalizaciji Domovinskog rata.³⁰¹

Dana 24. srpnja 2001. izdana je tjeeralica za Antom Gotovinom.³⁰²

Evo što je tada pisalo u Večernjem listu:

„PREMA NALOGU ZAGREBAČKOGA ŽUPANIJSKOG SUDA

MUP raspisao tjeeralicu za Gotovinom

O traženoj osobi izviješteni su i svi granični prijelazi i policijski službenici koji tjeeralicu moraju tretirati kao službenu tajnu

ZAGREB – MUP je postupio prema nalogu istražnog suca Županijskog suda u Zagrebu i raspisao tjeeralicu za optuženikom iz zatvorene optužnice Haaškog suda.

Potvrdila nam je to jučer Zinka Bardić, glasnogovornica MUP-a, dodavši kako, s obzirom na to da je riječ o tajnoj optužnici Haaškog suda, ona ima takav tretman i hrvatske policije. Zbog toga MUP ne može reći je li osoba koja se traži Ante Gotovina, umirovljeni general HV-a.

Potvrdila nam je da je zasad raspisana samo tjeeralica za područje Hrvatske, a ocijeni li se to potrebnim, raspisat će se i međunarodna tjeeralica. MUP je angažirao potreban broj policajaca kako bi priveo osumnjičenika, a koliki je taj broj i jesu li angažirane specijalne i interventne postrojbe, glasnogovornica MUP-a nije željela komentirati. O traženoj osobi izviješteni su i svi granični prijelazi i policijski službenici koji tjeeralicu moraju tretirati kao službenu tajnu i policija je neće objavljivati u medijima.

³⁰⁰ *ZADNJA POŠTA – DEN HAAG, Dokumenti*; (gl. ur. Anđelko Milardović), Centar za politološka istraživanja Zagreb, Zagreb, 2003., str. 233, 234

³⁰¹ *ANTE GOTOVINA, dokumenti i svjedočanstva*; (priredio i uredio: Mladen Pavković), ALINEJA d.o.o. (UBIUDR PODRAVKA) KOPRIVNICA, Varaždin, 2005., str. 81

³⁰² Isto, str. 81

Istražni je sudac Županijskog suda u Zagrebu jučer dao nalog redarstvenim vlastima da raspišu tjeralicu za optuženikom Međunarodnoga kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju, priopćio je jučer Damir Kos, zamjenik predsjednika Županijskog suda. Tjeralica se raspisuje zato što iz izvješća redarstvenih vlasti proizlazi da haaški optuženik nije pronađen na poznatim adresama, a ni članovi najuže obitelji optuženika s kojima su redarstvene vlasti razgovarale ne znaju gdje bi se optuženik mogao nalaziti. Istražni je sudac zaključio da nazočnost optužene osobe u daljnjem tijeku postupka može osigurati jedino izdavanje naloga redarstvenim vlastima za raspisivanje tjeralice. Istražni je sudac dao nalog za raspisivanje tjeralice, očekujući i njegovu uspješnu provedbu, piše u priopćenju suda. Sud podsjeća da je riječ o nalogu za uhićenje i predaju i potvrđenoj optužnici Međunarodnog kaznenog suda za teška kršenja međunarodnoga humanitarnog prava. Sud ni sada ne potvrđuje da je riječ o umirovljenom generalu Anti Gotovini. O tome hoće li tjeralica biti i međunarodna, kad se traži i pomoć Interpola, odlučuje MUP.³⁰³

Navodno je Gotovina za optužnicu doznao jedan dan prije službenog izricanja. Od tog trenutka generalu Gotovini gubi se svaki trag.³⁰⁴

BIJEG, UHIĆENJE I SUĐENJE

Nakon optužnice Luka Mišetić (odvjetnik Ante Gotovine) tvrdi da: „SAD ima relevantne dokumente koji dokazuju da se general Gotovina ponašao profesionalno i u skladu s međunarodnim humanitarnim pravom, ne samo vezano uz granatiranje Knina nego za vrijeme cijele operacije, u kojoj je Gotovina na tom području boravio samo od 4. do 7. kolovoza 1995. godine.“³⁰⁵

Nedugo nakon Gotovininog nestanka, postaje glavna tema medija, te se spominje u novinama, vijestima, po internetu, itd.³⁰⁶ Ubrzo se po Hrvatskoj počinju postavljati plakati sa slikom generala Gotovine, ispisuju se poruke podrške i kojekakvi drugi natpisi. U većini hrvatskih gradova bilo je plakata koji su prikazivali lik generala Gotovine, te je takav način podrške

³⁰³ ANTE GOTOVINA, *dokumenti i svjedočanstva*; (priredio i uredio: Mladen Pavković), ALINEJA d.o.o. (UBIUDR PODRAVKA) KOPRIVNICA, Varaždin, 2005., str. 81, 82

³⁰⁴ Isto, str. 82

³⁰⁵ Isto, str. 82

³⁰⁶ Isto, str. 82

našao na odobravanje većine stanovništva. No, bilo je iznimki, primjerice u Zadru i Sisku veliki plakat sa generalovom slikom je nestao. Očito je strukturama vlasti bilo nepoželjno da se na takav način iskazuje podrška ne samo generalu Gotovini, već i ostalim hrvatskim generalima u Haagu.³⁰⁷ Hrvatska vlast je u to vrijeme aktivirala veliki broj policijskih snaga da pronađe odbjeglog generala. Gotovini plakati su postali simbol otpora prema vlasti i politici koju je ona provodila.

Haaški sud je izmijenio optužnicu protiv Gotovine 8. ožujka 2004. godine.³⁰⁸ Izmijenjena verzija optužnice teretila ga je po sedam točaka, umjesto prvotnih osam. Teretila ga je za sudjelovanje u „udruženom zločinačkom pothvatu“ čiji je cilj bio „prisilno i trajno uklanjanje srpskog stanovništva iz Krajine“.³⁰⁹ U odnosu na prvotnu optužnicu iz lipnja 2001. godine, izmijenjena optužnica sadrži jednu optužnu točku manje – za ubojstva kao zločine protiv čovječnosti. Tereti ga se za isti broj ubijenih – 150, a posebno se navode 32 slučaja. U izmijenjenoj se optužnici govori o „desecima tisuća“ Srba koji su nakon Oluje napustili Krajinu, dok je prva optužnica govorila o 150 do 200 tisuća ljudi!³¹⁰

U izmijenjenoj optužnici stoji: „Tijekom i nakon operacije „Oluja“ Ante Gotovina s ostalima, uključujući Ivana Čermaka, Mladena Markača i predsjednika Franju Tuđmana, sudjelovao je u udruženom zločinačkom pothvatu, sa zajedničkim ciljem da se prisilno i trajno ukloni srpsko stanovništvo iz regije Krajina. Taj je cilj ostvarivan metodama koje su uključivale pljačku, oštećenje ili potpuno razaranje imovine srpskog stanovništva, kako bi se obeshrabrilo ili spriječilo članove te populacije da se vrate svojim domovima i nastave tu stanovati.“³¹¹

Gotovinu se tereti po individualnoj i zapovjednoj odgovornosti, kao zapovjednika hrvatskih snaga razmještenih tijekom operacije „Oluja“ u južnom području regije tzv. Krajine, uključujući općine Benkovac, Gračac, Knin, Obrovac, Šibenik, Sinj i Zadar. Optužnica se i dalje odnosi na razdoblje od 4. kolovoza do 15. studenoga 1995. godine.³¹²

U listu Nacional objavljen je intervju novinara Ive Pukanića s Antom Gotovinom 10. lipnja 2003. godine.³¹³ Gotovina, koji je već dvije godine bio u bijegu zbog optužnice koju je haaški

³⁰⁷ ANTE GOTOVINA, *dokumenti i svjedočanstva*; (priredio i uredio: Mladen Pavković), ALINEJA d.o.o. (UBIUDR PODRAVKA) KOPRIVNICA, Varaždin, 2005., str. 82

³⁰⁸ Isto, str. 95

³⁰⁹ Isto, str. 95

³¹⁰ Isto, str. 95

³¹¹ Isto, str. 95

³¹² Isto, str. 95

³¹³ Isto, str. 112

sud podigao protiv njega, susreo se s novinarom Pukanićem i dao mu intervju u kojem je iznio svoj stav prema haaškoj optužnici i okolnostima koje su ga prisilile na odlazak.³¹⁴

Dijelovi tog intervju bit će preneseni kako bi se bolje osvijetlila situacija u kojoj se Gotovina nalazio.

Ante Gotovina daje intervju novinaru Ivi Pukaniću te odgovara na niz pitanja o tome zašto je nestao iz javnosti i kako on gleda na događaje koji su prethodili njegovoj odluci. Razgovara o svojoj ulozi u oslobađajućim operacijama, te potezima koji su bili presudni za potpisivanje Daytonskog sporazuma i završetak rata u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Pukanić izjavljuje da se Gotovina ne doima kao čovjek koji je u bijegu i koji se boji hapšenja. Miran je, izgleda svjež i u dobrom fizičkom i psihičkom stanju. Izražava svoju volju i spremnost da službeno objasni svoj stav prema optužnici Haaškog suda ako mu za to bude pružena prilika.³¹⁵

Novinar Nacionala Pukanić postavlja pitanje kako provodi dane kao bjegunac za kojim je raspisana potjernica Haaškog suda, na što Gotovina odgovara da se ne smatra bjeguncem, te da je u teškoj situaciji u kakvoj se trenutačno nalazi najvažnije ostati čiste glave. Nadalje, izjavljuje da se ni u jednom trenutku nije prepustio očaju, jer je svijest o vlastitoj nevinosti i spoznaja da će ponovno jednoga dana moći normalno živjeti u Hrvatskoj zajedno sa svojom obitelji i prijateljima, jača i ona mu daje strpljenja i snage da izdrži, jer je siguran da će na kraju istina pobijediti.³¹⁶ Također kaže da otkako je kao mladić ušao u Legiju stranaca, zna što znači živjeti u multietničkoj zajednici, te poštivati različitosti naroda, kultura, rasa, itd. Vojničko ponašanje ne dopušta nikakvo izživljavanje nad ljudima, ne dopušta bezrazložno rušenje i paljenje kuća i protjerivanje.³¹⁷

Zatim Pukanić postavlja pitanje zašto je pobjegao od Haaškog suda ako nije za ništa kriv. Gotovina govori da je bio doveden pred gotov čin. Dan prije objavljivanja optužnice i uhidbenog naloga saznao je privatnim kanalima što mu se sprema. Nije htio čekati da ga se strpa u zatvor ni krivog ni dužnog pa da bespomoćan čeka svoju sudbinu. Kaže da mu nitko iz bivše vlasti (op.a. HDZ) nije rekao što se sprema i da Haag želi s njime razgovarati. Nadalje, tvrdi da ga ni nakon 2000. godine nitko iz nove vlasti (op.a. SDP) nije obavijestio.³¹⁸ Kaže da

³¹⁴ ANTE GOTOVINA, *dokumenti i svjedočanstva*; (priredio i uredio: Mladen Pavković), ALINEJA d.o.o. (UBIUDR PODRAVKA) KOPRIVNICA, Varaždin, 2005., str. 112

³¹⁵ Isto, str. 112

³¹⁶ Isto, str. 112, 113

³¹⁷ Isto, str. 113

³¹⁸ Isto, str. 113

je bilo prijedloga za razgovor s haaškim istražiteljima, kao što je bilo s generalima Markačem i Stipetićem, da bi se istog trenutka odazvao.³¹⁹

Na tu tvrdnju Pukanić ga pita znači li to da on priznaje Međunarodni kazneni sud za zločine počinjene na tlu bivše Jugoslavije, jer da se do sada stjecao dojam da on Haag ne priznaje. Gotovina mu odgovara da potpuno priznaje Haaški sud kao što priznaje i vladavinu prava. Proširuje odgovor kazavši da nikada nije dovodio u pitanje legitimnost tog suda. Pošto je bila podignuta optužnica protiv njega, znao je da svoju nevinost mora dokazati pred tim sudom i da ga ni jedan drugi sud ne može osloboditi. Nažalost, do sada mu nije pružena prilika da u normalnim okolnostima potanko objasni svoju ulogu u Domovinskom ratu.³²⁰

Gotovina izjavljuje da kada je saznao da je podignuta optužnica mogao je samo ići na to da „kupi“ vrijeme kako bi u tom vremenu prikupio dokaze koji će dokazati njegovu apsolutnu nevinost pred Haaškim sudom. Izražava nezadovoljstvo sustavom vlasti jer do svega ne bi došlo da je država funkcionirala i da je odradila svoju ulogu, odnosno da je prezentirala Haagu dokumente koji dokazuju njegovu nevinost.³²¹

Ivo Pukanić ga nadalje pita zašto nije iskoristio medije i kroz njih ispričao priču ako to već nije mogao učiniti pred haaškim istražiteljima. Gotovina na to kratko odgovara da je na prvom mjestu vojnik i da zato poštuje vojnu hijerarhiju i pravila koja propisuje Zakon o obrani. A Zakon o obrani kaže da se vojnika treba prvo obavijestiti o tužbi, onda osloboditi čuvanja vojne i državne tajne i pripremiti za razgovor s istražiteljima. Vojnici nemaju što pričati za novine. Gotovina kaže da se držao zabrane istupanja u medijima za razliku od nekih njegovih kolega generala koji su medije koristili za vlastitu propagandu. Svjestan je da možda razmišlja naivno jer da je koristio medije, danas vjerojatno ne bi bio u situaciji u kojoj jest.³²²

General je upitan što misli o optužbama da je prekomjernim granatiranjem Knina bespotrebno uništeno dosta civilnih objekata i lokalno stanovništvo natjerano u bijeg. General Gotovina na to pitanje odlučno odgovara da su to besmislice, te da nikakvog prekomjernog granatiranja nije bilo. To je potvrđeno i od Pentagona u službenom izvještaju koji je dostavljen uredu tužitelja u Haagu. Po njemu isto može potvrditi i novinar Roy Gutman, dobitnik Pulitzerove

³¹⁹ ANTE GOTOVINA, *dokumenti i svjedočanstva*; (priredio i uredio: Mladen Pavković), ALINEJA d.o.o. (UBIUDR PODRAVKA) KOPRIVNICA, Varaždin, 2005., str. 113

³²⁰ Isto, str. 113

³²¹ Isto, str. 114

³²² Isto, str. 115

nagrade, i novinari New York Timesa, koji su bili u Kninu tri dana nakon završetka operacije „Oluja“. Oni su napisali da su priče o prekomjernom granatiranju Knina obična laž.³²³

Pukanić ipak kaže da se njega kao zapovjednika optužuje da nije spriječio zločine koji su počinjeni nakon „Oluje“. Gotovina odgovara da nije mogao ni na što utjecati jer je bio na čelu hrvatskih snaga u Bosni, a ne u Hrvatskoj. A po povratku nije kontrolirao nijedan dio teritorija već je to bilo u nadležnosti civilnih vlasti.³²⁴ Kao ilustraciju koliko je bio „moćan i važan“ navodi primjer onoga što mu se dogodilo na putu od Knina prema Benkovcu:

„Nekoliko mjeseci nakon „Oluje“ održavali su se izbori. Dobio sam zadatak da nadgledam regularnost izbora po vojarnama zone odgovornosti za područje Split. Bio sam u automobilu s vozačem kad nas je zaustavila civilna policija na jednom od mnogobrojnih nadzornih punktova koje su držali na oslobođenom području. Mlađi je policajac pristupio našem automobilu i zatražio isprave. Uredno sam mu dao isprave i značku vojne policije, koju je imao svaki zapovjednik HV-a. Odmah sam uočio da me policajac prepoznao, a vidio je i moje generalske činove i ime na prsima. Izašao sam iz automobila i predao mu dokumente, a on je krajnje bezobrazno i arogantno zatražio da mu otvorim prtljažnik. To sam smatrao provokacijom i rekao sam da nema smisla to što radi. Izderao se na mene da nemam što govoriti i da je on tu gazda. Cijelo vrijeme našeg razgovora stariji je policajac gledao sa strane i vidjelo se da mu je neugodno. Rekao sam da poštujem njegov posao no da je malo pretjerao u revnosti i da nas pusti da idemo svojim putem. Da ne ulazim u detalje bespotrebnog incidenta za kojeg mi je danas žao što se dogodio, protiv mene je šibenska Policijska uprava podigla tužbu. Ovaj slučaj jasno pokazuje tko je imao kontrolu nad oslobođenim područjem a to sigurno nisam imao ja već civilna vlast.“³²⁵ To je samo dio intervjua kojeg je novinar Ivo Pukanić iz lista Nacional obavio na nepoznatoj lokaciji sa generalom Antom Gotovinom.

Što je vrijeme više odmicalo podrška generalu Gotovini i ostalim hrvatskim generalima u Haagu bila je sve veća, kako običnih ljudi tako i hrvatskih uglednika, znanstvenika, profesora, umjetnika, sportaša, ljudi iz svih domena života. Valja izdvojiti Zahtjev 555 hrvatskih uglednika Vladi Republike Hrvatske u slučaju Gotovina u kojem se navodi da je u kaznenom postupku protiv hrvatskog generala Rahima Ademija (glavni pobočnik generala Gotovine u Zapovjednom području Split), Međunarodni kazneni sud u Haagu uvažio prigovor protiv

³²³ ANTE GOTOVINA, *dokumenti i svjedočanstva*; (priredio i uredio: Mladen Pavković), ALINEJA d.o.o. (UBIUDR PODRAVKA) KOPRIVNICA, Varaždin, 2005., str. 116

³²⁴ Isto, str. 118

³²⁵ Isto, str. 118

optužnice, jer optužnica nije utemeljena na materijalnim činjenicama koje bi dokazivale bilo kakav zločin. I jer je time Tužiteljstvo prekršilo pravilo 47. Statuta Haaškog suda, uskrativši optuženom pravo na pravično suđenje, budući da svaka optužnica mora sadržavati materijalne činjenice na kojima počivaju zločini i koji moraju biti navedeni dovoljno detaljno da bi optuženome bilo jasno za što ga se konkretno optužuje.³²⁶

Još drastičniji slučaj je vezan uz optužnicu Haaškog tužiteljstva protiv hrvatskog generala Ante Gotovine. U njoj nema nikakvih istraženih materijalnih činjenica koje bi ukazivale na zločine, ali mu se na teret kao zločin stavlja sama operacija „Oluja“ koja to nipošto ne može biti, jer se radilo o legitimnom pravu hrvatske države da oslobodi svoj okupirani teritorij. Stoga u optužnici uopće nema obrazloženih zločina, a što bi, shodno Statutu samoga Suda moralo biti. Sve to nedvojbeno upućuje na to da je optužnica protiv generala Gotovine politički motivirana, a što su svojim izjavama potkrijepili i ugledni hrvatski političari.³²⁷

Zbog toga je 555 potpisanih tražilo:

- 1) da Vlada Republike Hrvatske odbije izručenje generala Gotovine na osnovu takve optužnice;
- 2) te da Vlada od Haaškog tužiteljstva zatraži da obustavi kazneni progon protiv generala Gotovine na temelju podignute optužnice.³²⁸

Odvjetnički tim generala Ante Gotovine je u ožujku 2003. godine oštro osudio medijski linč kojega je hrvatska vlada provodila protiv generala Ante Gotovine. Želeći dobiti prešutnu potporu za raspisivanje nagrade za uhićenje generala Gotovine, vlast je putem medija hrvatskoj javnosti htjela pokazati kako je on kriminalac u bijegu. Vlast je također dodala tvrdnje kako je neuhićenje generala Gotovine glavna prepreka ulaska Hrvatske u Europsku Uniju.³²⁹

³²⁶ ANTE GOTOVINA, *dokumenti i svjedočanstva*; (priredio i uredio: Mladen Pavković), ALINEJA d.o.o. (UBIUDR PODRAVKA) KOPRIVNICA, Varaždin, 2005., str. 305

³²⁷ Isto, str. 305

³²⁸ Isto, str. 305

³²⁹ Isto, str. 176

Tadašnja vlast nije prezentirala dokumente haškom sudu koji bi pomogli njegovim odvjetnicima i rezultirali odbacivanjem optužnice. Vlast je htjela dobiti potporu javnosti za formiranje posebne jedinice koja je trebala uhititi i izručiti generala Gotovinu.³³⁰

Šef odvjetničkog tima generala Gotovine, Luka Mišetić je na vijest o raspisivanju nagrade za pronalazak generala izjavio da ga to ne iznenađuje, te da se o tome govorilo prije posljednjeg posjeta Carle Del Ponte Zagrebu.³³¹ Izjavio je da je taj potez jedna u nizu pogrešaka koje Vlada čini prema generalu; od prisluškivanja do skrivanja dokumenata kojima bi bio oslobođen optužbi. Još je dodao da je to prvi put u povijesti da jedna suverena država raspisuje nagradu za generala svoje pobjedničke vojske.³³²

Za informaciju koja bi pomogla otkrivanju ili uhićenju Ante Gotovine Vlada Republike Hrvatske je davala nagradu od 350 000 kuna.³³³ Policija je jamčila anonimnost onome tko bi dao informaciju za koju bi dobio nagradu, dakako ako bi je osoba zahtijevala. Iznos koji bi bio isplaćen izdvojio bi se iz državnog proračuna, a riječ je o neto svoti.³³⁴

Nakon višegodišnje potrage Ante Gotovina je pronađen na Kanarskim otocima i uhićen u restoranu hotela Bitácora 7. prosinca 2005. godine.³³⁵ Nekoliko dana prije samoga uhićenja stigao je na Tenerife u pratnji australskog Hrvata Jozе Grgića. Kada su se navečer spustili na večeru u restoran hotela u kojem je Gotovina odsjeo, prišlo im je osam službenika španjolske policije i uhitilo ih. Grgić je nakon nekog vremena bio pušten, a general Gotovina bio je prebačen u španjolski zatvor Soto del Real, udaljen oko 40 km od Madrida.³³⁶ General se u hotel prijavio putovnicom na ime Kristijan Horvat.³³⁷ General Gotovina je 9. prosinca prebačen u UN-ov zatvor u Scheveningenu u Nizozemskoj gdje je čekao početak suđenja.³³⁸

Mjesec dana nakon uhićenja u Hrvatskoj je provedena anketa u kojoj je 61% građana izjavilo da je uhićenje generala loša vijest, a 14% da je dobra. Također, njih 61% je smatralo da optužnica nije utemeljena, a 50% da će suđenje u Haagu biti pristrano i neobjektivno.³³⁹

³³⁰ ANTE GOTOVINA, *dokumenti i svjedočanstva*; (priredio i uredio: Mladen Pavković), ALINEJA d.o.o. (UBIUDR PODRAVKA) KOPRIVNICA, Varaždin, 2005., str. 177

³³¹ Isto, str. 194

³³² Isto, str. 194, 195

³³³ Isto, str. 191

³³⁴ Isto, str. 191

³³⁵ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4510122.stm>, pristupljeno 26. veljače 2020.

³³⁶ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4510122.stm>, pristupljeno 26. veljače 2020.

³³⁷ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4510122.stm>, pristupljeno 26. veljače 2020.

³³⁸ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4510122.stm>, pristupljeno 26. veljače 2020.

³³⁹ http://www.bbc.co.uk/croatian/news/story/2005/03/050317_eu_public.shtml, pristupljeno 26. veljače 2020.

Suđenje hrvatskim generalima Gotovini, Markaču i Čermaku počelo je 11. ožujka 2008. godine. Sva trojica su pred haaškim sudom izrazili da se ne osjećaju krivima.³⁴⁰ Haaški sud je 15. travnja 2011., u prvostupanjskom procesu, nepravomoćnom odlukom proglasio krivim Antu Gotovinu kao sudionika udruženog zločinačkog pothvata i osudio ga na jedinstvenu kaznu od 24 godine zatvora.³⁴¹³⁴² U istom procesu general Markač je osuđen na 18 godina zatvora, a general Čermak je oslobođen krivnje.³⁴³

Generali Gotovina i Markač osuđeni su za sudjelovanje u udruženom zločinačkom pothvatu čija je ključna osoba, kako je naveo predsjednik sudskog vijeća Haaškog suda, bio predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman.³⁴⁴ Proglašeni su krivima po zapovjednoj odgovornosti za progon i deportaciju krajinskih Srba, pljačku javne i privatne imovine, bezobzirno razaranje, ubojstva, nečovječna djela i okrutno postupanje. Prvostupanjske, nepravomoćne presude donijelo je vijeće Haaškog suda u sastavu: Alphons Orie, predsjednik (Nizozemska), Uldis Kinis (Latvija) i Elizabeth Gwauza (Zimbabve).³⁴⁵

Suđenje je trajalo tri godine, Gotovina je u pritvoru bio dulje od pet godina, Markač godinu dana kraće, a Čermak godinu i pol. Tužiteljstvo je izvelo 81 svjedoka, obrana hrvatskih generala 57, dok su suci pozvali 7 svojih svjedoka.³⁴⁶

Ante Gotovina je zajedno sa generalom Mladenom Markačem u drugostupanjskom sudskom procesu, pravomoćno oslobođen optužbi i pušten na slobodu 16. studenoga 2012. godine.³⁴⁷ Žalbeno vijeće je na čelu sa predsjedavajućim sucem Theodorom Meroneom donijelo tu odluku kojom su konačno oslobođeni generali Hrvatske vojske Ante Gotovina i Mladen Markač. Vijeće je oslobodilo generala Gotovinu za optužbe progona, deportacije, ubojstva, zločina protiv čovječnosti, pljačke javnog i privatnog vlasništva, neselektivnog uništavanja i kršenja zakona i običaja ratovanja. Pravomoćnom presudom oslobođen je po točkama 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8 i 9 optužnice.³⁴⁸ Sud je naredio trenutno puštanje hrvatskih generala na slobodu.

³⁴⁰ https://www.swisspeace.ch/fileadmin/user_upload/Media/Publications/WP_1_2014.pdf, pristupljeno 28. veljače 2020.

³⁴¹ https://www.swisspeace.ch/fileadmin/user_upload/Media/Publications/WP_1_2014.pdf, pristupljeno 28. veljače 2020.

³⁴² https://www.swisspeace.ch/fileadmin/user_upload/Media/Publications/WP_1_2014.pdf, pristupljeno 28. veljače 2020.

³⁴³ IVANKOVIĆ N.: *Što smo mu učinili*, Vlastita naklada, Zagreb, 2011., str. 7

³⁴⁴ Isto, str. 7

³⁴⁵ Isto, str. 7

³⁴⁶ Isto, str. 7

³⁴⁷ https://www.icty.org/x/cases/gotovina/acjug/en/121116_judgement.pdf, pristupljeno 3. ožujka 2020.

³⁴⁸ https://www.icty.org/x/cases/gotovina/acjug/en/121116_judgement.pdf, pristupljeno 3. ožujka 2020.

Kroz čitav period Gotovininog pritvora u Haagu mediji u Hrvatskoj su provodili dotad neviđenu kampanju lažnih novinskih natpisa i klevetanja hrvatskog generala. Provedbom detudmanizacije od strane hrvatske vlasti počevši od 2000. godine, u Hrvatskoj je stvorena klima koja je trebala minorizirati zasluge branitelja u Domovinskom ratu, pa tako i hrvatske generale koji su iz rata izašli kao pobjednici i još važnije, kao oni koji su unatoč gotovo nemogućim izgledima, obranili domovinu od puno bolje naoružanog agresora. Tako je na primjer, *Jutarnji list* (od 13. kolovoza 2004.) senzacionalistički pisao kako su generali Ante Gotovina i Ante Roso tobože krijumčarili drogu i oružje u Hrvatsku.³⁴⁹ Početkom siječnja 2005., isto u *Jutarnjem listu* izlazi naslov: „Britanci traže Gotovinu jer je naoružavao Pravu IRA-u“, dodajući kako tajna služba MI6 tvrdi da su vođe Prave IRA-e otišli potkraj 90-ih u Bosnu po oružje i naoružali se do zuba.³⁵⁰

Kako to obično biva, mnogo kasnije, bivši povjerenik za proširenje Europske unije, Günther Verheugen, za njemačke je medije razotkrio tu prizemnu igru, rekavši da je „Hrvatska, ironično, zaostajala zbog čudnih sumnji da štiti i krije Gotovinu“ i da bi „Hrvatska već bila članica EU da nas jedna tajna služba jedne države EU nije sve izludjela tim pričama“.³⁵¹ Verheugen je, naravno, mislio na Ujedinjeno Kraljevstvo i MI6 te sve one izmišljotine koje je ta služba o Gotovini plasirala u javnost. U tisku *Jutarnjeg lista* je također izašla objava kako je general Gotovina nakon legionarskog staža postao kriminalac koji je pljačkao, drogirao se, izazivao nered, te počinio „niz nasilnih zločina u Francuskoj“.³⁵²

Tu je priču razglasio list *Feral Tribune*, a od njih je to preuzeo *Jutarnji list* budući da je pristajala u scenarij ocrnjivanja hrvatskog generala. Bilo je čak i onih koji su pisali knjige u kojima su besramno bez ikakvih dokaza ili argumentiranih objava pisali o generalu Gotovini kao najobičnijem kriminalcu koji se u domovinu vratio 1991. godine kako bi se obogatio kriminalnim radnjama a ne kako bi obranio svoju domovinu.³⁵³

Postojala je razlika u stavu hrvatske vlasti i hrvatskog naroda prema generalu Gotovini. Dok su po gotovo svim mjestima u Republici Hrvatskoj izlazili plakati s likom odbjeglog generala Gotovine, hrvatska vlast je učinila više da se prikaže kao netko tko bezuvjetno surađuje s haaškom tužiteljicom Carlom Del Ponte, nego da zapravo pomogne odvjetničkom timu generala svoje vojske koji je u najmanju ruku to zaslužio svojim časnim služenjem domovini.

³⁴⁹ IVANKOVIĆ N.: *Što smo mu učinili*, Vlastita naklada, Zagreb, 2011., str. 112

³⁵⁰ Isto, str. 113

³⁵¹ Isto, str. 113, 114

³⁵² Isto, str. 114

³⁵³ Isto, str. 115

Hrvatski politički vrh nije dopustio razgovor generalu Gotovini, tada glavnom inspektoru HV-a, sa haaškim istražiteljima o operaciji „Oluja“ 1998. godine i to se dogodilo dvaput.³⁵⁴ No, tada je hrvatska vlast branila svoje generale, još uvijek raspravljajući zapravo o nadležnosti Haaga nad Domovinskim ratom. Međutim, za povijest je važna činjenica da su velika većina političkih stranaka u Hrvatskoj, uključujući i dio inteligencije i institucija od 2000. godine naovamo, prihvatile optužnicu koja je kriminalizirala hrvatske generale, premda je Hrvatska bila žrtva srpske agresije i u pravednom oslobodilačkom ratu se branila i uspjela obraniti.³⁵⁵

Iz optužnice hrvatskih generala se jasno vidi da je Carla Del Ponte optužila kompletan državni vrh Republike Hrvatske na čelu sa predsjednikom Tuđmanom za etničko čišćenje koje se navodno odvijalo u udruženom zločinačkom pothvatu. Shodno tome i „Oluja“ je prikazana kao zločinačka operacija. Posve je nedvojbeno da su vlade Ivice Račana i Ive Sanadera prihvatile takve kvalifikacije. Pritom nije olakotna okolnost što je Carla Del Ponte sve sudionike „zločinačkog pothvata“ pobrojila tek 2006. godine, jer je već iz optužnice protiv Gotovine iz 2001. godine bilo jasno o čemu je riječ i u kojem pravcu stvari idu. Postavlja se pitanje zašto je Stipe Mesić deset godina govorio kako Haag sudi samo pojedincima i to za zločine koje su nedvojbeno počinili te da time nije napadnuta niti operacija „Oluja“, a niti država?³⁵⁶

Osnovna zadaća svake demokratske države je da štiti svakog svog građanina, posebno od stranih sila i njihovih službi. Kao što je sam general Gotovina naveo u svom intervjuu kojeg je dao Ivi Pukaniću, po propisima Zakona o obrani njega kao vojnika prvo je trebalo obavijestiti o tužbi, onda osloboditi čuvanja vojne i državne tajne i naposljetku pripremiti za razgovor s istražiteljima.³⁵⁷ Ništa od navedenog državni vrh nije ispunio prema jednom visokom časniku Hrvatske vojske.

Nadalje, uzevši u obzir da je u ovakvoj optužnici hrvatskim generalima bilo navedeno sudjelovanje u udruženom zločinačkom pothvatu, zajedno sa kompletnim državnim vrhom RH, dolazi se do zaključka da je haaška optužnica izjednačila agresora i žrtvu u Domovinskom ratu. Ovdje se nipošto ne brani bilo koji zločin kojih je zasigurno bilo na obje strane, međutim formulacijom optužnice generalu Gotovini kao onome koji je sudjelovao u

³⁵⁴ ANTE GOTOVINA, *dokumenti i svjedočanstva*; (priredio i uredio: Mladen Pavković), ALINEJA d.o.o. (UBIUDR PODRAVKA) KOPRIVNICA, Varaždin, 2005., str. 115

³⁵⁵ IVANKOVIĆ N.: *Što smo mu učinili*, Vlastita naklada, Zagreb, 2011., str. 139

³⁵⁶ Isto, str. 138

³⁵⁷ ANTE GOTOVINA, *dokumenti i svjedočanstva*; (priredio i uredio: Mladen Pavković), ALINEJA d.o.o. (UBIUDR PODRAVKA) KOPRIVNICA, Varaždin, 2005., str. 115

udruženom zločinačkom pothvatu i onom koji je provodio etničko čišćenje po nalogu samog vrha države, dolazi se do zaključka da je tužiteljica Del Ponte kriminalizirala sve pojedince koji su u ratu sudjelovali. Isto tako kriminalizirana je želja jednog naroda da ima vlastitu državu i da u njoj slobodno živi, jer hrvatski narod je na referendumu izglasao neovisnost od Jugoslavije.

Postavlja se pitanje zašto RH nije regulirala uvjete predaje svojih generala Haagu. Sjedinjene Američke Države i Italija, ali i druge europske zemlje, u svojem su zakonodavstvu predviđjele da njihovi sudovi ispituju pravnu utemeljenost optužnice podignute protiv osobe čije se izručenje traži. Ako sud pronade manjkavosti u dokazima i materijalnim činjenicama koje podupru osnovanu sumnju da je optuženi počinio djela koja mu se stavljaju na teret, onda od izručenja nema ništa. Takvih je primjera bilo. Italija i SAD jednostavno nisu htjele izručiti tražene osobe jer su njihovi nadležni sudovi ocijenili da optužnice protiv njih nisu pravno utemeljene. I Haaški sud je to morao poštovati.³⁵⁸

Hrvatski Ustavni zakon o suradnji sa Haaškim sudom nema tu klauzulu, pa hrvatski sudovi, kad odlučuju o izručenju, moraju samo identificirati osobu na koju se optužnica odnosi i utvrditi da se radi o kaznenom djelu za koje je Haaški sud nadležan. Čim su ta dva uvjeta ispunjena, osumnjičenik se šalje u Haag, bez obzira je li optužnica protiv njega utemeljena ili nije (članak 20. Ustavnog zakona).³⁵⁹ Do čega to dovodi najbolje se vidjelo na primjeru generala Gotovine koji je naposljetku obranio svoj ugled i svoju čast. Po hrvatskom Ustavnom zakonu o suradnji s Haagom, o izručenju odlučuje Vlada, ali opet ne na temelju ispitivanja pravne utemeljenosti optužnice (što i ne spada na izvršnu vlast), nego na temelju formalnog utvrđivanja je li optužnica u skladu sa Statutom i Pravilnikom Haaškog suda te s našim Ustavom. Ne samo da se na taj način ne mogu djelotvorno zaštititi nacionalni interesi i ljudska i građanska prava hrvatskih ljudi, nego se vlada svaki put izlaže političkim pritiscima i prijetnjama, jer djeluje politički, a ne pravno (što je u domeni neovisnog sudstva).³⁶⁰

Promjena tog članka hrvatskog Ustavnog zakona bila bi u potpunom suglasju s međunarodnim pravom, prije svega s *Europskom konvencijom o uzajamnoj suradnji i pomoći u kaznenim stvarima*, koju je i Hrvatska priznala, a u kojoj se jasno kaže (članak 512.) da će se izručenje izvršiti samo ako u optužnici ima dovoljno dokaza za osnovanu sumnju ili ako

³⁵⁸ IVANKOVIĆ N.: *Što smo mu učinili*, Vlastita naklada, Zagreb, 2011., str. 149, 150

³⁵⁹ Isto, str. 150

³⁶⁰ Isto, str. 150

već postoji pravomoćna presuda.³⁶¹ Još važnije, to dopušta sama Rezolucija Vijeća sigurnosti kojom je utemeljen Haaški sud. U točki 4. se izričito navodi da će, sve države u skladu s ovom Rezolucijom i Statutom Međunarodnog suda u potpunosti surađivati s Međunarodnim sudom i njegovim tijelima i da će, dosljedno tome sve države poduzeti sve potrebne mjere što ih predviđaju njihovi zakoni, kako bi se primijenile odredbe ove Rezolucije i Statuta.³⁶²

Odvjetnik generala Ante Gotovine, Luka Mišetić kazao je nakon prvostupanjske presude: *Raspravno vijeće je zaključilo da, iako je hrvatsko političko i vojno vodstvo bilo protiv takvih zločina, Gotovina je kriv za ove zločine, kao i da su ubojstva, paljenja, pljačke i ostalo 'prirodna i predvidiva posljedica' zločinačkog plana da se topničkim napadima Srbi natjeraju na odlazak. Raspravno vijeće je zaključilo i da zbog toga što je Gotovina znao da Srbi odlaze pod topničkom paljbom, trebao je znati da će neki Srbi ostati u 'Krajini' te da je zbog toga trebao znati da će biti prilika za zločine, zbog čega su isti bili 'prirodne i predvidive posljedice' zločinačkog plana progona Srba uz pomoć topničkog granatiranja.*³⁶³

Sud je izjavio da su ti zločini dio zločinačkog plana progona Srba uz pomoć topničkog granatiranja postignuti zahvaljujući djelovanju 65 granata (5%) koje su pale izvan granice od 200 metara udaljenosti od vojnog cilja, odnosno 13 granata (1%) izvan granice od 400 metara. Čak ni Vijeće nije pronašlo čvrst dokaz da je ijedna osoba ubijena ili ozlijeđena u tzv. prekomjernom granatiranju u „Oluji“. Dakle niti ona jedna za koju se smatra da je postojala.³⁶⁴

Supredsjedatelj Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji, bivši švedski premijer Carl Bildt je već prvog dana operacije „Oluja“ bio za podizanje optužnice protiv hrvatskog predsjednika Tuđmana, ni više ni manje nego zbog „prekomjernog granatiranja Knina“. Glasnogovornik UN-a je iz baze u Kninu izvještavao kako su bile pogađane i civilne zgrade, uključujući i bolnicu te da je popucalo dosta stakala.³⁶⁵ Nekoliko dana nakon njihovih paničnih izvještaja dopisnik *Washington Posta* u bolnici je zatekao drukčiju sliku:

³⁶¹ IVANKOVIĆ N.: *Što smo mu učinili*, Vlastita naklada, Zagreb, 2011., str. 151

³⁶² Isto, str. 151

³⁶³ PEČARIĆ J.: *Rasizam suda u Haagu – 15 godina ponavljanja istoga: Je li bilo uzalud?*, Vlastita naklada, Zagreb, 2011., str. 382

³⁶⁴ Isto, str. 382, 383

³⁶⁵ STAREŠINA V.: *Haaška formula*, STIH, Zagreb, 2005., str. 248

*Gradska bolnica, koja je navodno teško oštećena, pretrpjela je, izgleda, samo jedan udarac granate. UN-ova službenica koja je u tom trenutku bila u bolnici vjeruje da su hrvatski topnici gađali srpski tenk, koji je pucao s položaja pokraj bolnice.*³⁶⁶

Ta jednodnevna, prema vojnim analitičarima, vrlo precizna topnička vatra kojom je počela ofenziva Hrvatske vojske na Knin, uzбудila je mirovnog posrednika Bildta više nego bilo koje dotadašnje srpsko granatiranje u Hrvatskoj ili Bosni i Hercegovini.³⁶⁷ Imajući na umu sliku potpuno razrušenog Vukovara i zločina koje je srpska vojska počinila nakon ulaska u grad, upravo je nevjerojatna opaska Carla Bildta o „popucanim staklima“ na nekim zgradama u Kninu za vrijeme oslobađajuće vojno-redarstvene operacije.

Kada su srpski civili zajedno sa svojom vojskom otišli u BiH neposredno nakon početka operacije, kretali su se prema Banja Luci ili Srbiji, a dio se naselio na mjestima koje je već prije etničkim čišćenjem nesrpskog stanovništva osigurala Vojska Republike Srpske.³⁶⁸

Službena hrvatska politika 1990-ih, kao i hrvatska kulturna i znanstvena javnost, nije nikada negirala da su i na hrvatskoj strani počinjeni zločini u ratu. To se događa u svim ratovima i takva su nedjela za svaku osudu. No haaške optužnice ne optužuju neposredne počinitelje zločina u ratu od hrvatskih snaga, nego insinuiraju da su počinjeni zločini rezultat zločinačke politike, dakle, planirani ratni zločini „zločinačke organizacije“, na čijem su čelu bili predsjednik Republike Hrvatske i cijeli državni aparat, a u Bosni i Hercegovini sva politička i vojna struktura koju su stvorili Hrvati.³⁶⁹

Nakon vojno-redarstvene operacije „Oluja“ u nekim je segmentima zatajio nadzor i upravljanje reintegriranim područjem. Bilo je slučajeva pljačke i paleža napuštenih srpskih kuća, počinjena su i ubojstva. Činili su to, koliko se moglo rekonstruirati, vojnici ili ljudi u uniformama HV-a, nerijetko klasični kriminalci, jer uniformu je tada mogao svatko nabaviti, a oružje isto tako. Uniforma je bila ujedno i najsigurnija „propusnica“ kroz prostrano, netom oslobođeno, poluprazno područje.³⁷⁰ Definitivno je zatajila sigurnost i rad vojne policije. Zločini su uglavnom prijavljivani, ali ne i primjereno sudski procesuirani. Tu možemo govoriti o propustu pravne države da procesuirala krivce. Policija je podigla tisuće kaznenih

³⁶⁶ STAREŠINA V.: *Haaška formula*, STIH, Zagreb, 2005., str. 248

³⁶⁷ Isto, str. 248

³⁶⁸ Isto, str. 248

³⁶⁹ TUĐMAN M.: *Vrijeme krivokletnika*, DETECTA d.o.o., Zagreb, 2006., str. 38, 39

³⁷⁰ STAREŠINA V.: *Haaška formula*, STIH, Zagreb, 2005., str. 249

prijava, protiv nekih su pokrenuti sudski postupci, koji međutim nikad nisu djelovali kao ozbiljan napor da se zločin kazni. Hrvatska vlast ni u jednom trenutku nije uvjerljivo pokazala određeni broj ubojica, pljačkaša i palikuća, krivih za zločine poslije „Oluje“.³⁷¹

Optužbe govore i o „masovnim egzekucijama Srba“. Je li uistinu bila riječ o masovnim egzekucijama? Masovnu egzekuciju su bez sumnje počinile srpske paravojne postrojbe potpomognute vojskom JNA kada su 1991., izdvojili iz vukovarske bolnice ranjenike, tri dana provodile dodatnu selekciju i torturu, da bi na kraju njih 268 pobili i nagurali u masovnu grobnicu na Ovčari. Masovna egzekucija je provedena nakon pada Srebrenice, kada je VRS pod Mladićevim vodstvom izdvojila muslimanske muškarce i dječake, njih više od sedam tisuća i potom ih sustavno ubijala.³⁷²

No posljedice su uistinu gotovo nevjerojatne; vojna operacija kojoj su se divili vojni analitičari, a diplomati je ocijenili prekretnicom u mirovnom procesu, postala je najgori zločinački pothvat, i to pred visoko politiziranim međunarodnim sudom. Postala je najgori zločinački pothvat usprkos činjenicama. Dijelom je to posljedica propusta hrvatske politike i gubitka američkog interesa za Balkan, a dijelom zbog vještog i konzistentnog rada britanskih i srpskih obavještajnih službi. Dijelom i posljedica naopako postavljena Suda u kojem tužiteljstvo u različitim postupcima može razvijati nekoliko međusobno isključivih „istina“ a da to sucima koji potvrđuju optužnice nije čak ni čudno. A pošto je optužnica podignuta, prema uhodanoj praksi Suda, to je već tričtvrt presude.³⁷³

Tadašnji predsjednik RH Stipe Mesić ponavlja stav da „krivnju treba individualizirati, da cijeli narodi ne bi bili odgovorni“.³⁷⁴ Predsjednik Mesić „preko noći“ umirovljuje poneke od najboljih generala proizašlih iz Domovinskog rata, zbog već prije spomenutog otvorenog pisma generala javnosti u kojem je izraženo nezadovoljstvo zbog sve veće kriminalizacije Domovinskog rata. Generalima HV-a poput generala Stipetića ili Agotića pružena je pomoć kako bi skinuli sa sebe sumnju tužiteljstva iz Haaga. Međutim već prije je navedeno kako u slučaju generala Gotovine to nije bio slučaj.³⁷⁵ Hrvatski političar Dražen Budiša dao je naslutiti da se iza scene pojedini hrvatski političari pogađaju s tužiteljicom Carlom Del Ponte o imenima koja bi bila prikladna za optužnicu.³⁷⁶ Unatoč tome, činjenica je da je generalu

³⁷¹ STAREŠINA V.: *Haaška formula*, STIH, Zagreb, 2005., str. 249, 250

³⁷² Isto, str. 259

³⁷³ Isto, str. 259, 260

³⁷⁴ Isto, str. 261

³⁷⁵ Isto, str. 262

³⁷⁶ Isto, str. 262

Gotovini zahtjev za razgovor poslan, u proljeće 1998. godine, od strane Del Pontine prethodnice Louise Arbour, no tadašnja hrvatska vlada razgovor nije dopustila.³⁷⁷

Prva optužnica za „Oluju“, protiv generala Gotovine, stigla je početkom lipnja 2001. godine. Hrvatska je bila zatečena, prije svega kontekstom u koji je stavljena operacija u optužnici protiv Ante Gotovine. Pobunjenička tvorevina RSK bila je statusno izjednačena s hrvatskom državom, hrvatsko osamostaljenje je kvalificirano kao secesija, sukladno srpskim stajalištima i suprotno zaključcima Badinterove komisije, koju su činila petorica eminentnih europskih ustavnih sudaca, uključujući i predsjednike francuskog i njemačkog ustavnog suda Roberta Badintera i Romana Herzoga. Upravo na temelju njihove arbitraže i zaključaka, EU je priznao Hrvatsku i Sloveniju.³⁷⁸

Carla Del Ponte je postavila optužnicu toliko široko da ona potire načela pojedinačne odgovornosti. Tužiteljica je jednostavno, bez osobitih dokaza, napisala da je postojao zajednički zločinački pothvat, da su svi sudionici imali svijest o tom zločinačkom pothvatu, a potom je birala sudionike. Na njima je poslije bilo da se brane pred sudom, da dokazuju kako zločinačkog pothvata nije bilo i kako nisu krivi.³⁷⁹

Nakon prvotnog šoka, Vlada Republike Hrvatske je napisala pismo Carli Del Ponte i visoka vladina delegacija već se sutradan s pismom uputila u Haag, na razgovor s njom. U pismu su prigovarali širokom konceptu zapovjedne odgovornosti, vremenskoj širini optužnice koja tereti Gotovinu za zločine počinjene nakon operacije, u razdoblju u kojem je on već, pod američkim vodstvom, bio u BiH, nastavljajući savezničku ofenzivu s Armijom BiH protiv vojske bosanskih Srba. Prigovorili su da je optužnica suprotna rezolucijama Vijeća sigurnosti.³⁸⁰ Taj pokušaj nije pomogao i Del Ponte je već za dva tjedna ljutito prigovarala u Zagrebu što ga nisu uhitili, ne izmijenivši ni slovo u optužnici.³⁸¹

O generalu Gotovini se malo znalo, a kao o zapovjedniku tek počelo govoriti u medijima nakon što se za njega zainteresiralo haaško tužiteljstvo. Izbjegavao je medije. Zbog te vojničke distance, mediji su ga prikazivali kako je njima odgovaralo. Za razliku od nekih

³⁷⁷ STAREŠINA V.: *Haaška formula*, STIH, Zagreb, 2005., str. 262

³⁷⁸ Isto, str. 265

³⁷⁹ Isto, str. 264

³⁸⁰ Isto, str. 265

³⁸¹ Isto, str. 265

drugih vojnih zapovjednika, Gotovina se uvijek dosljedno pridržavao načela da je vojniku mjesto s vojskom, a ne na televiziji ili u novinama.³⁸²

Kada je u studenom 2012. godine donesena oslobađajuća haaška presuda, vijest je u Hrvatskoj popraćena s ogromnim oduševljenjem, ljudi se spontano okupljaju na ulicama svih većih mjesta te slave oslobađajuću presudu hrvatskih generala, ujedno kao i svoju vlastitu pobjedu i konačno priznanje da Domovinski rat nije bio udruženi zločinački pothvat već rat za slobodu i neovisnost. Na Trgu bana Josipa Jelačića okupilo se oko 100 000 ljudi koji su dočekali oslobođene hrvatske generale Gotovinu i Markača.³⁸³

Ante Gotovina proglašen je počasnim građaninom mnogih hrvatskih gradova i mjesta. Danas je poslovni čovjek i razvija posao uzgoja tune u zadarskom akvatoriju.³⁸⁴ Uživa nepodijeljeno naklonost hrvatske javnosti i političara.³⁸⁵

³⁸² STAREŠINA V.: *Haaška formula*, STIH, Zagreb, 2005., str. 266, 267

³⁸³ https://hr.wikipedia.org/wiki/Ante_Gotovina, pristupljeno 7. ožujka 2020.

³⁸⁴ "Gotovina: Heroj i ribar ili general Biznismen", pristupljeno 7. ožujka 2020.

³⁸⁵ <http://www.maxportal.hr/milanovic-prihvatio-prijedlog-ante-gotovine-da-se-peljeski-most-nazove-po-gojku-susku/>, pristupljeno 7. ožujka 2020.

ZAKLJUČAK

Cilj ovoga rada bio je prikazati vojnu karijeru bivšeg generala Hrvatske vojske Ante Gotovine. Gotovina je od povratka u domovinu, pa kroz čitavo razdoblje Domovinskog rata časno i pravedno vodio bitke, te se ponašao u skladu sa ratnim pravom i običajima ratovanja. Čimbenici koji su odredili njegovo izručenje u Haag bili su neminovnost. General je bio oslobođen optužbi koje su mu bile stavljane na teret i time je zauvijek uklonio sve one navode da se radi o nekome tko nije časno odradio svoju vojnu službu.

Promatrajući način na koji su izvedene operacije nakon njegovog preuzimanja Zbornog područja Split možemo kazati da je general Gotovina svojim utjecajem smanjio broj žrtava u ratnim operacijama, na hrvatskoj, ali i na srpskoj strani. Rat kojeg je vodila Hrvatska vojska da bi oslobodila okupirana područja i donijela mir kako u vlastitoj domovini, tako i u Bosni i Hercegovini, vođen je pod budnim okom međunarodne zajednice koja je sankcionirala bilo kakve vojne poteze. U takvom ozračju izvesti vojno-redarstvene operacije koje trebaju osloboditi okupirano područje zasigurno nije bilo nimalo jednostavno. Ipak, u povijesti će ostati zabilježeno da je to bilo izvedeno dijelom i pod zapovijedanjem generala Ante Gotovine.

Oslobađajuće operacije koje su prethodile „Oluji“ u zoni odgovornosti pod zapovjedništvom generala Gotovine su provedene profesionalno, a neke od njih su bile iznimni vojni pothvati. To se primjerice pokazalo u probijanju puteva i osvajanju položaja na Dinari, što je dovelo do toga da se Knin nalazio u poluokruženju pred sam početak „Oluje“. Tim potezom Gotovina je definitivno znatno smanjio broj žrtava na obje strane. Kao profesionalnom vojniku na prvom mjestu mu je bilo sačuvati ljudski život, što je iskazao u mnogo navrata.

U svakom ratu događaju se zločini, govoriti da su se oni događali samo na jednoj strani bilo bi apsurdno. Na hrvatskoj strani je također bilo vojnika niskog morala koji su počinili nedjela za koja su trebali odgovarati pred vojnim sudom. Ne braneći bilo kakve zločine, važno je istaknuti činjenicu da se rat vodio na okupiranom teritoriju Republike Hrvatske, pa je time vjerojatnost za osvetu nakon povratka teritorija bila veća.

Oslobađajuća haaška presuda generalima Gotovini i Markaču zauvijek je pobila tezu o udruženom zločinačkom pothvatu i izbrisala svaku sumnju na ugled hrvatskih vojnika.

Hrvatski general Ante Gotovina je svoju časnu ulogu u Domovinskom ratu branio i obranio pred Haaškim sudom, te je time izbrisao mrlju koja se nametala na njegovu vojnu karijeru, a time i čitav njegov život.

SAŽETAK

U ovom radu prikazana je vojna karijera hrvatskog generala Ante Gotovine. Kao mlad čovjek odlazi u Francusku i prijavljuje se u redove Legije stranaca kako bi postao profesionalni vojnik. Nakon Legije postaje komandos instruktor u francuskoj vojsci, a početkom velikosrpske agresije na Hrvatsku u ljeto 1991. godine, prijavljuje se u Zbor narodne garde. Svojim znanjem i profesionalnošću brzo se dokazuje u Hrvatskoj vojsci i napreduje kroz njezine redove.

Kao jedan od glavnih zapovjednika Hrvatske vojske u vrijeme Domovinskog rata, bio je zadužen za uspješno planiranje i provedbu oslobađajućih operacija na okupiranom dijelu teritorija Republike Hrvatske. Brzina i uspješnost operacija u kojima je on zapovijedao donijela su Hrvatskoj oslobođenje njenog teritorija i mir njenom narodu.

Završetkom Domovinskog rata i promjenom političke klime u državi biva otpušten iz Hrvatske vojske i primoran braniti svoju čast pred međunarodnim sudom u Den Haagu. Nakon pravomoćne presude konačno je oslobođen optužbi za ratne zločine, dokazuje svoju časnu ulogu u ratu, i time se konačno vraća u svoju domovinu. Danas se bavi uzgojem tuna i uživa nepodijeljeno naklonost hrvatske javnosti.

Ključne riječi: Ante Gotovina, operacija „Oluja“, Domovinski rat, Hrvatska vojska, haaški tribunal

SUMMARY

This paper presents the military career of Croatian general Ante Gotovina. As a young man he went to France and enlisted in French Foreign Legion to become a professional soldier. After the Legion, he became a commando instructor in the French army, and at the beginning of the Greater Serbia aggression on Croatia in the summer of 1991, he enlisted in the National Guard Corps. With his knowledge and professionalism, he quickly proved himself in the Croatian Army and progressed through its ranks.

As one of the main commanders of the Croatian Army during the Croatian War of Independence, he was in charge of the successful planning and implementation of liberation operations in the occupied part of the territory of the Republic of Croatia. The speed and success of the operations in which he commanded brought Croatia the liberation of its territory and peace to its people.

With the end of the Croatian War of Independence and the change of the political climate in the country, he was discharged from the Croatian Army and forced to defend his honor before the International Court of Justice in The Hague. After a final verdict, he was finally acquitted of war crimes charges, proving his honorable role in the war, and thus finally returning to his homeland. Today he is engaged in tuna farming and enjoys the undivided affection of the Croatian public.

Keywords: Ante Gotovina, operation „Oluja“, Croatian War of Independence, Croatian Army, the Hague Tribunal

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. BOBETKO Janko, *Sve moje bitke*, Vlastita naklada, Zagreb, 1996.
2. GOTOVINA Ante, *Napadni bojevi i operacije HV i HVO (Hrvatskih snaga)*, Zapovjedništvo zbornog područja Split, Knin, 1996.
3. IVANKOVIĆ Nenad, *Što smo mu učinili*, Vlastita naklada, Zagreb, 2011.
4. IVANKOVIĆ Nenad, *Ratnik, pustolov i general*, HONOS, Zagreb, 2001.
5. LANG Slobodan, ČULO Branko, DOMAZET Bosiljko, *Spasimo život, Zbrinjavanje civila nakon operacije „Oluja“*; Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2016.
6. MARIJAN Davor, *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007.
7. NAZOR Ante, *Oluja pobjede*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007.
8. PEČARIĆ Josip, *Rasizam suda u Haagu – 15 godina ponavljanja istoga: Je li bilo uzalud?*, Vlastita naklada, Zagreb, 2011.
9. STAREŠINA Višnja, *Haaška formula*, STIH, Zagreb, 2005.
10. TUĐMAN Miroslav, *Vrijeme krivokletnika*, DETECTA d.o.o., Zagreb, 2006.

Prilozi u knjigama ili zbornici radova:

1. Josip LUCIĆ, *1. Gardijska brigada Hrvatske vojske TIGROVI*, Edicija monografija vojno-redarstvenih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske iz Domovinskog rata 1991.-1996., (gl. ur. general zbora mr. sc. Josip Lucić), Zagreb, 2015.
2. Josip LUCIĆ, *4. Gardijska brigada Hrvatske vojske PAUCI*, Monografije vojno-redarstvenih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske iz Domovinskog rata 1991.-1996., (gl. ur. general zbora mr. sc. Josip Lucić), Zagreb, 2013.

3. Anđelko MILARDOVIĆ, *ZADNJA POŠTA – DEN HAAG, Dokumenti*; (gl. ur. Anđelko Milardović), Centar za politološka istraživanja Zagreb, Zagreb, 2003.
4. Mladen PAVKOVIĆ, *ANTE GOTOVINA, dokumenti i svjedočanstva*; (priredio i uredio: Mladen Pavković), ALINEJA d.o.o. (UBIUDR PODRAVKA) KOPRIVNICA, Varaždin, 2005.
5. Marin PELAIĆ, *Međunarodni položaj Republike Hrvatske u kontekstu vojnih operacija 1995. godine*, str. 145-156, *HRVATSKA – PUT PREMA TERITORIJALNOJ CJELOVITOSTI*, (urednici: Aleksandar Jakir, Andrijana Perković Paloš, Marin Sabolović), Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Split, 2018.

Internet stranice:

1. TV Dokumentarni film, *4. Gardijska brigada – PAUCI*, Urednik: Darko Dovranić, Hrvatska radiotelevizija, Zagreb, 2011.
2. TV Dokumentarni film, *RAT PRIJE RATA*, Urednik: Vladimir Brnardić, Hrvatska radiotelevizija, Zagreb, 2018.
3. TV Dokumentarni film, *Operacija Zima '94.*, Redatelj: Davor Šarić, Hrvatska radiotelevizija, Zagreb, 2019.
4. <http://www.opex360.com/2017/04/28/en-2018-la-legion-etrangere-aura-retrouve-ses-effectifs-dil-y-20-ans/>, pristupljeno 28. listopada 2019.
5. [https://en.wikipedia.org/wiki/School_of_Airborne_Troops_\(France\)](https://en.wikipedia.org/wiki/School_of_Airborne_Troops_(France)), pristupljeno 28. listopada 2019.
6. https://hr.wikipedia.org/wiki/Ante_Gotovina, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1995_07_46_930.html, pristupljeno 2. prosinca 2019.
7. <https://www.youtube.com/watch?v=sKxqv4WNUUc>, pristupljeno 4. prosinca 2019.
8. <https://www.youtube.com/watch?v=geDFW8eG0U4>, pristupljeno 4. prosinca 2019.
9. https://hr.wikipedia.org/wiki/Sredi%C5%A1te_gardijsko_za_specijalisti%C4%8Dku_obuku_do%C4%8Dasnika_Damir_Tomljanovi%C4%87_-_Gavran, pristupljeno 4. prosinca 2019.
10. <https://www.youtube.com/watch?v=UxTTr0OI37s>, pristupljeno 11. siječnja 2020.
11. https://www.youtube.com/watch?v=LSQ-zuC4_EQ, pristupljeno 29. siječnja 2020.
12. <https://www.youtube.com/watch?v=5SI73U0TR74>, pristupljeno 14. veljače 2020.

13. https://hr.wikisource.org/wiki/Pismo_12_generala, pristupljeno 17. veljače 2020.
14. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4510122.stm>, pristupljeno 26. veljače 2020.
15. http://www.bbc.co.uk/croatian/news/story/2005/03/050317_eu_public.shtml, pristupljeno 26. veljače 2020.
16. https://www.swisspeace.ch/fileadmin/user_upload/Media/Publications/WP_1_2014.pdf, pristupljeno 28. veljače 2020.
17. https://www.icty.org/x/cases/gotovina/acjug/en/121116_judgement.pdf, pristupljeno 3. ožujka 2020.
18. "Gotovina i drugi (IT-06-90) 'Operacija Oluja'", optužnice, presude i drugi glavni dokumenti u sudskom spis Haaškog suda, pristupljeno 7. ožujka 2020.
19. "Gotovina: Heroj i ribar ili general Biznismen", pristupljeno 7. ožujka 2020.
20. <http://www.maxportal.hr/milanovic-prihvatio-prijedlog-ante-gotovine-da-se-peljeski-most-nazove-po-gojku-susku/>, pristupljeno 7. ožujka 2020.

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja TOMISLAV ĆIĆERIĆ, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice POVIJESTI I FILOZOFIJE, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 18. svibnja 2020. godine

Potpis

T. Ćiĉerić

Obrazac I.P.

Izjava o pohrani završnog/diplomskog rada (podrtajte odgovarajuće) u Digitalni repozitorij
Filozofskog fakulteta u Splitu

Student/ica: TOMISLAV ČIČERIĆ

Naslov rada: ULOGA ANTE GOTOVINE U VOJNO-REPARATIVNOJ OPERACIJI
"OLUJA"

Znanstveno područje: HUMANISTIČKE ZNANOSTI

Znanstveno polje: POVIJEST

Vrsta rada: DIPLOMSKI RAD

Mentor/ica rada: ALEKSANDAR JAKIR, prof. dr. sc.

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Komentor/ica rada:

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Članovi povjerenstva:

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

IVAN MATNEVIĆ, doc. dr. sc.

EDI MILOŠ, izv. prof. dr. sc.

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog završnog/diplomskog rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

- ☒ a) rad u otvorenom pristupu
- ☐ b) rad dostupan studentima i djelatnicima FFST
- ☐ c) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

(zaokružite odgovarajuće)

U slučaju potrebe (dodatnog) ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: SPLIT, 2. lipnja 2020. godine

Potpis studenta/studentice: T Čičerić